Intervju: Denis Kif, ambasador

BRITANIJA NE ODLAZI IZ EVROPE

Ko su Zvonko Veselinović i Milan Radoičić

KUMOVSKA POSLA

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01414

9 770353 802002

VREME

broj 1414

8. februar 2018.

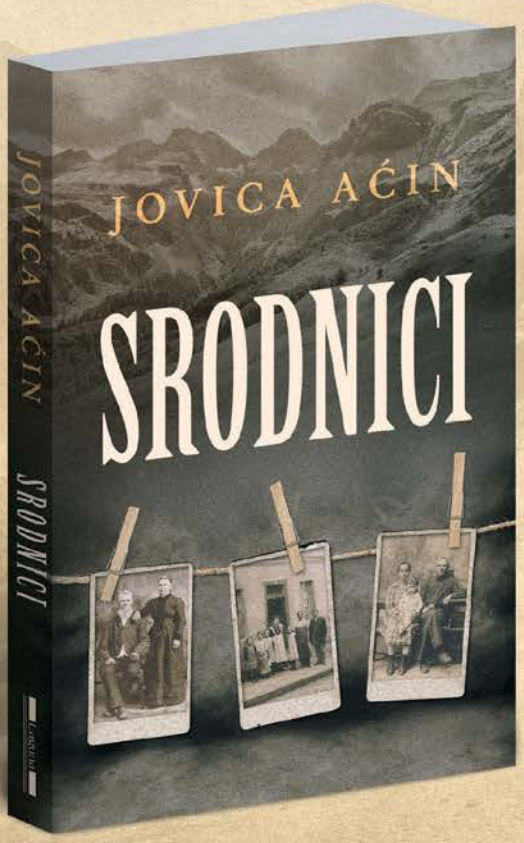
KAMPANJA 2018.

IZBORI U GRADU OPSENA I STRAHA

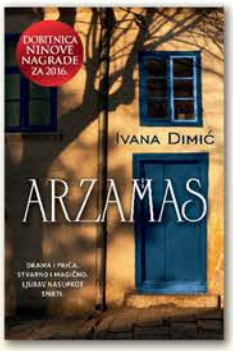
NEDELJNA PREPORUKA

Knjige o kojima se priča

NAJUŽI IZBOR ZA NINOVU NAGRADU 2017.

Samo najhrabriji su spremni da do kraja prouče svoje poreklo i prihvate sve njegove posledice.

Ivana Dimić
Arzamas

Ninova nagrada za 2016. Priča o odnosu majke i ćerke u bolesti, ljubavi i smrti.

Filip David
Kuća sećanja i zaborava

Ninova nagrada za 2014. Svako ponekad poželi da bude neko drugi, ali šta ako dobije priliku za to?

Dragan Velikić
Islednik

Ninova nagrada, Vitalova nagrada, Kočićevo pero. Posebno izdanje sa autorovim dodatkom.

Goran Gocić
Poslednja stanica Britanija

Ninova nagrada. Emigrantsko iskustvo nas uči da smo svi svemogući, nezaustavljivi, bezgranični.

Laguna TOP-LISTA

1.

Marko Vidojković **E BAŠ VAM HVALA**

2.

Fredrik Bakman **ČOVEK PO IMENU UVE**

3.

Nenad Novak Stefanović **VODIČ KROZ LJUBAVNU ISTORIJU BEOGRADA**

4.

Arundati Roj **MINISTARSTVO NEIZMERNE SREĆE**

5.

Dušan Kovačević **DVADESET SRPSKIH PODELA**

6.

Siniša Ubović **JAČI OD BOLA**

7.

Nil Gejmen **NORDIJSKA MITOLOGIJA**

8.

Paulo Koeljo **ALEF**

9.

Vladeta Janković **MITOVI I LEGENDE**

10.

Ju Nesbe **PONOĆNO SUNCE**

www.laguna.rs

VREME
BROJ 1414
8. februar 2018.

04 Zoom: Na Zapadu ništa novo

06 Kampanja 2018:
Izbori u gradu opsena i straha

10 **Istraživanje NSPM:**
Igra u opstanak demokratije

14 Beogradski izbori:
Kako sam GIK-u poklonio fotos

17 Nuspojave:
Nataša K. i nelagoda establišmenta

18 Intervju: Denis Kif,
ambasador Velike Britanije u Srbiji

22 Srpsko i hrvatsko "pitanje":
Rajcanje biračkog tela

24 Kumovski poslovi:
Kamioni, cisterne, pumpe i šljunak

28 Srbija i Kosovo – 2018. godina raspleta (6):
Dijalog i normalizacija u četiri slike

30 Pravo i pravda: Ustavne promene

34 Lični stav: Slobodan Arežina

36 Javne nabavke: Slabo kontrolisana država

39 Lisica i ždral: Stari zanati

KULTURA

40 **Intervju: Svetozar Cvetković,**
glumac i producent

44 Znaci vremena: Sluškinjina priča

46 Koncert: Depeche mode u Beču

47 Strip: *Instumenti nasilja,*
Nil Gejman i Dejv Mekin

SVET

48 **Grčka:**
Makedonsko pitanje

50 Poljska: Zakon o logorima smrti

54 Istraživanje demokratije:
Kriza, nepoverenje i jaz

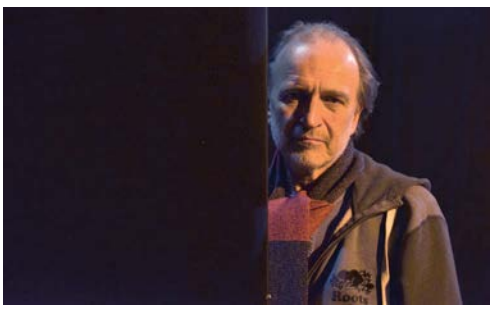
61 Navigator: Pozlaćivanje sredine

62 Vreme uživanja: Linoleum

Koalicija Đilas-Janković-Jeremić je najradikalniji Vučićev kritičar i njeni čelnici trpe najžešće i najprljavije medijske udarce – i zato oni, iako nesumnjivo najjači u opozicionom društvu, neprestano pozivaju sve ostale na ujedinjenje na toj antivučićevskoj platformi. Za razliku od njih, Šapić je po pitanju odnosa prema Vučiću ipak znatno blaži, pa ima logike da on nastupi samostalno

PIŠE: ĐORĐE VUKADINOVIĆ

"Nemam ništa protiv što sam u manjini, u redu, u manjini sam, ali na neki način to mi i imponuje. Ne mislim da je demokratija idealna varijanta za Balkan"

RAZGOVARALA: SONJA ĆIRIĆ

Dok Atina i Skoplje pregovaraju o tome da se BJR Makedonija ubuduće zove Nova Makedonija, Severna Makedonija, Gornja Makedonija, Vardarska Makedonija ili Makedonija (Skoplje), nacionalistička opozicija organizuje masovne proteste u Grčkoj protiv bilo kakve upotrebe imena "Makedonija". Ipak, konačno se nazire rešenje ovog "vizantijskog spora"

PIŠU: GEORGIOS STAMKOS, MILICA KOSANOVIĆ

Fotomontaža na naslovnoj strani: **VREME/IH**

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

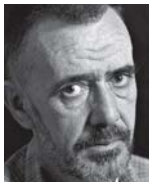
marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Na Zapadu ništa novo: Evropska strategija i srpska taktika – obećanje da ćemo svaki dan sve više da napredujemo u svakom pogledu

Kad se malo bolje prouči ta evropska Strategija, a to će tek da usledi u danima pred nama i nakon susreta naših s vodećim činovnicima EU, još će se jasnije videti da tu nema ničeg novog u odnosu na ono što je gotovo dve decenije bio domaći zadatak

DA NE BI VUČIĆA: UPORAN OKO OKVIRA

Jedan moj prijatelj živo zainteresovan za (belo)svetsku politiku kaže mi "da je ova strategija nešto važno, obratio bi se naciji Aleksandar Vučić, a ne Ana Brnabić i Jadranka Joksimović". Bilo je to u utorak popodne, kada nastaje i ovaj tekst, a ja sam se kladio da će Vučić da se obrati do četvrtka, kada ovaj broj "Vremena" bude u prodaji.

Mogućno je i da ne dobijem opkladu, ali to ne znači da Strategija EU za Zapadni Balkan nije važna, već pre znači da Vučić ima preča posla, recimo, oko beogradskih izbora.

Ali, red se zna. Čim se predsednica Vlade Srbije Ana Brnabić zahvalila državama članicama EU koje su, kako je rekla, svesrdno podržavale Srbiju na evropskom putu, podsetila je da je aktuelni predsednik Srbije Aleksandar Vučić bio uporan u zahtevima da Srbija dobije okvirni period na koji možemo da računamo kad je reč o pristupanju Uniji.

Eto, da ne bi njegove upornosti, ko zna šta bi bilo.

"Tek sad imamo vremenski okvir i mislim da treba da budemo srećni i ponosni jer je EU svim građanima i državi Srbiji odala priznanje za napredak na evropskom putu. Ali najviše želim da naglasim da nam ovo daje šansu, a nije garancija da ćemo 2025. postati članica", nastavila je Ana Brnabić.

Ona je poručila članovima Vlade Srbije da je sad još veća odgovornost da se ukazana šansa iskoristi i da se "ambiciozan, ali ostvariv plan" realizuje.

Meni lično dopada se njena poletna ambicioznost i pored svih upozorenja evropskih zvaničnika da taj rok nije pravi rok, nego, u prevodu, jedna velika šargarepa koja nas čeka na kraju puta.

To me, greh na moju dušu, podsetilo na taktiku Miće bravara iz jednog prigradskog sela. On je nadničare za berbu kukuruza angažovao i plaćao zimi kad ovi nemaju posla i para, pa ih je dobio jeftino,a kad dođe vreme berbe, na kraj kukuruzišta naslagao bi gajbe piva i kukuruz je bio obran dok dlanom o dlan.

U entuzijastičkom zanosu Brnabićeva je javnosti Srbije rekla i ovo:

"U narednom periodu treba svaki dan da se trudimo i pokažemo u svakom segmentu društva da smo zaslužili da postanemo član koji će moći da doprinese EU i da je ojača."

Predsednica vlade ukazuje da dokument sugeriše veće prisustvo EU i navodi šest inicijativa za jačanje saradnje u ključnim oblastima: vladavina prava, bezbednost i migracije, socijalno ekonomski razvoj, povećanje infrastrukturne povezanosti, digitalna agenda i podrška pomirenju i dobrosusedskim odnosima.

PREPOZNATI KAO LIDERI: SVE RADIMO ZBOG SEBE

"Važna poruka je da se priznaju individualni rezultati u postizanju kriterijuma. Prepoznati smo kao lider. Od sad su ključni i brzina i kvalitet, ali za Srbiju kvalitet reformi ostaje prioritet – nećemo tražiti prečice na evropskom putu, već nas zanima suština reformi i da se implementiraju na pravi način", rekla je Ana Brnabić.

Istakla je da je Srbija pokazala koliko je posvećena regionalnoj stabilnosti, kako na Zapadnom Balkanu tako i šire.

"Znamo koje su naše obaveze i na kojima dodatno

Foto: Dragan Kujundžić/ Tanjug

posvećeno moramo da radimo. Nastavićemo brže i efikasnije da ispunjavamo kriterijume za bolje sutra svih nas", zaključila je predsednica Vlade Srbije.

Ana Brnabić kaže da bi bilo najlakše ostaviti zamrznuti konflikt na Kosovu i Metohiji budućim generacijama, ali da Beograd želi da reši to pitanje. Ona je poručila da je sporazum o dugoročnoj normalizaciji odnosa sa Prištinom nešto što je predsednik Srbije Aleksandar Vučić pokrenuo kroz unutrašnji dijalog, bez obzira na evropske integracije.

Ministarka zadužena za evropske integracije Jadranka Joksimović kazala je da u Strategiji EU ne postoji vremenska odrednica za potpisivanje takvog sporazuma sa Prištinom.

"Sadržina tog sporazuma se unapred tumači kao priznanje nezavisnosti Kosova. Srbija neće priznati Kosovo, a sadržina sporazuma treba da proizađe iz dijaloga Beograda i Prištine", kazala je ministarka navodeći da Beograd po tom pitanje želi održivo rešenje.

Premijerka navodi da kasne reforme u vezi s vladavinom prava, ali da je za Srbiju važniji kvalitet nego brzina.

Ona je rekla da je Srbija mogla predloge za promenu Ustava u decembru da pošalje Venecijanskoj komisiji, ali da je želela najbolja rešenja i dodatni prostor za razmatranje neophodnih pitanja.

"Kvalitet te reforme je najvažniji i nadamo se da će naši partneri u EU isto tako to gledati", rekla je Ana Brnabić.

Ona je rekla da Vlada Srbije zna da je vladavina prava zajedno s normalizacijom odnosa s Prištinom najvažnija u evrointergacijama.

Premijerka Brnabić je rekla da Srbija ne sprovodi reforme u vladavini prava zbog Evropske unije, već zbog sebe.

JUNKEROVE GAJBE PIVA: DATUM OHRABRENJA

Kad se malo bolje sagleda i prouči ta evropska strategija, a to će tek da usledi u danima pred nama i nakon susreta naših s vodećim činovnicima EU, još će se jasnije videti da tu nema ničeg novog u odnosu na ono što je gotovo dve decenije bio domaći zadatak. Od Srbije se traži ono što se oduvek tražilo, a što mi nismo zbog različitih taktičkih igara isporučivali. Osim te uslovno pominjane 2025. godine koja najpre liči na one gajbe piva s Mićinog kukuruzišta.

Uostalom, predsednik Evropske komisije Žan-Klod Junker kaže da 2025. nije godina kada bi Srbija i Crna Gora "morale" da budu u EU, već da je to indikativni datum i ohrabrenje.

"Pogrešno je predstaviti da smo ja i Evropska komisija rekli da Srbija i Crna Gora moraju biti u EU do 2025. godine. Ne, to je indikativni datum i ohrabrenje, tako da ove zemlje rade snažno i prate taj put", izjavio je Junker u Strazburu pred predstavljanje Strategije proširenja.

Žan-Klod Junker kaže da su Srbija i Crna Gora, kao zemlje koje su naviše napredovale, dobile "novi datum koji bi trebalo da ubrza stvari".

"Želimo da vidimo proširenje na Zapadnom Balkanu, ali ne želimo da vidimo ulazak bez ispunjenja uslova. Oni još nisu ispunili uslove, a neki su daleko od toga", naglasio je Junker pred Evropskim parlamentom.

On je dodao da EU želi da "pruži ruku" svojim partnerima na Zapadnom Balkanu i da im pomogne da nastave "težak put" evrointeracija.

"Smatram da Srbija i Crna Gora mogu da prevaziđu ovaj težak put", poručio je predsednik Evropske komisije.

Žan-Klod Junker je još jednom podvukao da neće biti daljeg proširenja na Zapadni Balkan sve dok se prvo ne reše otvorena pitanja granica.

"Reći da će se to rešavati pošto se uđe u EU, neće se više dogoditi. Problemi moraju biti rešeni pre pristupanja ili neće biti daljeg pristupanja", zaključio je Junker.

U danu kada je stigla blagovest iz Strazbura, objavljen je podatak da najnovija merenja rasta bruto društvenog proizvoda za 2017. godinu pokazuju da će on u Srbiji biti samo 1,75 u odnosu na 2016.

I još: Srbija se nalazi među 10 zemalja u svetu koje beleže najveći pad stanovništva, pokazuju podaci više relevantnih međunarodnih institucija do kojih je došao Istraživačko-izdavački centar Demostat.

Kako je naveo Demostat, svih deset zemalja sa najvećom stopom smanjenja stanovništva geografski pripada istočnoj Evropi. Procenjuje se da će populacija tih zemalja do 2050. godine biti smanjena za više od 15 odsto, dok će se u tom periodu broj stanovnika u Srbiji smanjiti za 16,62 odsto. ¶

IZBORI U GRADU OPSENA I STRAHA

Da li svi građani ovog grada, bez obzira na svoje političko opredeljenje, mogu da se osećaju bezbedno? Zašto je dozvoljen nacistički skup u znak podrške Milanu Nediću? Šta je fer kampanja i šta mislite o napadu aktivista SNS-a i njihovom otimanju spiska sa imenima i podacima potpisnika za listu Dragana Đilasa? Ko je napao aktiviste SNS-a na Novom Beogradu? Može li se ova kampanja privesti razumu ili će svakodnevni ulični incidenti prerasti u nešto mnogo gore

Samo na prvi pogled, izborna kampanja za Beograd, što je počela 15. januara, nije mnogo drugačija od ostalih kampanja u poslednjih nekoliko godina. Kao i sve prethodne, naglašeno je medijska i naglašeno funkcionerska. Upregnuta u skoro svim medijima i pre raspisivanja izbora, uz primetno uklanjanje kritičkog mišljenja, sa povišenim tonom, sa planovima i obećanjima koji narastaju do pucanja i sa sve manje skrupula prema protivnicima. Samo što ovoga puta tako diktirana agresivna kampanja u svom pohodu "čišćenja terena" prodire do najdubljih pora grada, seže do običnog, svakodnevnog života prerastajući u dubok prezir onog "drugog" i direktno zastrašivanje.

DRŽAVA NA LOKALU

Prošlo je tek dve-tri nedelje od raspisivanja izbora. Izrečena su početna obećanja i ulagivanja beogradskom glasaču, pretresala se imena sa lista, definitivno se razvrstavalo među poziciju ili opoziciju, objavljene su prve ankete i rejtinzi koji su pokazali ubedljivu dominaciju naprednjaka, da bi se napokon u beogradske, lokalne izbore uključio i sam predsednik države. Svojstvenom žestinom, Aleksandar Vučić, predsednik svih građana Srbije, po kome izborna lista naprednjaka i nosi ime, na konvenciji Srpske napredne stranke u Železniku biračima je poručio – da se "oni" ne boje, on i njegova stranka. Nisu se uplašili, kako je rekao, tih kibicera i neradnika, koji malo znaju, ali su bahati, koji što manje uče i rade, to su više osioni. "Zato ćemo ih pobediti", rekao je upućujući glasače da se ne obaziru na one koji "svakog dana seju mržnju".

Već viđena Vučićeva tehnika zavođenja "malog, običnog birača", zasnovana na "boljem životu" i pričama o razdoru između njega i njegovih kao "radničke klase" i opozicije kao "neradničke", do sada je davala rezultate. Nakon svađalačkog, netolerantnog rečnika u obraćanju protivnicima, inače ustaljenom navikom u (ne)kulturi svakodnevnog života u Srbiji, predsednik se pohvalio time kako su uz njega najvredniji i najuspešniji, "najbolji lekari, profesori, borci za prava građana, umetnici". Rezervišući za sebe najbolje, a drugima valjda ostavljajući one manje dobre, loše i najgore, predsednik svih građana Srbije, verovatno svesno i namerno, uspeo je u jednom: da sa najviše nestranačke pozicije u državi oštro polarizuje stanovništvo, pa i birače. Pri čemu suština te polarizacije ne leži ni u profesionalnom ni u moralnom kvalitetu, čak ni u ideološkoj pripadnosti, već jedino u odanosti njemu i njegovoj stranci.

Sasvim je druga stvar zašto je onda, budući da njegovu stranku podržava vrhunski kadar, predsednik Srbije morao lično da se uključi u kampanju za Beograd, zašto je lista morala da nosi njegovo ime i zašto se nad pojedinim imenima sa te liste javnost, a pogotovo ljudi iz struke, zgražavaju i to upravo zbog "bahatosti

Fotomontaža: VREME/IH

i osionosti". Ukoliko rejtinzi SNS-a nisu počeli da padaju i da kvare izborni ugođaj vlasti, što svejedno nije opravdanje, ostaje nejasno koji princip vladanja državom je doveo institut predsednika do tako ogoljenog uključivanja u ovu izbornu kampanju. Čak gledano i kroz istoriju moderne autokratske Srbije, ni Slobodanu Miloševiću nije bilo svojstveno takvo padanje na lokalne stranačke grane.

VAZDUŠNI TRAMVAJI, METROI, MOSTOVI

Podgrevajući svojim predizbornim pohodom, koji traje već nekoliko meseci, beogradske izbore kao sudbonosne, prelomne, egzistencijalno presudne, naprednjački funkcioneri su dali sve od sebe da se nametnu u medijskim minutažama i aktivnostima. Koristeći privilegiju redovnog obavljanja državničkih poslova, iskoristili su u punoj meri i mogućnost uticaja na biračko telo. "Iako su beogradski izbori raspisani 15. januara", pokazala je analiza medijskog izveštavanja koju je sprovela CRTA, "izborna kampanja počela je nezvanično još na jesen jer je u prethodna tri meseca svakodnevno objavljivano u proseku oko 20 medijskih priloga koji su se bavili temom beogradskih izbora. Od ukupno 2215 analiziranih objava, u periodu od 2. oktobra 2017. godine do 15. januara 2018. godine, predstavnici vlasti bili su zastupljeni skoro četiri puta više u medijima nego predstavnici opozicije, dok su zabeleženi i slučajevi tzv. funkcionerske kampanje."

Praksu funkcionerske kampanje neometano su koristili svi političari na vlasti od devedesetih godina, ističu u Transparentnosti Srbija, jer ona može da pospeši finansije političkih partija na uštrb javnih finansija. Dosadašnji rezultati istraživanja Transparentnosti pokazuju da je od 2012. do 2017. u svim izborima dominirala funkcionerska kampanja, odnosno jasna politička promocija kroz aktivnosti javnih funkcionera. Takva kampanja ne samo da ne jenjava, već je od 2014. intenzivirana, zaključuju u ovoj organizaciji, a njeni nagoveštaji vidljivi su i uoči predstojećih beogradskih izbora. Upozoravajući na to da funkcionerska kampanja u pojedinim slučajevima predstavlja i kršenje odredbi zakona, najčešće onog o Agenciji za borbu protiv korupcije, član 29, stav 2, u Transparentnosti kažu da je upadljivo to što za sada nema reakcije državnih organa na pojave koje su se pokazale kao sporne. A u zakonu jasno piše: "Funkcioner ne može da koristi javne resurse i skupove na kojima učestvuje i susrete koje ima u svojstvu funkcionera za promociju političkih stranaka, odnosno političkih subjekata".

Među slične događaje ili pak "pseudodogađaje" kakvi se obično intenziviraju uoči izbora, može se smestiti i priča o izgradnji vazdušnog tramvaja ili gondole koja će povezivati Ušće i Kalemegdan, a koju promoviše i najavljuje njenu izgradnju naredne godine aktuelni gradonačelnik Siniša Mali. Zašto bi to bio "pseudodogađaj"? Pa, zato što je priča o ovoj gondoli kao prioritetu grada ispričana još 2016, s tim da će izgradnja početi do kraja 2017. godine. Opsednutost gondolama kao kakvim grandioznim poklonima Beograđanima, koji bi mogli zaseniti ekonomsku i svaku drugu mizeriju ozbiljno pauperizovanog stanovništva, pred ove izbore ponovo je živnula. S tim što su onu drugu gondolu preko Ade Ciganlije, što treba da spoji Novi Beograd s Košutnjakom, već svi zaboravili iako je njena gradnja isto tako pompezno najavljivana do kraja 2016. godine.

Usvojen je projekat za Stari savski most koji će postati novi, glasila je vest objavljena upravo na dan raspisivanja izbora. Novi most koji će podsećati na stari, kako kažu u gradskim vlastima, biće namenjen i u druge svrhe, za bicikliste, pešake, automobile, tramvaje i – za metro. Kapacitetom neće zaostajati za mostom preko Ade, ali će biti pet puta jeftiniji, rekao je gradonačelnik Mali aludirajući na takozvani Đilasov most. Ubrzo je usledio i odgovor Dragana Đilasa, kandidata za gradonačelnika sa najvećim opozicionim rejtingom: "Ideja da se sruši most koji je obeležje Beograda samo zato što se šeiku ne dopada vidik iz Beograda na vodi treba da zabrine svakog stanovnika Beograda, jer će saobraćajne gužve trajati dve ili više godina, posebno uz činjenicu da SNS čak i objekte za koje kaže da su joj prioritet gradi po pola decenije".

Kao i most, izgradnja prvog beogradskog metroa dobila je u kampanji važno mesto. Dragan Đilas je obišao lokaciju na kojoj aktuelna gradska vlast predviđa izgradnju prve linije metroa i kritikujući planiranu trasu izjavio da se metro ne gradi tamo gde niko ne živi, kao što je predviđeno od Ade Huje do Makiša. Siniša Mali je pak rekao da je "sreća što Đilasov metro nikada nije počeo da se gradi jer bi to bio metro za pacove, a ne za ljude". I dodao: "Za svaki narodni dinar Đilas je u svoj džep strpao tri. Tako je planirao da izgradnju metroa pretvori u unosan posao za njega i njegovu tajkunsku družinu".

Nije nakon toga rekao i to da za razliku od Dragana Đilasa, njega samog prate mnoge afere, od upravljanja mrežom ofšor firmi do tajne kupovine nekretnina u Bugarskoj ili sumnjivih poslova u vezi sa privatizacijom državnih preduzeća. Kao ni to da se priča o metrou naširoko rasplamsavala kad god je zatrebalo novih poena i ovoj vlasti, pa zašto bi iko sada poverovao da će izgradnja zaista početi, kako je najavljeno, 2020. godine.

NEKA NOVA BASTILJA

U događaje koji krase kampanju a kojih možda ne bi ni bilo da tu nije bilo nekog javnog funkcionera, i koji su pritom emitovani u udarnim informativnim terminima, svrstava se, među mnogima, i januarska poseta gradonačelnika Malog beogradskim vrtićima uz obećanje zaposlenima da će im plate biti povećane za deset odsto – i to odmah. U isti red spada i njegov obilazak Surčina i pohvale kako je to sad opština budućnosti koja ima impresivan broj gradilišta, kako će

NAJVIŠE NA UDARU: B. Stefanović, S. Janković, V. Jeremić i D. Đilas
Foto: Tanja Valič /Tanjug

škole dobiti fiskulturne sale, kako će biti obnovljen Dom kulture i još mnogo toga što se tiče osnovnih životnih potreba. Povodom svog angažmana u mnogim predizbornim radnjama, Mali je još ranije rekao da nije u kampanji i da ne razmišlja o predstojećim izborima. Na pitanje medija, od pre nekoliko meseci, čemu onda i ko plaća toliki broj njegovih profesionalno urađenih spotova, u novembru izbrojano oko 20, gradonačelnik je odgovorio da ih ne plaća iz džepa poreskih obveznika, već mu ih neke organizacije, kako kaže, snimaju besplatno. On njima, takođe kaže, zauzvrat ništa ne nudi, pa je sve urađeno na dobrovoljnoj bazi kako bi se grad predstavio na pravi način. Pitanje je samo kome se bajkoviti uspeh gradske vlasti predstavlja – turistima, investitorima ili, pre svih, glasačima.

Medijski ućutkana i izrešetana opozicija, i sama razbijena po kolonama i kolonicama, kada je u pitanju otpor vladajućoj stranci i Aleksandru Vučiću, zvuči jedinstveno. Međusobno, međutim, sklona je javnim ispadima, povremenim žaokama, a u sveopštoj borbi oko vlastitog identiteta ili prelaska cenzusa ne ostavlja utisak ujedinjene snage koja želi konačnu pobedu. To koliko je opozicija realna u sagledavanju vlastitih snaga, koliko politički promišljena, a koliko nastupa zakulisno i kalkulantski i dalje stoji kao znak pitanja u glavama mnogih glasača. Poplava lista i različitih orijentacija samo još više ide u prilog zbunjenosti, pa pošto se već sada nudi bogat izbor opredeljenja od 14 lista, sva je prilika da se na glavnu misao glasača s kojom oni uvek izlaze na izbore zaboravilo. A ona glasi: "važno je pobediti".

Demokratska struja opozicije ujedinila se najzad u jednom, da iskaže nezadovoljstvo radom javnog servisa RTS zbog nepostojanja objektivnog i profesionalnog informisanja građana. Posle neuspelih pregovora sa RTS-om, održan je zajednički protest ispred zgrade televizije, izviždan je Dnevnik u pola osam i, kao nekad, devedesetih, zatražene su ostavke rukovodstva te kuće. Stranački prvaci na skupu nisu govorili. Među govornicima, Zoran Gavrilović iz organizacije BIRODI izneo je podatke o tome da je u informativnim emisijama RTS-a opozicija zastupljena u sekundama, a pominju se i u negativnoj konotaciji, za razliku od predsednika Srbije Aleksandra Vučića koji je najviše zastupljen na programu javnog servisa, pri čemu negativnih konotacija gotovo da nema. Novinar i član saveta za kulturu Nove stranke Rade Radovanović nazvao je RTS ne javnim servisom, ne ni državnom televizijom, nego "javnim servisom Aleksandra Vučića".

PRATEĆI PROGRAM

Žmureći na oba oka u vezi sa apsolutnom dominacijom vladajuće stranke i njenom gotovo histeričnom medijskom kampanjom, ministar odbrane Aleksandar Vulin spremno je izjavio da su, u stvari, pred ove izbore i mediji i novac na strani protivnika, te da opoziciju čine najbogatiji i najmoćniji ljudi u Srbiji. Kao i to da on sam nema dilemu da li bi Sinišu Malog ostavio kao gradonačelnika, naravno da dâ. Za to vreme, usred kampanje, dnevnik "Blic" organizuje akciju "Pitajte gradonačelnika", gde piše: "Izabraćemo vaša najzanimljivija pitanja i vaše goruće probleme koje treba najhitnije rešiti i proslediti ih gradonačelniku Siniši Malom. A onda možete da očekujete posetu gradonačelnika i ekipe Blic televizije!"

A jedno od pitanja koje je ostalo nerazrešeno, uostalom od njega je sve i počelo jer se pojavilo odmah posle raspisivanja izbora, glasi: ko su počinioci u akciji uništavanja gradskih murala sa likovima poznatih ličnosti? Da li je reč samo o unutarnavijačkom ratu i kako je moguće da policija ne može da razreši slučaj tako moćno organizovane akcije koja građane podseća na neke nove "fantomke"?

Da li svi građani ovog grada, bez obzira na svoje političko opredeljenje, mogu da se osećaju bezbedno, a povodom pretećih grafita upućenih narodnoj poslanici Mariniki Tepić ili uličnih pretnji novinaru TV N1 Nikoli Radišiću?

Zašto je dozvoljen nacistički skup u znak podrške Milanu Nediću i šta ravnodušnost policije i gradskih vlasti time poručuje građanima?

Šta je fer kampanja i šta mislite o napadu aktivista SNS-a i njihovom otimanju spiska sa imenima i podacima potpisnika za listu Dragana Đilasa? Ko je napao aktiviste SNS-a na Novom Beogradu?

Može li se ova kampanja privesti razumu ili će svakodnevni ulični incidenti prerasti u nešto mnogo gore? Koliko smo kao građani bezbedni sada, koliko ćemo biti ubuduće?

O "nevidljivim" stranačkim pritiscima na građane i njihovom strahu, kako bi se obezbedili sigurni odnosno kapilarni glasovi za vladajuću stranku, drugi put, možda i niste prava adresa. O rupama na kolovozu, što ste naveli kao moguće pitanje građana, neosvetljenim ulicama, oronulim fasadama, parkovima i igralištima, isto drugi put. Kad i ako budete ponovo izabrani. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Igra u opstanak demokratije

Beograd, istraživanje rađeno od 26. januara do 3. februara 2018, reprezentativan uzorak, 1200 ispitanika teren – telefon (2:1).

Koalicija Đilas–Janković–Jeremić je najradikalniji Vučićev kritičar i njeni čelnici trpe najžešće i najprljavije medijske udarce – i zato oni, iako nesumnjivo najjači u opozicionom društvu, neprestano pozivaju sve ostale na ujedinjenje na toj antivučićevskoj platformi. Za razliku od njih, Šapić je po pitanju odnosa prema Vučiću ipak znatno blaži, pa ima logike da on nastupi samostalno – tim pre što za njega nema zime i nikakve dileme oko cenzusa. Ali za sve druge nema alibija i opravdanja

Piše: **Đorđe Vukadinović**

"Izbori na Ivici" bio je naslov teksta u "Vremenu" od pre otprilike godinu dana. I u njemu se manje-više reklo da bi Dačić mogao biti ključni faktor ("ježičak") predstojećih predsedničkih izbora i da je Nikolić, ukoliko se kandiduje sa podrškom SNS-a, svakako favorit, ali "ne i nepobediv kandidat".

Ne znamo da li je Aleksandar Vučić čitao tekst – mada je poznato da vas neprijatelji obično više cene i pažljivije prate od prijatelja – ali je vrlo brzo povukao konsekventne poteze. Privezao je čvrsto Dačića za sebe i "u krvi" ugušio Nikolićeve predsedničke ambicije (i tako neslavno okončao političku karijeru svog "političkog oca"). Predsednički izbori su time bili praktično okončani, a ostalo je bilo više-manje stvar rutinske vlastodržačke tehnike. Vučićeva pobeda više nije dolazila u pitanje. Ostala je samo trunka neizvesnosti da li će to biti u prvom ili u drugom krugu – on je nepotrebno forsirao i silovao prvi krug – kao i pitanje ko će biti drugi, odnosno "prvi čovek opozicije".

VUČIĆEVA STRATEGIJA

Zašto ovo zloslutno podsećanje u tekstu koji se bavi šansama političkih aktera na beogradskim izborima, koji nas čekaju za manje od mesec dana?

Ne. Aleksandar Vučić, u ovom trenutku, još uvek nema jasnu većinu za sigurnu pobedu na gradskim izborima. Ali isto tako nije ni mnogo daleko od nje. U odnosu na prethodno istraživanje, podigao je svoj individualni rezultat za nekoliko procenata, pravilno procenio da (pogotovo na Novom Beogradu) ima nekih tvrdoglavih socijalista koji ga baš ne mirišu i zato gurnuo SPS da ide samostalno (iluzija je da se, baš kao i prošle godine, Ivica tu nešto mnogo pitao) i ubacio još nekoliko klipova u ionako škripave opozicione točkove.

A najmorbidnije od svega jeste to što je čak i ubistvo Olivera Ivanovića na neki perverzan način iskoristio kao dodatno gorivo za svoju kampanju, odnosno, uz pomoć dežurnih "ispirača mozga" uspeo da stvar predstavi kao da je on žrtva ("ubistvo Ivanovića je pucanj u Vučića") i, istovremeno, zaštitnik Srba svih i svuda.

Ipak, ubedljivo najveći uspeh Vučićeve strategije u proteklih mesec dana nije ni to što je, naizgled, bez političke ogrebotine preživeo smrt Olivera Ivanovića, niti tih par dodatnih procenata koje je iščupao iz apstinencije ili preoteo od Aleksandra Šapića – već to što će, kako sada stvari stoje, na predstojeće beogradske izbore opozicija izaći u 5-8 kolona (u zavisnosti od toga šta se tačno pod opozicijom sma-

Za koju od ponuđenih lista ili kandidata biste glasali na gradskim izborima?
(bez neizjašnjenih – 23,3%)

Aleksandar Vučić – „Zato što volimo Beograd"	**38,1 %**
Dragan Đilas – „Beograd odlučuje – ljudi pobeđuju"	**19,0 %**
Aleksandar Šapić – Gradonačelnik	**15,2 %**
Ivica Dačić (SPS) – Dragan Marković Palma (Jedinstvena Srbija)	**6,2 %**
„Da ovi odu, a da se oni ne vrate" – Dosta je bilo (Saša Radulović) – „Dveri" (Boško Obradović)	**5,0 %**
Luka Maksimović – „Beli Preletačević"	4,5 %
„Da oslobodimo Beograd" – DS – SDS – Nova stranka – Zeleni	3,9 %
Dr Vojislav Šešelj – Srpska radikalna stranka (SRS)	3,8 %
„Ne davimo Beograd" (NDB) – Ksenija Radovanović	1,1 %
Demokratska stranka Srbije (DSS) – Miloš Jovanović	1,0 %
„Šta radite, bre" – Marko Bastać	0,9 %
ostali	1,3 %
Ukupno	100 %

Da li mislite da se trenutno Beogradom upravlja i rukovodi

pretežno dobro	**37,4**
pretežno loše	**38,7**
ne znam / nemam stav	23,9
Ukupno	100 %

Da li mislite da u Beogradu, u poslednje vreme, postoji porast nasilja, kriminala i ugrožavanja bezbednosti građana?

Da	**51,0**
Ne	32,6
ne znam / bez odgovora	16,4
Ukupno	100 %

Zastupljenost ispitanika prema školskoj spremi

lista	osnovna škola	srednja stručna	gimnazija	viša/visoka	ukupno
Aleksandar Vučić – „Zato što volimo Beograd“	**23,7%**	**58,1%**	3,1%	15,1%	100 %
Dr Vojislav Šešelj – Srpska radikalna stranka (SRS)	7,1%	71,4%	7,1%	14,3%	100 %
Ivica Dačić (SPS) – Dragan Marković Palma (Jedinstvena Srbija)	14,3%	**65,3%**	2,0%	18,4%	100 %
„Da oslobodimo Beograd“ – DS – SDS – Nova stranka – Zeleni	0%	42,9%	10,7%	**46,4%**	100 %
Aleksandar Šapić – Gradonačelnik	2,5%	52,5%	7,5%	37,5%	100 %
Dragan Đilas – „Beograd odlučuje – ljudi pobeđuju“	2,6%	33,1%	4,6%	**59,6%**	100 %
„Da ovi odu, a da se oni ne vrate“ – Dosta je bilo (Saša Radulović) „Dveri“ (Boško Obradović)	0%	42,1%	7,9%	**50,0%**	100 %
Luka Maksimović – „Beli Preletačević“	2,6%	57,9%	15,8%	23,7%	100 %
neće da glasa	6,1%	52,2%	18,2%	23,5%	100 %
ne zna/ne želi da se izjasni/ bez odgovora	8,9%	55,7%	7,0%	28,5%	100 %

tra). A, povrh toga, zbog radi političkog folklora, gužve na listi, svojih posmatrača na biračkim mestima i većine u biračkim odborima i GIK-u, Vučić će u trku ubaciti još najmanje isto toliko svojih fantomskih igrača, trojanaca i dublera – tako da će čak i pismeniji među glasačima imati poprilične muke da na listiću pronađu “svoje”.

UTEHA – I RACIONALIZACIJA

“Nema veze što ima više opozicionih lista – samo je važno da se one ne napadaju” – tako, otprilike, glasi jedna od “sabornih” i “utešnih” opozicionih mantri. Ali to, naprosto, nije moguće. I čak i ako zanemarimo lokalnu filozofemu o “komšijskoj kravi”, protivi se doslovno svim postulatima političke fizike, hemije i biologije. Naravno da će se gložiti, napadati i ujedati, podmetati i saplitati, otvoreno ili malo potmulije. Jer, konačno, preko potrebni glasovi za “celzijus” koalicije DJB-Dveri, “Ne davimo Beograd” ili grupacije oko DS-a ne kriju se kod Vučića (on, eventualno, može samo malo medijski da pripomogne), nego kod Šapića i Đilasa. I zato proteklih dana, a verovatno će i dalje tako biti, uglavnom gledamo međusobne optužbe i obračune između opozicionih lista, pri čemu su, razume se, najagilniji upravo oni kojima je cenzus najviše u pitanju.

“Nema veze što ima više opozicionih lista, važno je da se potrudimo da pametno glasamo, tako da sve one prođu cenzus.” Ali ni to naprosto nije izvodivo. Neke, zapravo, većina opozicionih lista

Sa koje se TV stanice najviše informišete?

RTS	**31,1**
Pink	**12,1**
N1	**10,0**
Hepi	5,6
Prva	4,6
O2	4,4
Studio B	2,4
lokalna TV stanica	0,5
RTV Vojvodina	0,2
ne pratim informativni program na TV/ bez odgovora	29,0
Ukupno	100 %

završiće ispod cenzusa. U najboljem slučaju, proći će ih četiri – u ludom spletu okolnosti, pet – a u najgorem samo dve (Đilasova i Šapićeva), što će, sem ukoliko ne dođe do nekog političkog zemljotresa u naredne tri sedmice, verovatno i biti. Upravo ti politički “mališani” (kako ih je duhovito nazvala Vera Didanović) glavni su (“rezervni”) Vučićev igrač i oslonac, ukoliko mu iz bilo kog razloga sve drugo zakaže. Ali stvorena je neka čudna atmosfera u kojoj kao da na to nije “politički korektno” upozoravati jer, tobože, time “favorizujete jednu listu” i jednog kandidata.

Elem, šta god mislili o onom što se trenutno zove LDP, DSS, Dveri, DJB, DS, SDS, NDB, ili “Nova”, njihovoj politici i njihovim liderima, sasvim je sigurno da njihovi glasači nisu ljubitelji Aleksandra Vučića i verovatno ne bi želeli da doprinesu ostanku SNS-a na vlasti u Beogradu. (U protivnom bi glasali direktno za SNS.) A zapravo će doprineti. Odnosno, doprineće svi oni koji ne pređu cenzus i koji znaju da ga neće preći, ali ipak – zbog “principa”, iz inata ili iz gluposti – izlaze samostalno.

Drugim rečima, čak i da ni jedan jedini glas ne ukradu ili kupe, čak i da ne dobace do ciljane “kote 40” (procenata) i čak i da SPS kojim čudom ne pređe cenzus (a to je, pojedinačno i sve skupa, dosta teško zamislivo), Vučić i SNS na beogradskim izborima mogu stići do pobede već na osnovu rasutih opozicionih glasova. I zato uloga ovih “švrćana” (mada mnogi od njih – sem “Patkice” i “Belog” – baš i nisu neki politički mladunci) nije nimalo bezazlena, niti tako simpatična kao što, možda, na prvi pogled izgleda.

No, “švrćani” na stranu – problem je što, uprkos njihovim (pre)optimističnim izjavama (“Sve ispod dvocifrenog rezultata smatraćemo neuspehom”), čak ni dve, za aktuelne srpske političke prilike relativno ozbiljne opozicione liste (DJB-Dveri i ona oko DS) uopšte ne mogu biti sigurne u to da zaista prelaze cenzus. Tačno je da im većina drugih objavljenih istraživanja daje prolaz (neka čak i samom DS-u, kao i Dverima i DJB-u, pojedinačno) od 6-7 procenata. Tačno je da se i meni čini da bez obzira na sve – pa i naše rođene rezultate – pet “glavnih” parlamentarnih opozicionih stranaka i poslaničkih klubova na kraju možda ipak mogu da se dokotrljaju do dva mršava cenzusa. (Kao »

Ukoliko bi se u sledeću nedelju održavali gradski izbori, da li biste izašli na njih?

lista	da, sigurno bih izašao	možda / verovatno bih izašao	ne, ne bih izašao	ne znam / bez odgovora	ukupno
Aleksandar Vučić – „Zato što volimo Beograd“	**88,0%**	9,8%	0,6%	1,7%	100 %
Dr Vojislav Šešelj – Srpska radikalna stranka (SRS)	**71,4%**	21,4%	0%	7,1%	100 %
Ivica Dačić (SPS) – Dragan Marković Palma (Jedinstvena Srbija)	**73,5%**	22,4%	2,0%	2,0%	100 %
„Da oslobodimo Beograd“ – DS – SDS – Nova stranka – Zeleni	**75,0%**	25,0%	0%	0%	100 %
Aleksandar Šapić – Gradonačelnik	60,8%	31,7%	1,7%	5,8%	100 %
Dragan Đilas – „Beograd odlučuje – ljudi pobeđuju“	**78,1%**	15,2%	1,3%	5,3%	100 %
„Da ovi odu, a da se oni ne vrate“ – Dosta je bilo (Saša Radulović) „Dveri“ (Boško Obradović)	**73,7%**	15,8%	2,6%	7,9%	100 %
Luka Maksimović – „Beli Preletačević“	60,5%	28,9%	0%	10,5%	100 %
neće da glasa	3,1%	0%	84,7%	12,2%	100 %
ne zna/ne želi da se izjasni/ bez odgovora	36,1%	19,6%	3,8%	40,5%	100 %

što je verovatno tačno i da će “patkica” – pa i DS i DJB – nešto profitirati ako se nastavi sunovrat “Belog”.) Ali bez obzira što znam da će negodovanja pomenutih aktera sada zatrpati redakcijski mejl “Vremena”, moram reći da je odluka i jednih i drugih i trećih da se na izbore ne ide u jednoj opozicionoj koloni, u najboljem slučaju, prilično riskantna i hazarderska, a u najgoroj varijanti (ukoliko ne prođu), totalno glupa, neozbiljna i neodgovorna.

“Ali zašto ti hoćeš da ograničiš pluralitet srpskog političkog spektra i sprečavaš stranke i pokrete da izražavaju svoje različite pristupe i rešenja?”

Šta god mislili o onom što se danas zove LDP, DSS, Dveri, DJB, DS, SDS, NDB ili Nova i njihovim liderima, sasvim je sigurno da glasači tih stranaka nisu ljubitelji Aleksandra Vučića i verovatno ne bi želeli da doprinesu ostanku SNS-a na vlasti u Beogradu

Ne ograničavam ništa, a još manje sprečavam. Ali kao što svi oni imaju pravo da “afirmišu svoj politički singularitet”, imam ja pravo da ukažem zašto mislim da je to pogrešno, neodgovorno i blesavo – naravno, ukoliko smo svi skupa u pravu kada govorimo da je Vučićev SNS režim takav i takav (“nedemokratski”, “autoritaran”, “opasan”, “štetan”, “kriminalan” i “nasilnički”).

Ukoliko, pak, Vučić nije tako i toliko loš, onda zaista nema razloga za ovo sabiranje o kojem govorim i onda ima smisla rezon “svaka vaška obaška”, pa šta Bog da. (U tom smislu, rekao bih, jedino Čedin LDP i ovaj “novi” DSS, iako najslabiji od svih pomenutih aktera, imaju razloga da idu samostalno, s obzirom da, koliko znam, dvojica Jovanovića na njihovom čelu ne dele ovu oštru dijagnozu vladajućeg režima.)

S druge strane, koalicija Đilas-Janković-Jeremić trenutno je najradikalniji Vučićev kritičar i njeni čelnici trpe najžešće i najprljavije medijske udarce – i zato oni, iako nesumnjivo najjači u ovom opozicionom društvu, neprestano pozivaju sve ostale na ujedinjenje na toj antivučićevskoj platformi. Za razliku od njih, Šapić je, realno, uprkos donekle nešto jasnijem opozicionom pozicioniranju u poslednje vreme, po pitanju odnosa prema Vučiću ipak znatno blaži i bliži Jovanovićima i zato ima logike da on nastupi samostalno. Pogotovo što, prema svim istraživanjima – ma koliko ona proređimska bila sklona da ga spuštaju što niže – za njega nema zime i nikakve dileme oko cenzusa. Ali za sve druge nema alibija i opravdanja.

Ako je barem upola tačno sve ono što su predstavnici NDB, DS, SDS, DJB i Dveri mesecima govorili u skupštini i po medijima za Aleksandra Vučića, njegovu stranku i njegove kumove i prijatelje – ili makar ako oni to sve zaista misle i veruju – onda apsolutno nema nikakve dileme da su se morali ujediniti sa svima koji iole mogu pomoći da se tom zlu nekako stane na put. Ponavljam: ako je Vučićev režim takav kao što oni govore – a i ja mislim – da jeste, onda nema mesta političkom eksperimentisanju i “razigravanju”, jer je u igri sam opstanak demokratije i mogućnost da ubuduće nekih koliko-toliko pravih i neizvesnih izbora uopšte bude.

KO MISLI OZBILJNO

Ne možete Vučića predstavljati kao, maltene, apsolutno zlo i, istovremeno, zastupati politiku i poziciju “svi su isti”, “nećemo Kurtu da menjamo Murtom” itd. Pa, sve i da je tačno – kao što i jeste – to da “partokratija” i “taboidi(oti)zacija srpskog političkog života nije počela sa SNS-om i da postoje elementi kontinuiteta sa prethodnim vlastima. Dakle, ukoliko misle ozbiljno to što govore o SNS i Vučiću, i DS i “patkica” i DJB i Dveri morali su naći načina da se nađu u jedinstvenom i širokom opozicionom bloku – ma šta lično mislili ili imali protiv Jankovića, Jeremića ili Đilasa. U protivnom, pak, deluje kao da se samo tako, eto, malo šalimo, sakupljamo političke poene i borimo za odborničke mesta.

Dobro. Ok. I sad, na kraju – ima li tu kod tebe uopšte nekakve nade i optimizma? Prvo, još nije kraj. Drugo, ima nekakve nade, ili makar utehe. Utoliko što, kao što je rečeno i kao što se vidi, kad se sve sabere i oduzme (saberite procente!), uprkos svoj manipulaciji, svim pinkovima, svim barajevima, busijama i zucama – i uprkos “nepovoljnom”, tj. pro-SNS uzorku (u kojem, ovaj put, ima nešto više starijih i penzionera), i uprkos verovatno nepovoljnom (post)izbornom raspletu – nas, još uvek, makar za malo i makar u Beogradu, “ipak ima više”. A ukoliko se to, ipak, ne bude reflektovalo i očitovalo na rezultatima izbora, nemojte zbog toga kriviti onoga iz Busija i Zuca, pa čak ni Vučića ili pisca ovih redova. ¶

Autor je narodni poslanik i urednik NSPM

Danas izaberite

YUHOR

www.yuhor.rs

YUHOR

Još od 1902.

Posvećen dobrom ukusu!

Kako sam GIK-u poklonio fotos

O javnosti rada Gradske izborne komisije i kako njen predsednik Zoran Lukić poštuje propise

Bio je ponedeljak, 15. januar, kada je predsednica Skupštine Maja Gojković raspisala lokalne izbore za Beograd. Istog dana pre podne, dolepotpisani novinar poslao je mejl Gradu Beogradu sa jednostavnim pitanjem: da sam zainteresovan da pratim zasedanja gradske izborne komisije, te, u tom smislu, šta je sve potrebno da pošaljem (i kome) kako bih dobio akreditaciju.

Istog dana, "u roku od odmah", stigao je i odgovor iz gradskog Sekretarijata za informisanje, Sektora za marketing i odnose sa medijima, od službenice imenom Biljana – da ću o svemu biti "blagovremeno obavešten posle usvajanja Uputstva za sprovođenje izbora za odbornike Skupštine grada Beograda".

Verovatno je već sutradan trebalo da posumnjam da Sekretarijat za informisanje i ja ne shvatamo isto reč "blagovremeno": pomenuto Uputstvo za sprovođenje izbora usvojeno je 15. januara, 16. januara je GIK već proglasila izbornu listu broj 1 – "Aleksandar Vučić – Zato što volimo Beograd!" – a iz Sekretarijata za informisanje ni pisma, ni razglednice.

U sredu, 17. januara, trebalo je da bude održana još jedna sednica GIK, i to u pola devet uveče. U pet popodne šaljem mejl Sekretarijatu da ću doći na sednicu, a u 19.50, nepun sat pre početka sednice, stiže mi telefonski poziv iz Sekretarijata. Kaže ženska osoba, imenom Irena, da su mi upravo poslali mejl u vezi sa akreditacijom:

"Shodno ovom Uputstvu, koje je danas objavljeno na našem sajtu, postoji posebna procedura koja mora da se ispoštuje da biste bili akreditovani da prisustvujete sednicama. Ja sam vam poslala u mejlu šta treba da dostavite od dokumenata (kopiju lične karte, kopiju novinarske legitimacije i jednu fotografiju za akreditaciju) i onda će, kao što piše u mejlu, predsednik GIK na sledećoj sednici konstatovati da je vaša akreditacija u redu, ako je u redu, i onda ćete biti akreditovani."

Ja na ovo pitam – da li to znači da neću moći da prisustvujem večerašnjoj sednici i zašto, kada u Poslovniku GIK-a piše da su sednice javne, a Irena odgovara:

"Jesu javne, ali predsednik traži da to bude akreditovano, to je sve shodno tom Uputstvu, ništa ne pričam onako napamet i nešto po našim željama, nego, prosto pravnički je tako."

ŠTA PIŠE U POSLOVNIKU I UPUTSTVU

Poslovnik o radu GIK usvojen je 14. januara 2018. Prvi stav člana 18 Poslovnika je jednostavan i glasi: "Rad Komisije je javan", a potom se u drugom stavu kaže da Komisija javnost rada obezbeđuje, između ostalog i "prisustvom akreditovanih predstavnika sredstava javnog informisanja".

Dakle, akreditacija je potrebna, prema Poslovniku. No, Sekretarijat i GIK se ne pozivaju na Poslovnik, nego na Uputstvo za sprovođenje izbora (usvojeno 15. januara). Šta piše u Uputstvu o akreditaciji medija? Apsolutno ništa, o medijima nema ni reči. O akreditacijama ima reči, ali za posmatrače izbora, odnosno "zainteresovana registrovana udruženja čiji se ciljevi ostvaruju u oblasti izbora".

Određujući – krajnje laički i ne-pravničkom logikom – da je javnost rada GIK-a važnija od nečega što uopšte ne piše u Uputstvu, odlazim u GIK, gde me dvojica vratara, nakon kraćeg razgovora "sa onima gore", uveravaju da je moja logika bila potpuno pogrešna: "Rekao je predsednik Komisije da svako mora da bude akreditovan", kažu i rešavaju moju dvojbu.

Iste večeri šaljem ljubazni pasivno-agresivni mejl pomenutoj Biljani iz Sekretarijata, u kojem je molim da mi citira deo iz Uputstva koji govori o obavezi medija da zatraže akreditaciju. Dalje joj objašnjavam da su, prema Uputstvu, akreditacije potrebne za "zainteresovana registrovana udruženja čiji se ciljevi ostvaruju u oblasti izbora", i da se to ne odnosi na medije jer mediji nisu udruženja čiji se ciljevi ostvaruju u oblasti izbora. Ima tu još o definisanju značenja reči "blagovremeno", i o sprečenosti novinara da obavlja svoj posao a javnosti da bude obaveštena o radu GIK, sve bez uporišta u Uputstvu na koje se uporno pozivaju.

Nema odgovora.

NI PISMA, NI RAZGLEDNICE

Prolaze dani, prolaze još dve sednice GIK, novinar "leže na rudu": šaljem mejlom kopiju lične karte, pres-kartice i fotografiju, sa sve molbom da budem obavešten da li je mejl stigao i kada mogu da očekujem akreditaciju.

Opet nema odgovora.

Sutradan (26. januar) opet pozivam imenovanu Biljanu, ona mi kaže da me je zvala (doduše, to telefon nije registrovao) i da je sve prosleđeno Sekretarijatu za upravu. "Dakle, na prvoj sednici bi to trebalo da se reši", kaže.

U redu, poštujem izmišljena pravila i sledim logiku koja se protivi suštini rada medija – da tražim akreditaciju za neki događaj, a onda da na tom događaju bude određeno da li ću moći da pratim sledeći događaj. Kao kada bi predsednik iznenada zakazao redovnu vanrednu konferenciju za štampu, novinari poslali zahtev za akreditaciju, a onda dobili akreditaciju za neku narednu konferenciju.

Dakle, sada je sve bilo poslato i spremno – na prvoj narednoj sednici GIK trebalo bi da se odlučuje "o mom slučaju". Kad – sednica je bila i prošla, čak tri komada (26, 27. i 28. januara), od akreditacije

RAD JAVNI, ALI BEZ JAVNOSTI: Zoran Lukić, predsednik GIK-a
Foto: Tanja Valič/ Tanjug

ništa, od javnosti rada GIK ništa, a bogme niti glasa iz Sekretarijata za informisanje.

"Dobar dan, zovem da pitam šta se događa sa akreditacijama", kažem 30. januara pre podne Biljani iz Sekretarijata. "Na bolovanju sam", kaže, uz dalje uputstvo da pozovem na taj-i-taj fiksni broj u Sekretarijatu za informisanje.

Javlja se lektorka: "Sve moje kolege iz PR službe su na terenu, ja sa tim njihovim poslovima nemam veze", kaže, uz napomenu da nema njihove službene mobilne telefone i da pozovem kasnije, za 2-3 sata.

Zovem popodne ponovo, na isti fiksni telefon, javlja se poznati glas.

"Halo, dobar dan, ovde Radmilo Marković iz nedeljnika 'Vreme'. Zovem vas u vezi sa... jeste to vi, Biljana?"

"Da, došla sam na posao danas popodne." Kaže da nema nikakve nove informacije, da joj ništa nije stiglo iz GIK-a i da samo može da još jednom uputi zahtev.

Na primedbu da sam poslao sve što je traženo i da ipak ne mogu da prisustvujem sednicama, kaže da će ponovo uputiti zahtev i da će mi javiti.

Od tada je prošlo nedelju dana, opet ni pisma ni razglednice. Za sve ovo vreme, od 15. januara do 6. februara, Gradska izborna komisija – iako je njen rad javan – radi potpuno neopterećena javnošću, s obzirom da sednicama ne prisustvuju ni posmatrači izbora, tj. ona "zainteresovana registrovana udruženja čiji se ciljevi ostvaruju u oblasti izbora": još 17. januara je na sajtu GIK-a objavljeno da su "udruženja 'Centar za slobodne izbore i demokratiju' i 'CRTA' ispunila uslove za domaće posmatrače u izbornom procesu", ali do danas ni CeSID ni CRTA nisu dobili akreditaciju.

Već sam počeo da razmišljam – šta li GIK radi sa mojim podacima i za šta im je stvarno bila potrebna moja fotografija, kad je stigla "javka" da je na sednici održanoj u utorak, 6. februara, predsednik GIK Zoran Lukić izjavio da nije hteo nikome da odobrava akreditacije "dok svi ne predaju zahtev", da će da sačeka "krajnji rok", pa će onda svima odjednom, i medijima i posmatračima, da odobri akreditacije.

Ovo bi, prema "Rokovniku za vršenje izbornih radnji u postupku sprovođenja izbora za odbornike Skupštine Grada Beograda" (usvojen 17. januara), moglo da znači da je taj rok 26. februara – to je poslednji dan do kada domaći i strani posmatrači mogu da podnesu prijavu za praćenje rada "organa za sprovođenje izbora". Ako zbilja bude ovako, to će značiti da će rad GIK, koji je javan, postati javan nedelju dana pre izbora, uprkos sopstvenom Poslovniku o radu, o logističkim problemima za sve učesnike procesa da ne govorimo. A možda ne bude ni ovako, nego rad GIK-a do kraja ostane javan – na papiru. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

Veliki uspeh vršačkog farmaceutskog giganta

Hemofarm – novi centar Štade za centralnoistočnu Evropu

Najveća farmaceutska kuća u regionu vršački Hemofarm postao je glavni centar Štada grupe za tržišta centralnoistočne Evrope. Odlukom menadžmenta Štade, Hemofarm je preuzeo odgovornost za tržišta Poljske, Češke i Slovačke i time je dodatno povećao zonu svoje regionalne nadležnosti koja se do sada odnosila na tržišta jugoistočne Evrope (BiH, Crna Gora, Slovenija, Hrvatska, Mađarska, Rumunija, Bugarska, Makedonija i Albanija). Ovo unapređenje je, prema oceni Štade, rezultat dobrog rada Hemofarma nakon što je 2016. preuzeo glavnu ulogu nemačkog koncerna u jugoistočnoj Evropi.

"Nova uloga dodeljena Hemofarmu je veliko priznanje Štade za rad i rezultate koje smo postigli u prethodnom periodu. Ovo je takođe i dobra vest za Srbiju i za region, posebno imajući u vidu da je retkost da kompanija koja radi u zemlji koja nije članica EU pod svoje vođenje dobija i tržišta u okviru EU. Sa novim tržištima i naši planovi su ambiciozniji. Investicije će biti usmerene na proširenje kapaciteta, dalje unapređenje kvaliteta proizvoda, istraživanje i razvoj lekova, a posebno u radnu snagu – u vredne, kvalitetne, obrazovane ljude kojih je u Hemofarmu trenutno oko 3000", rekao je Ronald Zeliger, generalni direktor Hemofarma i potpredsednik Štada grupe.

Hemofarm je 2017. godine posredstvom Štade postao deo velike internacionalne porodice – Cinven i Bain Capital. Osim što je regionalni lider, lekovi sa znakom Hemofarma nalaze se i u apotekama na tri kontinenta u 38 zemalja. Moderne fabrike Hemofarma, usklađene sa najvišim međunarodnim farmaceutskim standardima, nalaze se u Srbiji, Crnoj Gori i BiH – Republici Srpskoj, a pogoni su među 20 odsto energetski najefikasnijih u svetu. Tako je Hemofarm, osim pomenute liderske uloge u proizvodnji, na sebe preuzeo i ulogu promotera održivog razvoja i odgovornog poslovanja u regionu.

NE PROPUSTITE "ZUMIRANJE"

POLITIČKU EMISIJU U PRODUKCIJI NEDELJNIKA VREME

EMITUJE SE I NA SLEDEĆIM LOKALNIM TV STANICAMA:

- TV ŠABAC
- TV SANDŽAK
- T1 ZAJEČAR
- TELEMARK ČAČAK
- TELEVIZIJA VALJEVO PLUS
- KRALJEVAČKA TELEVIZIJA KATV
- TV FORUM PRIJEPOLJE

I NA PORTALIMA JUŽNE VESTI I UŽIČKA NEDELJA

TEOFIL PANČIĆ

Nataša K. i nelagoda establišmenta

Neka vas larma marginalne desnice protiv "nominovanja" Nataše Kandić ne zavara: nisu bitni Zavetnici, bitni su savetnici, a oni su iz srca sistema

Ako ste u nedoumici da li je baš Nataša Kandić zaslužila aktuelnu "nominaciju" za Nobelovu nagradu za mir, obratite pažnju na to kome je sve ova vest podigla pritisak i nateralа ga da javno prosikće ili propišti. Nema te barabe koja se nije *prosvjedno* oglasila, sav se polusvet i nataloženi nuklearni otpad poslednjih četvrt veka naše nevesele istorije nakarikao u zgražavanju i osudi, svi vučelići i vučićevići su širom otvorili svoje impresivne kanalizacione kapacitete za slobodan prosip fekalnih materija po "kandidatkinji", ali i – što je mnogo važnije – svemu onome što ona simbolizuje.

Ukratko, oni koji su Natašu K. predložili za ovo priznanje možda ni sami ne znaju tačno koliko su duboko pogodili; ako ipak znaju, utoliko bolje. Kako god, mi znamo što znamo (znamo mi nas, jebo ti nas, što bi rekao Branko Ćopić), i to je možda sasvim dovoljno. Hoće li ona stvarno dobiti tu nagradu, drugo je pitanje; bilo bi sjajno da se to dogodi, no već je i sama vest o nominaciji postigla nemali efekat, na čemu predlagačima treba biti zahvalan, đe čuli i đe ne čuli.

Ako pitate ovog kolumnistu šta bi on najvoleo, reći će vam ovako: bilo bi to odlično, a još odličnije bi bilo kada bi N. K. tu nagradu podelila s još po jednom osobom iz Hrvatske, Bosne i sa Kosova, dakle, s po jednom tamošnjom "natašom kandić" (a ima ih i te kako, nije da ih nema, znam ih poimenično...). Na taj bi način, simbolički veoma snažan i dalekosežan, bila minirana, ako ne i u paramparčad raznesena "revizionistička" interpretacija istorije postjugoslovenskih ratova, ali i onoga što se dešavalo u pozadini, dakle, neverovatna i tužna istorija stvaranja malih, odvratnih, prgavih i fašistoidnih nacionalističkih državica kojima je svakovrsna diskriminacija ljudskih bića po kriterijumu tzv. etničke pripadnosti bila i ostala temelj, sama suština njihovog osnivačkog narativa.

Ako pogledamo ko je na vest o predlaganju NK za mirovnog Nobela najviše ciknuo i ko se najdalje džilitnuo, uočićemo razne profesionalne plivače u šešeljotini (latinski naziv za toksičnu splačinu nastalu dugotrajnim mešanjem svih najgorih ljudskih svojstava), kojekakve obraze, dikobraze, dverove, naške, vaške, zavetnike i tome slično. Ali, neka vas ta plitka larma ne zavara: nisu bitni Zavetnici, bitni su *savetnici*... A potonji nisu živopisni likovi sa margine i bizarni retardi iz parapolitičkog podzemlja, nego su sive eminencije establišmenta, ljudi koji vladaju ovom zemljom. I koji su, uostalom, ovom zemljom vladali i u ona vremena kada smo svi prvi put čuli za Natašu Kandić, Sonju Biserko i ostale koji su za nas i umesto nas obavljali "prljav" posao raščišćavanja nacionalne savesti.

Pa dobro, ali zašto baš one? Pitanje je u osnovi pogrešno. Šta, da nije možda hteo neko drugi to da radi, pa su ga one sprečile, izgurale ga, nametnule se? Neće biti. To što su radile malobrojne osobe poput Kandićeve, i njihove organizacije, nije htela da radi ni država, ni najveći deo opozicije, ni dobra većina medija – zapravo, skoro pa niko. A neko je to morao da uradi. Bez ljudi kao što su Nataša Kandić i njeni pandani, ovaj bi deo sveta bio još turobniji nego što već jeste. Da, oni i one nisu mogle da spreče i zaustave zlo – sme li im iko, i s kojim pravom i s kojim mandatom, predbacivati to? – ali su se makar pobrinule da se o njemu što bolje i iscrpnije svedoči, i da se što manje baraba provuče nekažnjeno. Ako vam je to malo, šta vam je uopšte dovoljno? I kad ste, gde i kako vi učinili to "dovoljno"? Recite, pa da vas nominujemo...

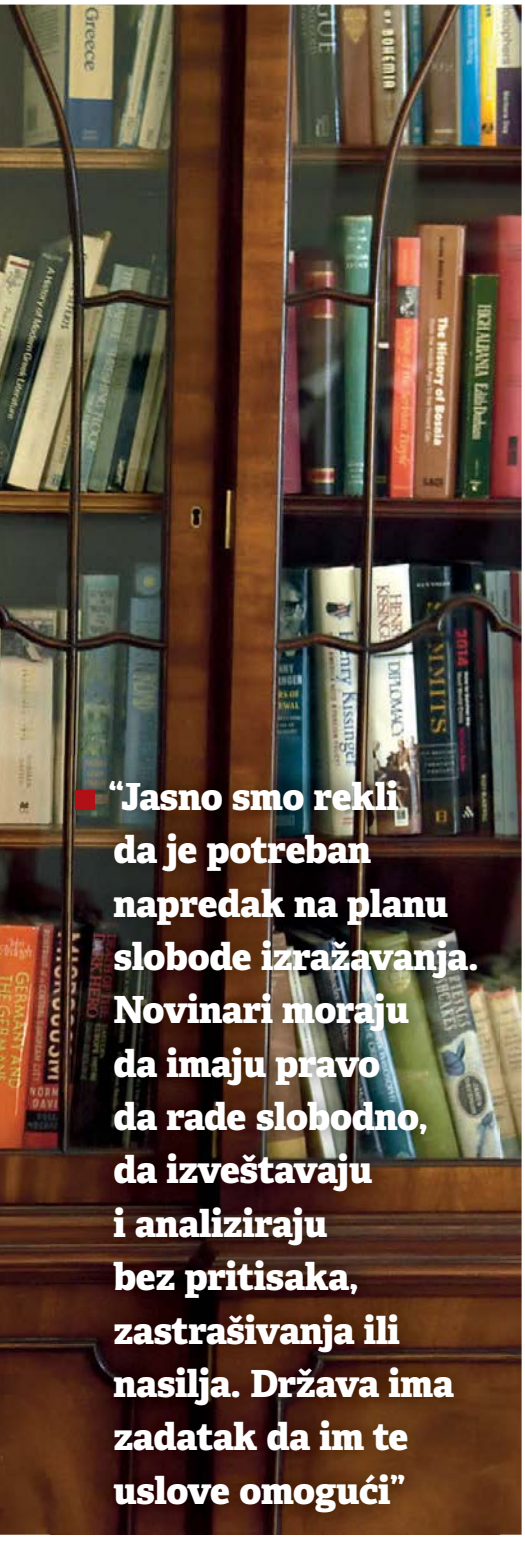
Nego, da ne ostanem dužan priču o *savetnicima*. Najmanji je problem što se razgalamljena fukara ovoliko uzbihozorila na samu mogućnost da bi neko kao Nataša K. mogao dobiti priznanje ovako zvučnog imena. To je – pljuvanje uvis – jedini posao i jedini smisao fukare, i u mnogo pristojnijim društvima od ovog. Pravi je problem što iza tog površinskog sloja neartikulisane dreke vodozemaca koji povremeno izrone iz ustajale šešeljotine, ne bi li se oglasili, stoji utišana, neizgovorena ili tek kroz zube procеđena, ali mnogo važnija *nelagoda establišmenta*. Pa dobro, ali zašto bi njima smetala neka Nataša Kandić? Šta ih se to tiče, ona im bar nije konkurent za vlast i mast? Tačno, ali... Ovo više nije 2012. ili 2013, ono otužno vreme kada su i mnogi inače pametni ljudi bili tragično zabudalesali, pa pomislili da bi nekadašnje ukoljice mogle postati normalan i pristojan svet, samo ako im se pruži šansa; čak su i same ukoljice, ko zna, možda u nekom trenutku došle u iskušenje da pokušaju s tim. Ali, iluzija je trajala kratko, barabe su se – ne bez aktivne i pasivne pomoći nekada najboljeg dela ovog društva, što je tragedija posebne vrste – vratile na vlast i ubrzo se na njoj tako razgaćile, raskomotile i raspištoljile da su im se vratili svi stari refleksi, običaji, nagoni, retorika, metode. U međuvremenu su pali svi tabui, "rehabilitovani" su svi likovi i ideologije devedesetih, sve su biografije proprane i zavladala je novo-stara nevinost svih onih s rukama krvavim do lakata. Devedesete su same ispisale sopstvenu istoriju, a na nama je da u nju poverujemo. Taj proces je doveden gotovo do zaokruženja. I baš tada, gle, neko bi da "zanobeluje" Natašu Kandić, a s njom i da simbolički poništi i obesmisli ceo "revizionistički" napor, a njegove zagovornike vrati kući, tamo gde ih memla davi. A krenulo je tako dobro, sećate se, osvanuo je onomad čak i predlog da Nobela dobiju Dačić i Tači! ¶

Britanija ne odlazi iz Evrope

Fotografije: Marija Janković

“Vladavina prava, sloboda medija i demokratizacija su fundamentalne za uspeh Srbije u budućnosti. Mislim da se oko toga svi slažemo i da svako može da vidi da u procesu pridruživanja Srbije EU ima još mnogo toga što treba da se uradi. To smatramo prioritetom. U svakom izveštaju o napretku Evropske komisije uvek je naglašeno koje su to oblasti, ali i šta je dobro”

Proces izlaska Velike Britanije iz Evropske unije trebalo bi da bude okončan do kraja 2019. godine. Bez obzira na to, Britanija, kao svetska velesila, ne namerava da se odrekne globalnog uticaja ni strateške saradnje u brojnim delovima sveta, pa ni na Balkanu. O odnosima Britanije i Srbije, ali i čitavog regiona Zapadnog Balkana nakon Bregzita, razgovaramo sa ambasadorom Britanije u Srbiji, Denisom Kifom. Uprkos izlasku Britanije iz EU, ova zemlja i dalje podržava evrointegracije Srbije

“Očigledno, Velika Britanija napušta Evropsku uniju, ali to ne znači da napušta Evropu. Region Zapadnog Balkana za nas ostaje vrlo važan, o čemu često i govorimo”, kaže Denis Kif na početku razgovora za “Vreme”: “Naš interes je da region ostane stabilan, bezbedan i progresivan. Kada pogledamo region, vidimo da je Srbija odabrala put evropskih integracija, što sa sobom povlači čitav niz reformi, modernizaciju i poboljšanje odnosa sa susedima. Upravo to su stvari koje su potpuno usaglašene sa onim što bismo mi voleli da vidimo. Put Srbije ka Evropskoj uniji ima našu podršku jer je to ispravan put i smatramo da je to najbolje za budućnost Srbije, za pitanja poput vladavine prava koje je, zapravo, sveobuhvatno.”

“VREME”: U petak, 2. februara, objavljeni su rezultati Indeksa vladavine prava, po kom je Srbija najniže rangirana na Balkanu. Kako to komentarišete?

DENIS KIF: Nisam stigao da vidim to istraživanje, pa ne mogu da ga komentarišem, ali nema dileme da je vladavina prava apsolutno krucijalno pitanje. Principi vladavine prava ugrađeni su u sve druge oblasti i u sve ono što bismo voleli da vidimo kao rezultate napretka na Balkanu, bilo da pričamo o unutrašnjem napretku, odnosima sa okruženjem, poslovnom ambijentu, pravosuđu, ratnim zločinima, pravdi za žrtve ratnih zločina... To je ono što EU stalno naglašava, uz punu svest da zatvaranje poglavlja 23 i 24 znači mnogo posla i mnogo vremena da se ispune svi kriterijumi.

Zatvaranje tih poglavlja je osnova za dalja postignuća i upravo zato vladavina prava za nas ostaje ključni cilj. Očekujemo veći napredak tamo gde je potrebno, a kroz proces pregovora o pridruživanju to je moguće: akcioni planovi postoje i oni se pažljivo nadgledaju, tako da se precizno vidi šta se događa u procesu pridruživanja.

Koje su oblasti u kojima Velika Britanija podržava Srbiju bilo tehnički, bilo strateški (borba protiv kriminala, bezbednost, ekonomija) trenutno u fokusu?

Mi imamo sveobuhvatan pristup: vladavina prava, sloboda medija i demokratija su centralne teme. Kada je reč o praktičnoj podršci, nju pružamo na nekoliko različitih načina. Pre svega, kao što sam rekao, tu je politička podrška evrointegracijama Srbije i tome što je Srbija prihvatila evropske vrednosti. Zatim, imamo posebne programe, koji su osmišljeni tako da podržavaju proces reformi u Srbiji, kroz mehanizam koji se zove “Fond za dobru upravu”. Potrošnja sredstava iz tog fonda direktno zavisi od kvaliteta projekata koji konkurišu za sredstva, ali do sada je ona iznosila između četiri i pet miliona funti godišnje, isključivo za podršku reformama. Projekti koji su podržani uglavnom imaju za cilj poboljšanje javne uprave, poreskog sistema ili za poboljšanje privrednog ambijenta i čitavog niza stvari koje su usmerene na ono što bi trebalo učiniti da bi promene bile uspešne.

Osim toga, bili smo u mogućnosti da pomognemo i kod nekih specifičnih izazova s kojima se Srbija suočavala. Velika Britanija je donirala milion funti za pomoć u saniranju posledica poplava 2014. godine »

i devet miliona funti kako bi Srbija uspešno mogla da se suoči sa izbegličkom krizom pre dve godine. Takođe, razvijamo saradnju na širokom spektru teških pitanja u kojima imamo zajedničke interese. Tim koji se u ambasadi bavi pravosuđem i unutrašnjim poslovima sarađuje sa Srbijom u borbi protiv organizovanog kriminala, terorizma, ekstremizma, šverca i korupcije.

U oblasti odbrane, iako Srbije nije i ne želi da bude članica NATO-a, imamo razvijenu saradnju između naših oružanih snaga. Prošle godine, prvi put posle mnogo godina održana je vojna vežba Vojske Srbije, pod nazivom "Platinasti vuk 17", u kojoj su učešće uzele i britanske trupe. Nadamo se da će se ta saradnja razvijati jer mi na saradnju sa Srbijom ne gledamo kao na nešto čime treba ostvariti jedan cilj. Zapravo, odnose sa Srbijom smatramo odnosima sa zemljom koja je ključna za budućnost Balkana i koja ima mogućnost da postane jedna od zaista pozitivnih snaga u regionu. Upravo zato u našem je interesu stabilan, bezbedan, na zakone oslonjen region sa kojim želimo da sarađujemo.

Koje su oblasti u kojima bi Srbiji dobrodošla podrška, a trenutno je ne dobija? Najčešće se čuje da su to sloboda medija i napadi na civilni sektor.

Vladavina prava, sloboda medija i demokratizacija su fundamentalne za uspeh Srbije u budućnosti. Mislim da se oko toga svi slažemo i da svako može da vidi da u procesu pridruživanja Srbije EU ima još mnogo toga što treba da se uradi. To smatramo prioritetom. U svakom izveštaju o napretku Evropske komisije uvek je naglašeno koje su to oblasti, ali i šta je dobro.

Konkretno, izuzetno cenimo saradnju sa Srbijom u borbi protiv trgovine ljudima. Narodna skupština je nedavno donela odluku o doprinosu Fondaciji za pomoć žrtvama trgovine ljudima, a Ambasada Velike Britanije je doprinela da do te saradnje dođe.

Ali, takođe smo vrlo jasno rekli da je potreban napredak na planu slobode izražavanja. Novinari moraju da imaju pravo da rade slobodno, da izveštavaju i analiziraju bez pritisaka, zastrašivanja ili nasilja. Država ima zadatak da im te uslove omogući.

Samit Zapadni Balkan – EU biće održan u julu u Londonu u okviru Berlinskog procesa. Sam proces sporo ide i može se reći da je jedini opipljiv rezultat regionalno povezivanje mladih. Kakva su očekivanja od londonskog samita?

Voleo bih da naglasim dve važne stvari u vezi sa Londonskim samitom. Prvo, to nije jedini događaj ove godine, postoji čitav niz programa koji će biti održani na evropskom nivou i na kojima će se razgovarati o pitanjima od važnosti za evropsku budućnost Zapadnog Balkana. Lideri zemalja Zapadnog Balkana imaće priliku da se sretnu sa svojim kolegama. Evropska banka za obnovu i razvoj imaće takođe samit u Londonu krajem februara, se tiče konkretnih infrastrukturnih projekata poput izgradnje puteva. To je nešto što svi žele da vide i ima zaista mnogo dobrih ideja. Često je problem kako te projekte dobro definisati i naći novac za njihovu realizaciju. Upravo zato se nadamo da bi samit u Londonu, koji je globalni finansijski centar, mogao da pomogne da se nađe način kako bi ti projekti zaživeli i krenuli.

Saradnja među mladima je prioritet jer je, kao što kažete, to jedan od uspeha Berlinskog procesa. Radićemo na digitalnom povezivanju, u čemu je Vlada Srbije pionir u regionu. Želimo da pomognemo i preduzetništvo jer je ekonomski rast

Evropska komisija će izaći sa novom strategijom proširenja, posle čega sledi Evropski savet i izveštaji o napretku u aprilu. Bugarska je preuzela predsedavanje EU i ima ambiciozne planove, pa takođe organizuje samit u maju. I naravno, tu je Londonski samit u okviru Berlinskog procesa, što znači da će tokom godine biti mnogo prilika da se razgovara o širokom korpusu tema vezanim za Zapadni Balkan, i to vrlo detaljno.

Mislim da je vrlo važno to što će zemlje Zapadnog Balkana imati priliku da pokažu dokle su stigle u napretku, koliko su učinile na planu reformi, kako na unutrašnjem planu, tako i na pitanju unapređenja međusobnih odnosa. Berlinski proces oduvek je imao dve glavne tačke: jedna je spajanje lidera zemalja Zapadnog Balkana, a druga je poboljšanje interkonektivnosti, da upotrebim tu komplikovanu reč. Ona jedan od osnovnih preduslova za napredak regiona.

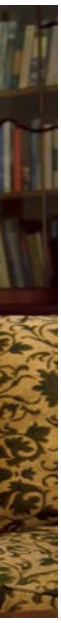
Pomenuli ste borbu protiv terorizma. Koliko Srbija tu može da doprinese?

Srbija ima sopstvenu strukturu i svoje agencije koje se bave tim problemom. Mi sa njima želimo da sarađujemo jer postoje pretnje sa kojima se svi suočavamo. Takođe, tu je i šira slika, u kojoj je Balkan tranzitna zona za mnoge oblasti iz domena organizovanog kriminala. Tako da nije moguće baviti se izolovano samo jednom pretnjom u samo jednoj zemlji. Ono što nam treba je dugoročna i sveobuhvatna saradnja sa zemljama koje mogu da rade zajedno i bore se protiv kriminala. Tu ne radimo samo sa Srbijom već i sa drugim zemljama i vidimo da je saradnja sa balkanskim zemljama neophodna da bi došlo do promene.

Stabilnost regiona je jedan od prioriteta EU. Šta mislite o tezi Florijana Bibera o tome da je u ovdašnjim malim zemljama u ime stabilnosti žrtvovana demokratija?

Ne vidim to tako. Prosto, ne mislim da postoji izbor između stabilnosti i demokratije, mislim da idu ruku pod ruku. Naša politika i jeste da pomažemo razvoj obe stvari istovremeno. Kad govorimo o stabilnosti, bezbednosti, vladavini prava i prosperitetu, u isto vreme govorimo o demokratiji.

Stabilnost i bezbednost zemalja regiona zavise od toga koliko su one sposobne da se modernizuju i poboljšaju međusobne odnose, a to je jedino moguće uz pomoć vladavine prava, demokratije i društvenog konsenzusa.

"Dobro je što je predsednik Vučić pokrenuo unutrašnji dijalog u Srbiji. Nije naš posao da u tom dijalogu učestvujemo, već građana Srbije. Tokom dijaloga izrečene su razne stvari sa kojima se slažem, ali i neke sa kojima se izrazito ne slažem. Ne mislim da je mudro da se razgovara o prekrajanju granica, na primer. Ali najvažnije je da se debata odvija"

Region je stabilan u tom smislu što nema rata, ali politički odnosi ozbiljno osciliraju – samo u ovom trenutku vlada napetost između Srbije i Hrvatske, a slično je i na relaciji Aleksandar Vučić – Bakir Izetbegović. Prošle godine je bilo problema u odnosima sa Makedonijom. Slovenija i Hrvatska još nisu razrešile sukob oko granica... Šta velike sile mogu da učine, ako uopšte treba da se uključuju, kad je o ovome reč?

Svi želimo stabilnu budućnost za Balkan i to je nešto na čemu svi radimo. Problemi se javljaju jer postoje nerešena pitanja iz prošlosti i tiču se pomirenja, pitanja koja nisu do kraja razrešena. Jedno od njih je pitanje pravde za žrtve ratnih zločina. Zato je Britanija snažno podržavala rad Haškog tribunala za ratne zločine i nastaviće da podržava mehanizam koji preuzima rad suda. Iz istog razloga podržavamo rad na nalaženju nestalih osoba. Zato mislimo i da je pogrešno veličanje ratnih zločinaca ili umanjivanje razmera njihovih zločina.

Potpuno rešavanje pitanja lica nestalih tokom sukoba devedesetih godina smatramo veoma bitnim za punu normalizaciju odnosa između zemalja u regionu. Nadamo se da će u narednom periodu sve vlade u regionu učiniti dodatne napore kako bi se rasvetlila sudbina gotovo 11.000 ljudi koji se još uvek vode kao nestali. Britanska vlada je u prošlosti podržavala rad srpske Komisije za nestala lica i nastaviće da podstiče napore u rešavanju ovog bolnog pitanja.

Drugo pitanje je kako ćete se suočiti sa određenim problemom kad se on pojavi. Jedan od pozitivnih ishoda u proteklim godinama, u kom su i srpske vlasti imale važnu ulogu jeste to što kad do problema dođe, ljudi sednu za sto i razgovaraju. Tačno je, postoje problemi između Srbije i Hrvatske ali predsednik Vučić je prihvatio poziv predsednice Hrvatske da dođe u Zagreb. Ponekad je teško; pretprošlog leta u Potočarima, na obeležavanju godišnjice zločina u Srebrenici, predsednik Vučić je pozvao bosansko trojno predsedništvo, došli su, i to je bila ispravna stvar. Dakle, pričati o bolnim temama i raditi na pomirenju je ispravan način da se izađe na kraj s problemima.

I, naravno, tu je Kosovo. Briselski dijalog je taman nastavljen kad se dogodilo ubistvo Olivera Ivanovića. Kako bi mogla da izgleda budućnost Srbije i Kosova iz sadašnje perspektive? I drugo, možemo li i dalje govoriti o stabilnosti ako su se politički atentati vratili na scenu?

Pre svega, ubistvo Olivera Ivanovića je užasan i šokantan događaj i vrlo je važno da se sprovede brza i profesionalna istraga. Prvo, zato što je to pravilan način, a drugo, zato što je izuzetno važno naći počinioce. Opet: vladavina prava je od životnog značaja i ona se mora sprovoditi bez obzira na to koliko su teške okolnosti. I opet ovde postoji direktna veza između vladavine prava i stabilnosti. Na dan ubistva Olivera Ivanovića srpska delegacija nije mogla da ostane na sastanku u Briselu, ali mislim da na obema stranama ima volje da se dijalog nastavi i na političkom i na tehničkom nivou.

Tokom Briselskog dijaloga, obe strane su preuzele čitav niz obaveza, a neke od njih su i realizovane: unifikacija pravosudnih organa, uspostavljanje telefonskih veza, napravljen je napredak na planu slobode kretanja... Dakle, ima poboljšanja. Ali, isto tako ima pitanja u kojima nema napretka, poput uspostavljanja zajednice srpskih opština. Nezavisno od političke težine koju imaju, ova pitanja, kao i odnosi Srbije i Kosova važni su jer se direktno tiču ljudskih života.

Osim toga, tu je i ono što je Evropska unija poručila i Srbiji i Kosovu: hoćemo da vidimo punu normalizaciju odnosa. To je težak zadatak za obe strane i niko još ne zna šta tačno podrazumeva njegovo ispunjenje, ali on će morati da bude zadovoljen kako bi Srbiji bio omogućen prijem u Evropsku uniju. Takođe, dobro je što je predsednik Vučić pokrenuo unutrašnji dijalog u Srbiji. Nije naš posao da u tom dijalogu učestvujemo, već građana Srbije. Tokom dijaloga izrečene su razne stvari sa kojima se slažem, ali i neke sa kojima se izrazito ne slažem. Ne mislim da je mudro da se razgovara o prekrajanju granica, na primer. Ali najvažnije je da se debata odvija.

Drugo, postoji stalni kontakt Beograda i Prištine na političkom nivou, uz posredovanje EU i Federike Mogerini. Mislimo da je važno da se ti kontakti nastave i unapređuju, kakvo god da vam je fundamentalno stanovište o Kosovu. Naše stanovište je jasno: Kosovo je suverena država. Ali činjenica je da postoje nerešena pitanja koja koče i Srbiju i Kosovo, pa i ceo region, na putu da postanu stabilne bezbedne demokratske zemlje i treba da rešavamo ta pitanja. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Rajcanje biračkog tela

Igra je postala providna i dosadna: jedne i druge podstaknemo da se posvađaju, a onda se pojavimo kao pomiritelji, "faktori mira i stabilnosti". Ako to neko još uzima ozbiljno i potresa se – neka mu bude

RITUALNI SUSRETI: K. G. Kitarović i A. Vučić
Foto: Rade Prelić/ Tanjug

Zvuči tako otužno poznato: usred galame u balkanskoj krčmi sa sve "nož vadenje i majku psovanje" (kako kažu u Pirotu), Kolinda Grabar Kitarović, predsednica republike, poziva u posetu Aleksandra Vučića, predsednika republike i to na brzinu, odmah, za dve nedelje. Neposredno pre toga letele su nabrijane diplomatske note, pa su odbijane, pa je dignuta uobičajena prateća medijska galama, a jevtini politikanti i "analitičari" sa obe strane indignirali su se, užasavali se i uopšte masno lagali u skladu sa očekivanjima svojih poslodavaca.

EKSTREMISTIČKA SIMBIOZA

Najnoviji povod bila je izložba o Jasenovcu u sedištu Ujedinjenih nacija. Svi o tome znamo sve: sve osim pristojnosti i saosećanja. Briga njih za jasenovačke žrtve, jer ih inače ne bi brojali svako na svojoj dečjoj računaljci: ovamo sedamsto hiljada, onamo petnaestak i manje. Sada neki besprizorni neoustaški elementi pokušavaju da dokažu da je Jasenovac zapravo bio komunistički logor za Hrvate posle maja 1945. I tako dalje: NDH je zapravo deo antifašističkih pobedničkih saveznika, Draža je prvi gerilac u Evropi, a Nedić je, naravno, "srpska majka". Tvrde jadni da je nacizam, u stvari, samo oblik antikomunizma (malčice preterano strastan) i da ga to potpuno oslobađa svake odgovornosti za sve. Te svinjarije slušamo još od 1990. i na nos nam izlaze, ali našim revizionistima i njihovim pokroviteljima iz vlasti ništa se ne može dokazati, jer draže i rajcaju svoja birački tela. Naime, ekstremna desnica višestruko je korisna vlastima, pošto se od običnih malograđana i srednje klase teško može očekivati nasilje u politici. Hrvatska je tu malo preterala i postala talac ekstremne desnice oličene u "braniteljskim udrugama" koje, evo, već imaju pola miliona članova. Dok ih je bilo 350.000, 1996, Branko Borković (Mali Jastreb), poslednji zapovednik Vukovara rekao mi je: "Da nas je toliko bilo 1991, sjedili bismo sada u Zemunu." Ovih sadašnjih pola miliona "branitelji" su po zanimanju, na osnovu dva svedoka i kasnijih privilegija. Oni sa uzastopnim hrvatskim vladama sada žive u neprijatnoj, ali efikasnoj simbiozi: niko ne sme da ih dira, a oni se pogađaju oko povlastica.

Ceo taj tužni i nepotrebni cirkus oko izložbe o Jasenovcu mogao je biti izbegnut sa malo pristojnosti i diskrecije, da ne kažemo diplomatije. Očigledno je da je nekome taj cirkus bio potreban, a da mu je neko drugi učinio uslugu i pružio mu povod. Onda je nastala igranka koju su okončali Kolinda Grabar Kitarović pozivom Vučiću u posetu i Aleksandar Vučić svojim trenutnim pristankom. I eto nama još jedne romanse na Pantovčaku za nedelju dana. Vučić je odmah dao intervju bratoljubilačkog karaktera "Globusu" (a kome bi inače?) i obećao sve i odmah. Takođe, posebno je u tom pravcu briljirao inicijativom o šestomesečnom moratorijumu o istorijskim pitanjima između Srbije i Hrvatske.

KLOVNOVI I FAKTORI

E, sad: znaju i hrvatski političari kao i naši da Vučić u "Aninoj" vladi ima dva ministra za hrvatska, kosovska i ruska pitanja. To su Ivica Dačić i Aleksandar Vulin, koji imaju zadatak da svaku mirnu situaciju odmah ugroze i protresu, da prete čak i ratovima i da Ruse svako malo podsećaju na to koliko ih volimo. Tu je Vulin inventivniji od Dačića: pre neki dan je izjavio da nema "rešenja srpskog pitanja" bez sveobuhvata svih Srba na Balkanu. Vulin je ponovo uveo u opticaj termin "pitanje", diplomatski i novinarski izraz s kraja 19. i početka i prve polovine 20. veka. Imali smo "srpsko" pitanje još krajem 19. veka; pa "albansko" pitanje odmah zatim; pa "bosansko" pitanje povodom aneksije; pa smo imali "dalmatinsko" pitanje 1919, pa "abisinsko" uskoro, pa "sudetsko" i "gdanjsko", a onda je đavo odneo šalu i ostalo je samo još jedno pitanje, *die Judenfrage, ja*, koje je ubrzo rešeno. Iskustvo nam govori da svaki put kad se pojavi neko "pitanje",

sledi neki veliki belaj. Krleža je, uostalom, još 1934. u *Banketu u Blitvi* tu stvar objasnio jednom za svagda.

Sva ta naša blesava i lopovska "pitanja" samo su eufemizmi za jako loše namere i

Prvo sitna riba ispriča gadosti, a onda velike zverke zavedu red. I šta? I ništa. Zaboga, pa to su radili još Tuđman i Milošević

to bi trebalo da je jasno svakome, ali nije ministru Vulinu. Sva ta "pitanja" – srpsko, hrvatsko, albansko, bosansko, tirolsko i blitvinsko – loše su odgovore dobila. Jevrejsko pitanje – ubedljivo loš odgovor. Prema tome, niko normalan i dobronameran ne bi trebalo da postavlja "pitanja" – ovakva ili onakva – na Balkanu. Podgrevanje "srpskog" pitanja nije novo: postavili su ga Milošević i njegova kamarila još krajem osamdesetih i vidimo kako se završilo i kakav je odgovor dobilo. Vulin to ne razume jer je bio deo kamarile u to vreme (a i inače nije sklon razumevanju), a sada mu se čini da tragediju može da ponovi, pa makar i kao farsu.

Aleksandru Vučiću, međutim, takvi klovnovi poput Dačića i Vulina potrebni su za balkansku šibicarsku igru: kako bi se, inače, svako malo mirio sa Kolindom, sa Zaevim, sa Ramom – ako nema nekoga da pokušava da ih svađa? Takve se stvari, govorili su lepo drugovi komunisti, ne prepuštaju stihiji. Šta ako nema nikoga da nas posvađa? Pa, moraćemo da nađemo nekoga; eto vam crnogorskog "državnog udara" od 16. oktobra 2016: ako nije bilo koga voljnoga, uvezli smo ekipu iz Srbije, uz rusko sasluživanje i pod vođstvom jednog beogradskog agenta-provokatora koji je sada svedok saradnik. Moglo je i bolje, ali "kad djevojke nema, za nevolju babu vode", kako kaže narod.

To je postala rutina: nema broja sličnim slučajevima i svi su se uvek završavali isto. Prvo se sitna riba posvađa i ispriča kojekakve gadosti, a onda s visine velike zverke zavedu red i mir. I šta? I ništa.

Zaboga, pa to su radili još Tuđman i Milošević. Jesu li se lepo dogovorili o nepotrebnom i veštačkom ratu u Hrvatskoj, da bi tamošnje Srbe Milošević posle pustio niz vodu (niz autoput Bratstva i jedinstva, tačnije) i napravio se blesav? Čitajte memoare Bore Jovića, uostalom: čovek je potresno iskren. Tik pred Dejton obojica su se nadala Nobelovoj nagradi za mir. Sećam se da mi je u zimu 1993. Vilijam Kolbi, bivši direktor CIA, tada u penziji i ogorčen, rekao: "Nobelova nagrada? Mogu njih dvojica da je dobiju; ako je dobio Kisindžer, može bilo ko." Bio je u pravu – u principu; Milošević je dopao Haga, a i Tuđman bi da nije umro na vreme.

I eto nas na početku. Balkanski šibicari šetaju svoje kutijice, glupe "ovce" (šibicarski termin za mušterije) daju pare i svi zadovoljni. Bitno je "genocidne" Srbe i "genocidne" Hrvate držati u napetosti, dražiti ih i rajcati jedne na druge, a mi ćemo se – kao Sloba i Franjo – dogovarati o svojim poslovima i biti "faktori mira i stabilnosti" na Balkanu, kao što su i njih dvojica bili. Zapravo je čudo da nisu posle Dejtona dobili Nobelovu nagradu za mir, da je podele bratski, kao i sve drugo. ¶

MILOŠ VASIĆ

Kamioni, cisterne, pumpe i šljunak

Iako nepoznati srpskoj javnosti, Zvonko Veselinović i Milan Radoičić imaju status neformalnih gospodara severa Kosova. Iz sudskih dokumenta saznajemo više o njihovim poslovnim aktivnostima u poslednjih desetak godina, o tome čime su se bavili, kako su se bavili i da li su bili lažno optuženi. Analiza njihovih iskaza pred sudom u Beogradu pokazuje da nije čudo što su oni u poslednjih nekoliko godina postali jedni od najvećih preduzetnika u Srbiji, razvijajući svoju poslovnu karijeru u oblasti građevine. Jedino što ne znamo kako su počeli i da li je sve što su vodili kao posao bilo do kraja legalno

Piše: **Jelena Veljković, BIRN Srbija**

Viši sud u Beogradu je u februaru 2015. godine oslobodio optužbi Milana Radoičića i Zvonka Veselinovića da su podstrekivali Dragana Ćurčića da nakon raskida ugovora o lizingu, njegova firma Euro kop zadrži 32 kamiona Hipo Alpe Adrija lizinga i preda ih na korišćenje Radoičiću i njegovom kumu Veselinoviću. Istovremeno, njihovom partneru Ćurčiću, sud je izrekao zatvorsku kaznu u trajanju od tri i po godine. Oslobađajući deo presude potvrdio je i Apelacioni sud, a postupak se za Ćurčića vratio na početak, nakon čega je pravosnažno osuđen na tri godine zatvora.

Deo kamiona iz optužnice činio je barikade na administrativnom prelazu sa Kosovom 2011. godine.

Iz prvostepene presude, koju je BIRN dobio na osnovu zahteva za pristup informacijama od javnog značaja, saznajemo dosta detalja o tome ko su Milan Radoičić i Zvonko Veselinović, a iz iskaza brojnih svedoka možemo da vidimo koliki je obim posla kojim su se bavili, sa kojim su kompanijama bili povezani i na koji način su organizovali i osnivanje raznih preduzeća i kako su koristili sever Kosova i Kosovo u celini da uvećaju vrednost svojih poslova i imovine.

Čitanje presude pisane na 118 stranica daje nam na uvid mutni svet srpskog preduzetništva u kome se poslovi sklapaju posle pića u kafani na Kopaoniku, gde se dugovi prelamaju korišćenjem tuđe imovine, gde se lukrativni poslovi izgradnje i održavanja puteva dobijaju preko "veze", gde se u isto vreme branilo srpstvo na Kosovu, a iza te priče pomagalo u izgradnji autoputa na Kosovu pod upravom Albanaca...

U zbiru, saznajemo da su Veselinović i Radoičić dugo u poslu i pored toga što su danas na vratima "srednjeg doba", da su povezani sa nekim od najvećih kompanija u Srbiji, da su njihove partnere lizing kuće i banke videle kao VIP klijente i da, na kraju, ispada da je optužnica protiv njih bila politički motivisan gest i da je kao takva sa promenom vlasti "završila u kanti za đubre" specijalnog suda za organizovani kriminal, a da su kumovi izašli čistih ruku i obraza i uspeli u godinama nakon toga da uvećaju svoje bogatstvo i uticaj.

MILAN

Od kako je nakon ubistva Olivera Ivanovića kosovska političarka Rada Trajković pomenula ime Milana Radoičića, kojeg je označila kao čoveka koji ima vlast u Kosovskoj Mitrovici, ovaj "vlasnik kafane Grej u kojoj se sastaju srpski političari i u kojoj se odlučuje o svemu" intrigira deo javnosti i medija, ali o njemu nema mnogo informacija.

Ko je čovek koji, iako nije nosilac nikakve javne funkcije, vlada Mitrovicom severno od Ibra, šta radi i odakle crpi moć? O tome čime se bavio u drugoj polovini prve decenije ovog veka i prvim godinama druge dekade, delimično može da se sazna iz presude Višeg suda u Beogradu koji ga je oslobodio optužbi kako je podstrekivao Dragana Ćurčića da nakon raskida ugovora o lizingu zadrži kamione Hipo Alpe Adrija lizinga.

U prvostepenoj, a docnije potvrđenoj oslobađajućoj presudi, koju smo dobili iz Višeg suda, izbrisani su lični podaci Milana Radoičića, pa ostaje nepoznato šta je po zanimanju. Međutim, u svom iskazu iz januara 2012. koji je prenet u pomenutoj presudi, on je negirajući umešanost u krivično delo koje mu se stavlja na teret, rekao da je sa Zvonkom Veselinovićem, koji je njegov kum, uložio "neki novac u kamione" i da se od toga izdržava.

Biznis sa kamionima nešto detaljnije je u iskazu pred istim sudom opisao Veselinović. I on je rekao da je sa Radoičićem kum, da su veoma bliski i da su se "zajedno bavili transportom sa njihovim kamionima". Pojasnio je kako su delili posao, odnosno kamione. Ako su imali 10 kamiona, četiri bi pripala Veselinoviću, dva njegovom rođenom bratu Žarku, a četiri bi pripala Radoičiću, piše u presudi, ali se iz nje ne vidi kako su do kamiona koje su delili, dolazili.

Veselinović je rekao i da mu je Radoičić "pomagao na pumpi u svemu, oko dužnika, naplate dugova, ali da nije imao udeo u njoj". (Veslinović je u vreme davanja iskaza na sudu, početkom 2012, imao benzinsku pumpu u Rudarima, nadomak Zvečana na severu Kosova.)

O Radoičićevoj pomoći oko naplate dugova govorio je i Ćurčić, koji je na sudu

KUMOVI NA IZLASKU IZ ZATVORA: Zvonko Veselinović i Milan Radoičić
Foto: Aleksa Stanković

rekao da sa Radoičićem nije pregovarao oko posla, ali da ga je on par puta zvao kada je Zvonko bio ljut zbog toga što nije vraćao dugove, i tada bi mu rekao da kum pita kada će dug vratiti. Rekao je i da su Veselinović i Radoičić stalno zajedno.

I Veselinović je potvrdio Ćurčićeve navode rekavši da je Radoičić zvao Ćurčića samo onda kada je on bio ljut na njega, jer ga je "100 puta slagao", pa "par meseci nije hteo da se čuje sa njim". Istovremeno je negirao da je Radoičić imao veze sa Ćurčićevim poslovima.

Braneći se pred sudom od toga da njegovi kamioni, koje je kupio zajedničkim ulaganjem sa Veselinovićem, imaju bilo kakve veze sa okrivljenim Draganom Ćurčićem i njegovim Euro kopom, Radoičić je na sudu rekao i da ima još jedan izvor prihoda:

"Njegova supruga i majka poseduju butik u Kosovskoj Mitrovici, od čega, takođe, ostvaruju dohodak", navedene su Radoičićeve reči u presudi Višeg suda u Beogradu.

Iz presude se može saznati i da je Radoičić ranije bio osuđivan, ali je u kopiji koja nam je dostavljena iz suda, kako je navedeno, u skladu sa Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti, precrtan podatak o tome kad, zbog čega i koja mu je sankcija izrečena. Radoičić je na suđenju rekao i da je od septembra 2009. do februara 2011. bio u pritvoru u okviru jednog postupka, na kraju kojeg je pravosnažno oslobođen, ali ne piše za koje optužbe. To je advokatima bio i glavni argument da sud odbaci optužbe protiv Radoičića, jer je u vreme izvršenja krivičnog dela, odnosno navodnog podstrekivanja Ćurčića, bio u pritvoru.

HAPŠENJE I SUĐENJE

Proces, odnosno istraga protiv Ćurčića i kumova Veselinovića i Radoičića, poklopio se sa periodom velike krize zbog barikada na administrativnom prelazu sa Kosovom, krajem 2011. godine, u čijem je postavljanju Veselinović učestvovao.

Dvadesetog decembra 2011, u vreme kada su na prelazu Jarinje i Brnjak još uvek bile postavljene barikade, Veselinović se našao u pritvoru zajedno sa mlađim bratom Žarkom, a iz zatvora je izašao godinu dana kasnije, 24. decembra 2012, nakon što je u međuvremenu došlo do promene vlasti. Njih dvojica su uhapšeni na Kopaoniku u periodu kada se od srpskih vlasti očekivalo da uradi nešto povodom delovanje čoveka za koga se pretpostavljalo da stoji iza blokada na severu Kosova. Zvonko je tada priveden zbog nedozvoljene proizvodnje, držanja, nošenja i prometa oružja i eksplozivnih materija, dok je Žarko, kako su mediji pisali, priveden zbog sumnje da je izvršio krivično delo zloupotreba službenog položaja podstrekivanjem.

Kasnije, međutim, za to krivično delo optužnicom su obuhvaćeni samo Zvonko i njegov kum Milan Radoičić, kao i partner Dragan Ćurčić, koji je, prema pisanju medija, do 2014. izdržavao zatvorsku kaznu kao pripadnik tzv. carinske mafije. I ovaj Ćurčićev "posao" iz 2006. bio je vezan za Kosovo. Naime, prema pisanju štampe, on je uz pomoć "carinske mafije" uspeo da na Kosovo prokrijumčari dopune za mobilne telefone vredne više od 100 miliona dinara. On je fiktivno deklarišući dopune na "Mega trejd" iz Leška na Kosmetu, izvezao vaučere preko svoje firme Euro kop.

U postupku za zloupotrebu kamiona Hipo lizinga Tužilaštvo za organizovani kriminal ga je okrivilo da je tokom aprila i juna 2011. kao direktor Euro kopa pribavio sebi korist u iznosu od 1,5 miliona dinara, tako što Hipo lizingu, nakon jednostranog raskida ugovora 12.11.2010, nije vratio 32 teretna vozila, već ih je dao na korišćenje drugim pravnim licima bez saglasnosti Hipo lizinga.

U iskazu pred istražnim sudijom u januaru 2012. godine, Ćurčić je rekao da je Veselinovića upoznao 2007. godine, a da je na Kosovu počeo da radi od 2008. godine. Ćurčićeva firma je blisko sarađivala sa putarskim firmama u vlasništvu Mila Đuraškovića sve do njegovog privođenja u proleće 2009. godine.

Veselinović je na sudu rekao da su se znali površno, sa Kopaonika, da su išli zajedno na piće. Ništa ne ukazuje da je Veselinović imao direktni udeo u firmi Euro kop koja je u to vreme bila jedna od većih firmi za poslove transporta jer je na "lageru" imala više od 100 velikih kamiona.

Od 2008. godine, kamioni Dragana Ćurčića rade i na Kosovu i on tada počinje da kupuje i gorivo kod Veselinovića na pumpi, od 2008. ukupno oko 300.000 litara. Gorivo nije mogao da plaća preko računa, pa ga je plaćao na pumpi gotovim novcem, kada ga je imao, a to je bilo retko jer, s jedne strane, kako je naveo, po zakonu nije mogao da plaća preko računa na Kosovu, a s druge strane, firma mu je bila u blokadi.

Naveo je i da je jednom izvršena cesija tako što je kamenolom platio Zvonkovoj pumpi na ime potraživanja koja je on imao za izvršene usluge kamenolomu.

Kako se dolazi do onih kamiona koji se posle dele među kumovima i braćom, ilustruje prva verzija Ćurčićeve priče istražnom sudiji tokom istrage. Naime, prema tom prvom iskazu, koji je docnije promenio, Ćurčić je rekao i da je početkom 2011. godine trebalo da počne da prevozi kamen iz kamenoloma u Jarinju, ali da »

Firme pod kontrolom Zvonka Veselinovića

Tim petrol Kruševac je firma koju je, prema priznanju Veselinovića, osnovao njegov vozač, a koja je bila pod njegovom kontrolom. Osnovana je u junu 2008, a obrisana 13.4.2011. Firma se vodila fiktivno na Dalibora Mijuškovića.

Prema iskazu na sudu, osnovana je i firma Autotransport Dača, u dogovoru sa istim vozačem, a vodila se na Radoslava Mijuškovića, i na tu firmu su bili preregistrovani kamioni koji su pripadali Tim petrolu Kruševac. Firma je osnovana 30.6.2010.

Porodica Veselinović, takođe prema iskazu na sudu, u posedu je imala benzinsku pumpu u Rudarima nedaleko od Zvečana.

Preduzeće Inkop Ćuprija pripada Zvonkovoj sestri Dušici Maksimović. Direktor Inkopa je izvesni Milan Miletić.

Milan Miletić je zastupnik i DOLLY BELL DOO BEOGRAD-SAVSKI VENAC koje je gradilo 2015. hotel Doli Bel, nastao na zemljištu koje je kupljeno od Novaka Đokovića.

Takođe, direktor firme Dolly Bell je Veselinovićeva supruga Ljiljana Božović, a vlasnik firme je Inkop. Zvonkova supruga ima i firmu RAMID DOO BEOGRAD, registrovanu za izgradnju stambenih i nestambenih zgrada, osnovanu u junu 2016. Firma je izgradila kompleks ekskluzivnih stanova u Denkovoj bašti u Beogradu.

Na nju se vodila i firma BIOORGANIKA DOO BEOGRAD, registrovanu za istu delatnost, koja je osnovana 2009, a obrisana u oktobru 2016.

U suvlasništvu firme Inkop je i Granit peščar AD iz Ljiga, a predsednik Nadzornog odbora je Žarko Veselinović. Suvlasnik je i firma Nukleus, a obe su bez tendera dobile posao izgradnje dela auto-puta na Koridoru 11, kako je svojevremeno otkrio BIRN.

je kamionima tada istekla registracija, a istovremeno je Zvonku dugovao novac za gorivo.

Šljunak i kamen iz tog kamenoloma služili su za izgradnju autoputa Priština – Prizren.

Tada mu je Zvonko predložio da on preuzme kamione i da Ćurčiću po kamionu odbija 2.000 evra mesečno na ime duga. Evidenciju o dugu vodio je Veselinović, rekao je tada Ćurčić i dodao da on tu evidenciju nije vodio.

Ćurčić je rekao i da je početkom aprila ili maja 2011. godine Zvonku dao 34 kamiona, kao i da je on znao da kamioni pripadaju Hipo lizingu budući da je svaki kamion imao saobraćajnu dozvolu u kojoj je to pisalo.

Ubrzo su, rekao je dalje Ćurčić, postavljene barikade na Kosovu, pa više nije bio u mogućnosti da radi. Tada je kazao i da je firmi Tim petrol iz Kruševca, po Veselinovićevom nalogu, prodao i fakturisao jedan kamion i jednu poluprikolicu-polucisternu i da su na taj način prebili deo duga.

Objasnio je i da su se 4 kamiona nalazila na Koridoru 10, kod kamenoloma PZP Niš. Zvonko je, rekao je tada Ćurčić, tražio i te kamione, "da mu kao i ovi na Kosovu, odrade dug", ali mu je Ćurčić odgovorio da ne mogu u Srbiji da rade neregistrovani. Veselinović je, međutim, rekao da nije potrebna registracija jer će kamioni raditi u nekoj njivi na vađenju peska. Veselinović je te kamione, po dogovoru, preuzeo i prebacio ih negde kod Pirota. Ubrzo je, međutim, došlo do problema jer je policija zaustavljala te kamione i pisala prijave, a zbog neregistrovanih kamiona policija mu je pokucala i na vrata.

Tada je, kako je rekao, pozvao Zvonka i rekao mu da ne može tako da radi, da kamioni nisu ni registrovani, ni njegovi i da mora da ih stavi van upotrebe. Docnije, sredinom 2011, Veselinović je iz Raške, te kamione prebacio na Kosovo. Prethodno je 1. juna iste godine potpisao ugovor o zakupu sa firmom MAK 037 iz Kruševca po nagovoru Zvonka Veselinovića, koji je to trebalo da naplati od MAK-a na ime duga koji je imao prema njemu. Konstatovao je i da taj ugovor o zakupu nije smeo da potpiše jer je ugovor sa Hipo lizingom već bio raskinut.

Inače, firma MAK 037 iz Kruševca u vlasništvu je Gorana Makragića, protiv kojeg je, kako su mediji pisali, u februaru 2013. godine podignuta optužnica zbog zloupotrebe službenog položaja, dok su istom optužnicom za pomaganje u zloupotrebi bili obuhvaćeni i Zvonko Veselinović i Milan Radoičić. Prema navodima tužbe, Makragić je, koristeći svoj službeni položaj, pribavio protivpravnu imovinsku korist sebi, ali i Veselinoviću i Radoičiću u vrednosti od 26,5 miliona dinara, a navodi o nezakonitim radnjama odnose sa na poslove u okviru izgradnje Koridora 10.

Na saslušanju kod istražnog sudije u istrazi za zloupotrebu kamiona Hipo lizinga, Ćurčić je dalje rekao i da poznaje Milana Radoičića, Zvonkovog kuma, ali da ne zna da li je on imao veze sa kamionima koje je dao Zvonku.

Kazao je i da je imao sastanke sa predstavnicima Hipo lizinga i da je morao da vrati kamione, ali da je od 77, koliko je bilo pod ugovorom, vratio tridesetak, da se 18 nalazilo u preduzeću Partizanski put, ali da nije bio u mogućnosti da vrati sve kamione jer su bili na Kosovu kod Veselinovića na ime duga, a da nisu bili ni registrovani.

Poslednji put je, kako je kazao, kamione video na Zvonkovoj pumpi u Kosovskoj Mitrovici, kao i da je jedan kamion zaplenio KFOR na barikadama. Istakao je da je sve vreme tražio od Zvonka da mu vrati kamione da bi ih vratio Hipo lizingu, ali da mu je Veselinović rekao da će ih vratiti kada on vrati dug.

Na glavnom pretresu 17. juna 2013. godine, Ćurčićev iskaz dobija, međutim, drugačiji ton. Rekao je da je policija vršila strašan pritisak na njega, a da je meta bio Zvonko Veselinović, kao i da je traženo od njega da o Veselinoviću ispriča neke stvari koje nisu tačne. Obećavali su mu i da neće da robija, te da su dolazili inspektori iz Kruševca da ga pitaju da li je spreman da promeni izjavu, ali da on ništa nije rekao uprkos pritisku. Tada je, za razliku od iskaza kod istražnog sudije, istakao da ga ni Veselinović ni Radoičić nisu nagovarali da ne vrati kamione Hipo lizingu.

Rekao je i da u tom trenutku od 77 kamiona nisu vraćena još 4, da je svaki kamion vraćen sa zapisnikom i da nikada nisu bili na teritoriji Kosova.

Ćurčić je tokom iskaza pred sudom rekao i da na Kosovu nisu bila sva 32 kamiona, već samo 14, te da ih je tamo prebacio da bi prevozili rudu iz Trepče. Kazao je i da registracija tih kamiona nije bila potrebna, s obzirom na to da se sa Hipo lizingom dogovorio da ih sve prebaci na

novu firmu. Kako je to propalo, parkirao je, kako je rekao, kamione na Zvonkovoj pumpi, a 2-3 kamiona su prevozila kamen iz kamenoloma u Jarinju.

Ubrzo su postavljene barikade i pošto više nije moglo da se radi, ti kamioni su većinom postavljeni kao barikade, rekao je Ćurčić.

I priču o upoznavanju sa Veselinovićem Ćurčić je malo izmenio. Godine su ostale iste, potvrdio je, takođe i da se kod Veselinovića zadužio u vreme prve blokade svoje firme, ali su motivi poverioca sada bili altruistički motivisani. Naime, Ćurčić je u iskazu rekao da "ga je Zvonko praktično kreditirao, pomagao mu, davao mu gorivo".

"Njegov dogovor sa Zvonkom je bio da vozači njegovih kamiona na pumpi u Rudarima sipaju gorivo, za šta bi na pumpi dobili priznanicu, otpremnicu. Ne zna na koga se vodi pumpa, on zna da je to Zvonkova pumpa. Okrivljenom Zvonku je dugovao 200 i nešto hiljada evra za oko 300.000 litara goriva. Dogovor je bio da mu vraća dug kako bude mogao, u zavisnosti od posla", piše u presudi.

Rekao je i da sa Radoičićem nije ugovarao kupovinu goriva, niti on ima veze sa pumpom, već da ga je tamo samo viđao sa Veselinovićem. Nakon što mu je ukazano da je u prvom iskazu kod istražnog sudije rekao da su Veselinović i Radoičić zajedno držali pumpu Tim petrol u Rudarima, Ćurčić je rekao da su oni kumovi, da su stalno zajedno i da nikada nije pitao da li je pumpa zajednička i ponovio da sa Radoičićem nikada nije ugovarao poslove oko goriva, već samo sa Zvonkom.

Ćurčiću je predočeno i da je istražnom sudiji kazao da je Zvonku dao 34 kamiona i da su mu kamioni bili na Kosovu, pa da nije mogao da ih vrati Hipo lizingu,na šta je on potvrdio da je to tačno, ali da to nisu bili kamioni Hipo lizinga, a zatim je dodao i da kamione nije predao Zvonku Veselinoviću, već da je 32 kamiona samo parkirao na njegovoj pumpi. Rekao je i da su samo 4 kamiona koja je predao Veselinoviću bila u vlasništvu Hipo lizinga.

Presudom Posebnog odeljenja Višeg suda za organizovani kriminal u Beogradu od 9. februara 2015. Dragan Ćurčić osuđen je na tri i po godine zatvora jedinstvene kazne zatvora, u koji je uračunata i dvogodišnja zatvorska kazna izrečena u prethodnom sudskom postupku ("carinska mafija", prim. aut.), dok su Veselinović i Radoičić oslobođeni optužbi zbog nedostatka dokaza.

U oslobađajućem delu presude, između ostalog se navodi da nema dokaza da su Veselinović i Radoičić znali da je Hipo lizing jednostrano raskinuo ugovor 12.11.2010. sa Euro kopom.

Na kraju se navodi i da je tačno da su Ćurčić i Veselinović dali u zakup 4 kamiona firmi MAK 037, ali da nema dokaza da je Veselinović podstrekivao Ćurčića da kamione preda toj firmi.

Sud zaključuje i da nije bilo dokaza da je kod Veselinovića postojala svest o tome da pomaže Ćurčiću u izvršenju krivičnog dela, a kao dokaz za to posebno izdvaja deo presretnutog telefonskog razgovora između Veselinovića i Milana Radoičića vođenog 11. jula 2011, tokom kojeg se Veselinović obratio Radoičiću sledećim rečima:

"...pa brate, oko kamiona ovih, proveravaju ugovore, kamione, sve živo, kaže brate, sve, sve, sve, sve je sporno zbog Gaga".

U martu 2016. Apelacioni sud u Beogradu potvrdio je prvostepenu oslobađajuću presuda Zvonku Veselinoviću i Milan Radoičiću, dok je deo presude kojom je Dragan Ćurčić osuđen na kaznu zatvora ukinut i vraćen Višem sudu na ponovno suđenje.

U ponovljenom postupku Dragan Ćurčić je sa Tužilaštvom za organizovani kriminal potpisao sporazum o priznanju krivice, na osnovu čega mu je 15. juna 2016. godine izrečena kazna zatvora u trajanju od tri godine, u koju mu se uračunava vreme koje je proveo u pritvoru. ¶

Barikade i sporni kamioni

Zvonko Veselinović je pred istražnim sudijom 14. januara 2012. godine rekao da smatra da je policija namestila ovaj postupak, ali da ne zna po čijem nalogu.

Foto: Marko Đurica/ Reuters

U svoju odbranu Veselinović je na glavnim pretresima pričao i o barikadama na severu Kosova. Rekao je da je još od 1999. bio u odbrani Kosovske Mitrovice i severa Kosova.

"Juna 2010. Specijalne jedinice ROSU upale su na sever Kosova i krenule da zauzmu granični prelaz, pa su ga prijatelji pozvali da se vrati iz Budve sa porodičnog odmora", piše u presudi i dalje se navodi da se po pozivu vratio na sever Kosova gde su "svojim telima branili prelazak šiptarskih specijalnih jedinica na sever Kosova i Metohije".

U iskazima je Veselinović dalje naveo da su počele velike vrućine i da zbog toga nisu mogli da okupe dovoljan broj ljudi. Kako je bilo mnogo prelaznih puteva koji odvajaju severni deo od južnog, zaključili su da moraju fizički da obezbede puteve i naprave barikade, pa su u Rudarima odlučili na koji će način blokirati puteve kamionima...".

"Kriznom štabu za odbranu severa je stavio na raspolaganje svoje kamione kojih je, mimo spornih kamiona (kamioni Hipo lizinga iz optužnice) u tom trenutku imao 17-18. Blokirali su puteve, ali su im nedostajali kamioni. Kod njega na pumpi je uvek bilo parkirano 40-50 kamiona raznih firmi, firmi iz Novog Pazara, kao i preduzeća Euro kop", navode se Veselinovićeve reči u presudi i dodaje da je naložio radnicima da te kamione parkiraju gde god treba na prelazima.

Objasnio je i da se među ljudima pričalo da će Srbija zbog statusa kandidata za EU okrenuti leđa i ukloniti barikade. Preneo je da mu je i tadašnji pregovarač u ime Ministarstva za Kosovo i Metohiju Borislav Stefanović rekao da je stav Vlade da se barikade uklone, ali pošto je on to odbio, krenula je medijska hajka protiv njega.

Dijalog i normalizacija u četiri slike

“Govorio je tečno albanski iako je bio odan srpskom cilju. Verovao je u dijalog”, jednostavnim, perfektnim rečima opisao je Olivera Ivanovića u ne baš tako pitkom tekstu Eduard Džozef sa Univerziteta Džon Hopkins. A istina je da ova formula jedina može da otključa vrata briselskog konundruma: *Govore tečno albanski iako su odani srpskom cilju. Veruju u dijalog*

“Da li ovi stranci kažu nešto?”, pitao me je Oliver Ivanović u našem poslednjem telefonskom razgovoru 6. januara. Izgovorila sam gomilu fraza pretpostavljajući da se razgovor prisluškuje. Krajem novembra mi je postavio pitanje o bezbednosti i iz istih razloga takođe sam skrenula razgovor u opšti tok.

Piše:
Tatjana Lazarević

Autorka je urednica portala “KoSSev”

Foto: N1

To nije bio čovek čiju sam komunikaciju tokom godina odlično poznavala. Privatno mi je postavio pitanja na teme kojima je od 1999. do odlaska u zatvor 2014. suvereno vladao i to u nimalo naklonjenim okolnostima i sredini. Bio je magnet za *strance* i neustrašiv.

“Šta ti je ‘WTF’?”, pitao me je u prepisci 10. januara u vezi s mojim prethodnim komentarom i nasmejao se od srca kad sam mu prevela i poručila: “Ti si nam, Olivere, još zelen.” “Jesam, priznajem... A i bio sam odsutan, ispao sam iz forme.” Nekom prilikom mi je priznao da se svet dramatično promenio i da u to nije mogao da poveruje.

Ujutru u 8 i 15, 16. januara, ubijen je s leđa, sa šest metaka, pred kancelarijom koju je koristio od ‘99, u strogom centru grada.

Oliver Ivanović je paradigma Kosova: kosovskometohijskih Srba i njihovog fizičkog i moralnog postradanja, dijaloga i unutrašnjeg dijaloga, normalizacije, Kosova koje sebe vidi nezavisnom državom i koje se upravo priprema da jubilarno proslavi desetogodišnjicu takve nezavisnosti, svega u vezi sa Kosovom i Metohijom. Oliver Ivanović je paradigma Srbije.

Od tri slova zajedno koja Oliver nije razumeo, *ispavši iz forme*, najčešće slušam reči koje počinju na to poslednje slovo – od izvorne reči u psovci koju su nam nepovratno izvezli Ameri kao sintagmu za sve, preko *failure*, *frozen conflict*, fusnota, frustracija, Federika, fraze, foliranje, farsa, *fabrikim, formalisht*, *future*, *fake news*... – da opišu život koji je tekao na Kosovu i o Kosovu dok je on boravio u zatvoru i ovo prekratko vreme, potom, pokušavao da uhvati priključak sa tim svetom koji se dramatično promenio.

Šta kažu *stranci*, Olivere?

“Kosovo is a failed state”, reći će razočarano poneki iskren diplomata, strogo privatno. Otvoriće temu šoka i besa međunarodne zajednice usmerenih ka onima koje su spasavali iz “kandži ratnih zločina” da “uspostave demokratiju i vladavinu zakona”, a koji sada nemaju nameru da se sa istim zločinima u “sopstvenoj državi” obračunaju; da njihovi mali i tetošeni partneri sopstveni dogovor pokušavaju da izigraju. Govoriće o sveprožimajućoj korupciji, kriminalu i mafiji, teroru manjine nad većinom siromašnog, grcajućeg sveta, prevashodno mladih ljudi, takođe razočaranih i besnih; *kosovarima* koji svi žele da to Kosovo napuste.

Službeno će nastaviti sa frazama i farsom. Ćutaće kad treba da govore, govoriće kad treba da deluju. Da su drugačije postupali, postojala bi veća šansa da ovaj tekst, donekle izmenjen – danas čitaš.

U jeku priprema za *jubilarnu desetogodišnjicu nezavisnosti* odista si ispao iz forme. Odsutan si zauvek. U nju si neustrašivo uleteo onda kada su srpske vojska, policija i administracija izletele sa Kosova i Metohije. Predvodio si građane bukvalno ostavljene na ulici da pokušaju da se zadrže u Kosovskoj Mitrovici i ne završe na humanitarnom kazanu u nekoj od hala u centralnoj Srbiji, već na humanitarnoj pašteti Crvenog krsta ili marendi francuskog KFOR-a, al’ u svojoj kući; da sredinom dvehiljaditih ne prodaju imovinu u Kralja Petra i kupuju po istim ulicama u Beogradu, Kragujevcu i oko trga u Kraljevu. Bila sam tu, među par stotina Srba u Kosovskoj Mitrovici koji su greškom ostali iznad Ibarskog mosta pre 19 godina.

I tada i sa ove vremenske distance svedočim da nije postojao niti plan, a ni očekivanje u ondašnjem Beogradu da mi na Severu ostanemo, to smo na terenu jasno videli. Zato se ponekad uplašim da sada kada sve to postoji, a mi, uprkos tome, curimo s Ibrom odavde sve niže, za kratko ne završimo upravo na onom kazanu koji nas od ’99. čeka.

Ispraćaj tela Olivera Ivanovića iz Kosovske Mitrovice, 17. januar 2018.
Foto: Zoran Žestić /Tanjug

Retko smo bili u kontaktu ovih godinu dana, ali sam iz komunikacije koju nisam prepoznavala kao tipičnu za tebe prepoznala da nisi vodio dijaloge onako i onoliko, kako i koliko bi to hteo, i za koje si bio godinama utreniran; ne samo sa strancima, već sa Srbima, sa Albancima. To nije bila tvoja normalnost, već tvoj kratak dah.

Posle tvoje smrti, jednim novinskim tekstom, toliko prenošenim, već je ostala legenda o tome kako si, navodno, nadmudrio francuskog generala simulirajući oružanu snagu Srba koju tada nisu imali i čime je počelo spasavanje Mitrovice... Ne znam da li je to tačno. Mogu da svedočim o desetinama drugih situacija u kojima si simulirao sličnu snagu, čime smo spasavali dnevne poene u trci utvrđivanja daljeg opstanka na Severu. Ali, pre svega drugog, svedočim da si, dok si simulirao snagu koju često nismo imali – vodio istinski dijalog. Nadmudrivao si se sa drugom stranom dok se tenzija ne spusti, ali si u takvom razgovoru ostavljao prostor da onaj preko puta tebe oseti poštovanje i sačuva netaknute čast i sigurnost. Najsrećniji si bio kada se u dijalogu dogovoriš na ravne ili primerene časti, a da pritom svako oseća da je pobedio. Izmislio si normalizaciju, dijalog i unutrašnji dijalog pre novo-istorije; i to kao čistu semantiku, umesto briselske leksike.

Kako sa bezbednošću?

Ni na to pitanje mu nisam odgovorila. Htela sam da kažem tada u novembru: *dva loša ubiše Miloša,* ne misleći pritom na velike baje, krupne ribe, prema kojima inače gajim ljudsko poštovanje, makar za neke osobine, već na neprekidni lanac parazita koji se između hrani na račun drugog organizma; na mikroorganizme kojima upravlja sopstveni raskorak između moći i htenja, ali koji tolikom brojnošću na površini razjedaju tkivo iznutra kao svaka patogenost; na to da dok svaki šićardžija, mešetar i ušlja podmiri svoj strah i namiri svoju sitnu privilegiju i sakrije svoje tragove dok trčkara da prenosi abrove i podvale, opstanak zajednice i društva je već propao; pa kome je onda važan pojedinac? Kapitalac?

"Govorio je tečno albanski iako je bio odan srpskom cilju. Verovao je u dijalog," jednostavnim, perfektnim rečima opisao je Ivanovića u ne baš tako pitkom tekstu Eduard Džozef sa Univerziteta Džon Hopkins.

A istina je da ova formula jedina može da otključa vrata briselskog konundruma: *Govore tečno albanski iako su odani srpskom cilju. Veruju u dijalog*.

Putuj Olivere, ti si nam još zelen, sve dok traje simulacija dijaloga. WTF. ¶

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA
Projekat „Srbija i Kosovo – 2018. godina raspleta" je podržala Fondacija za otvoreno društvo, Srbija.
Izneti stavovi pripadaju isključivo autorima i ne predstavljaju stav FOD Srbija.

Jaram za pravosuđe

Skoro sve je dovedeno u red: Saša Janković od prošle godine nije zaštitnik građana, Majda Kršikapa je u novembru podnela ostavku na mesto direktorke Agencije za borbu protiv korupcije, Regulatorno telo za elektronske medije i dalje ne može da se opasulji šta da radi sa svojim širokim ovlašćenjima, Rodoljubu Šabiću uskoro ističe mandat i posle toga stvarno više neće biti nikoga u nezavisnim institucijama da zanoveta. Ostali su još sudije i tužioci da se drže Poglavlja 23 kao pijani plota

Aleksandar Vulin, ministar vojni, može da odahne. Kako piše portal KRIK, nijedno od tri tužilaštva – Prvo osnovno, Više i Tužilaštvo za organizovani kriminal – nije pokrenulo (i definitivno neće) istragu kako je Vulin skupio oko 205.000 evra, koliko mu je nedostajalo da kupi stan u Beogradu. Dok je Agencija za borbu protiv korupcije bila "nezgodna" institucija, uputila je pomenutim tužilaštvima zahtev da ispita na koji je način Vulin pozajmio sporni iznos od suprugine tetke iz Kanade, a nijedno nije pozvalo na razgovor ni ministra, ni tetku. Onog dana kada se budu usvojili amandmani na Ustav Republike Srbije, koje je Ministarstvo pravde predstavilo u svom radnom tekstu pre petnaestak dana, a koji se tiču izmena u funkcionisanju pravosuđa, Aleksandar Vulin će, u stilu svog velikog uzora Če Gevare, opušteno moći da zapali tompus. Ručno motan.

Naime, nekoliko nevladinih organizacija i udruženja, među kojima su najrelevantnija ona stručna – Društvo sudija Srbije i Udruženje tužilaca Srbije, ocenili su da su predložene izmene Ustava korak unazad što se tiče nezavisnosti i samostalnosti pravosuđa. Ispada da će razni Vulini biti ne samo zaštićeni kao beli medvedi, nego i neuznemirljivi poput njihovih mrkih i crnih rođaka koji zimu provode u hibernaciji.

"ZLATNI" GLAS JE NAŠ

Izmena Ustava je predviđena Nacionalnom strategijom i Akcionim planom (oba dokumenta je usvojila Narodna skupština) za pregovaračko poglavlje 23 u pristupu Evropskoj uniji, koje se tiče vladavine prava. Predložena 24 amandmana kojim bi se promenili članovi Ustava koji se tiču pravosuđa predviđaju da Visoki savet sudstva (VSS) umesto 11 ima deset članova. Umesto dosadašnjeg sastava VSS, koji su činili predsednik Vrhovnog kasacionog suda, ministar nadležan za pravosuđe i predsednik nadležnog odbora Narodne skupštine, šest sudija i dva istaknuta i ugledna pravnika sa najmanje 15 godina radnog iskustva koje bira skupština, od kojih je jedan advokat, a drugi profesor pravnog fakulteta, radni tekst predviđa da ovo telo treba da ima pet sudija koje oni biraju sami između sebe i pet "istaknutih" pravnika koje bi izabrala skupština. Predsednik VSS bi morao da bude, valjda, najistaknutiji od istaknutih pravnika i u slučaju nerešenog ishoda glasanja, njegov glas bi bio presudan.

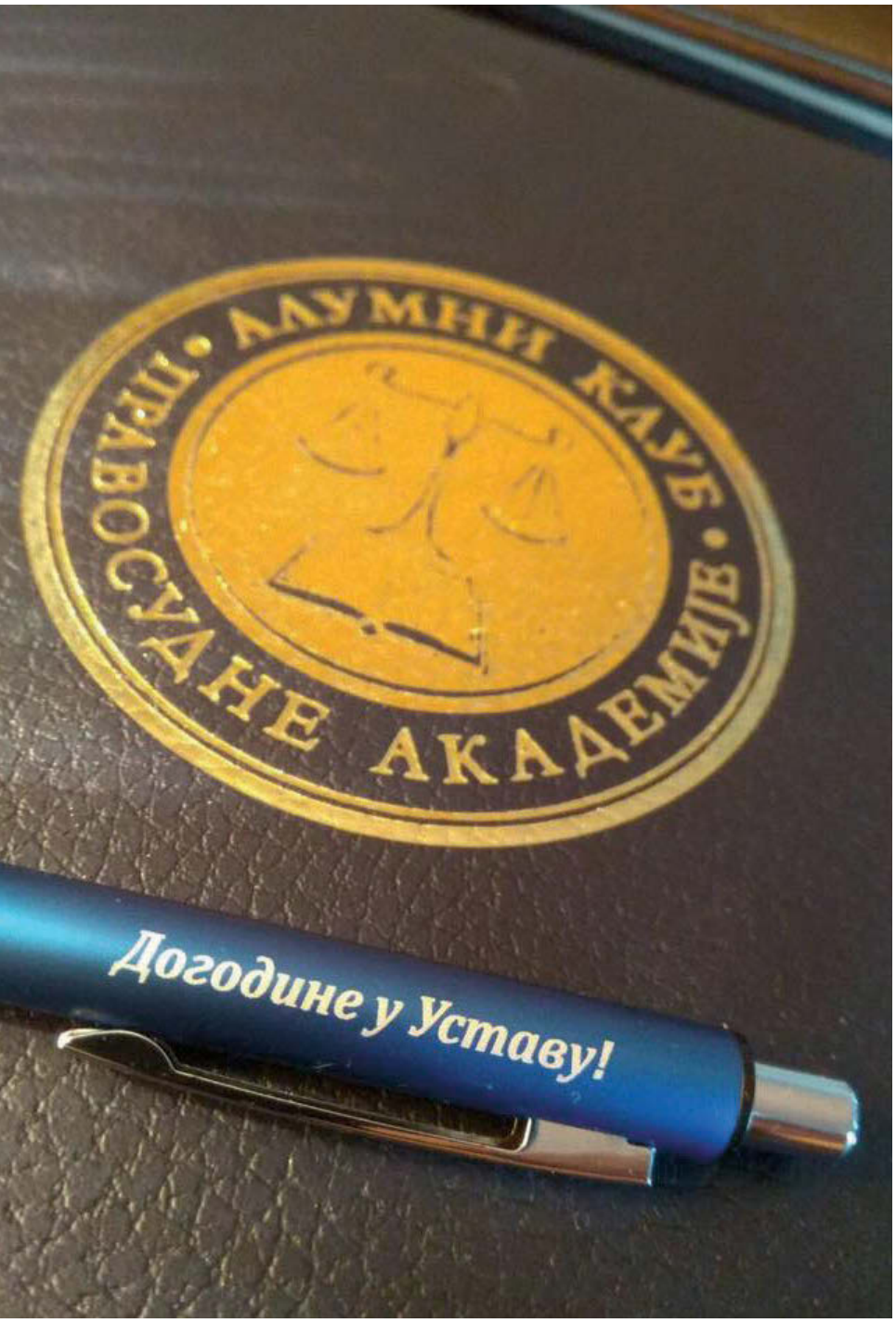
"Praktično imate mogućnost da skupštinska većina izabere nekih pet istaknutih pravnika i da 'zlatni' glas pripada njima, a ne sudijama", kaže za "Vreme" profesorka međunarodnog prava u penziji Vesna Petrović i nastavlja: "Suštinski, sudije su tu u manjini iako ih ima jednak broj, ali u smislu odlučivanja oni nisu jednaki sa drugih pet članova VSS. Za tih drugih pet ne postoji nikakva garancija da su neki nezavisni i nepristrasni ljudi. Termin 'istaknuti pravnik' nije jasno preciziran. Recimo, ja sam istaknuti pravnik, završila sam fakultet, doktorirala pravo, ali ne znači da sam ja osoba koja treba da sedi u Visokom savetu sudstva."

TUŽIOCI U MINUSU

Međutim, u odnosu na ono što se sprema tužiocima, ispada da su sudije još dobro prošle. Naime, sadašnji sastav Državnog veća tužilaca (DTV) sličan je VSS: Republički javni tužilac, ministar pravde, predsednik nadležnog odbora, šest tužilaca, advokat i profesor. Iako radna verzija predviđa dve promene imena, DTV u Visoki savet tužilaca (VST) i Republički javni tužilac u Vrhovni javni tužilac kojeg direktno bira skupština, broj članova VST trebalo bi da ostane isti – 11. Svoje mesto u ovom telu izgubio bi predsednik nadležnog odbora, ostali bi ministar pravde i Vrhovni javni tužilac, tužilaca bi bilo manje (četiri), a Skupština bi izabrala još pet istaknutih pravnika.

Nenad Stefanović, zamenik javnog tužioca i član Upravnog odbora Udruženja tužilaca Srbije, u razgovoru za "Vreme" kaže da je Srbija ušla u proces ustavnih promena "zbog zahteva Poglavlja 23 da se smanji uticaj politike na izbor sudija i tužilaca ili da se potpuno eliminiše". "Do sada su se šefovi tužilaštava birali tako što kandidate vlada predloži skupštini, a ona ih izabere. Formalno je to izmenjeno – direktan izbor tužilaca je sa narodnih poslanika prebačen na Visoki savet tužilaca. Međutim, sad je taj izbor indirektan jer skupština bira sedam članova VST", kaže Stefanović i dodaje: "Mi smo rekli da je problem da Vrhovni tužilac odgovara skupštini i da je to princip monokratskog uređenja gde je celo tužilaštvo oličeno u jednoj ličnosti, to jest Vrhovnom tužiocu."

USLOV ZA SUDIJSKU I TUŽILAČKU FUNKCIJU:
Pravosudna akademija
Foto: Alumni klub Pravosudne akademije

Stefanović tvrdi da je, što se tužilaca tiče, bolje da ostane ovakav sistem kakav je sada: "Postavlja se pitanje zašto bismo uopšte imali takav savet. Transparentniji bi bio izbor u Narodnoj skupštini gde bi, možda, pojedini poslanici mogli da ospore nekog kandidata, pa da se vodi rasprava. Ovako, izbor više nije pod svetlom javnosti. Mogli biste da dobijete neke podatke na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, ali to nije tako vidljivo kao u parlamentu. Postavlja se pitanje šta će nam Visoki savet tužilaca koji samo u svom nazivu nagoveštava da su njegovi članovi tužioci, a oni su u manjini. Naš predlog je bio da većinu članova Saveta čine tužioci, njih sedam, a da četvoro budu ugledni pravnici. S tim da bi jedan od njih trebalo da bude predstavnik civilnog društva, a jedan advokature. Ništa od toga nije prihvaćeno. Ovaj sadašnji sastav Državnog veća tužilaca je mnogo bolji."

Vesna Petrović deli ovo mišljenje: "Zahvaljujući sadašnjem izbornom postupku koji je sproveden u tužilaštvima, tužioci su uspeli da izaberu svoje članove u DTV koji su relativno samostalni u radu. Međutim, ovako su tužilaštvo još više upropastili i tužioci kažu da je bolje da se vrati kako je nekad bilo. Promenjeno je ime iz Državnog veća tužilaca u Visoki savet tužilaca i mi slutimo da će zahvaljujući promeni imena ponovo birati sve članove tog tela."

Iako ministar pravde nije više član VSS, ima pravo da pokreće disciplinske i postupke razrešenja sudija i predsednika sudova. U VST, u čijem je sastavu predviđeno da ostane, ima ista ta ovlašćenja koja su data i Vrhovnom javnom tužiocu, "ali ne mogu da učestvuju u disciplinskom postupku, niti u postupku razrešenja ako su ga pokrenuli", kako piše u radnom tekstu. "Slušala sam na televiziji Backovića (Čedomir, pomoćnik ministra pravde) koji je tvrdio da ima toliko pritužbi na rad sudija, zašto ne bi ministar pokrenuo disciplinski postupak", kaže Vesna Petrović. "Pa, svaki građanin ima pravo da se obrati Visokom savetu sudstva i da kaže da je neki sudija učinio nešto što podleže pokretanju disciplinskog postupka. Može to i ministar da uradi, da predloži, ali o samom pokretanju postupka protiv nekog sudije ne odlučuje on, već to mora da radi VSS. Sve liči da se želi da se pravosuđe stavi pod jaram."

NEMOGUĆA ANALIZA

Od 24 amandmana koje je Ministarstvo pravde predložilo u svom radnom tekstu da bi zamenilo isto toliko članova Ustava Republike Srbije, građani (među kojima sigurno ima i istaknutih pravnika) će se potpuno pogubiti već kod trećeg ako po- »

Stari svat u Ustavu

Prvi okrugli sto povodom radnog teksta o amandmanima na Ustav Republike Srbije održan je u organizaciji Ministarstva pravde 5. februara, u hotelu "Šumarice" u Kragujevcu. Organizatore su predstavljali državni sekretari Radomir Ilić i Mirko Čikiriz i pomoćnik ministra pravde Čedomir Backović, kao i pravni savetnik pri Ambasadi SAD u Srbiji Amet Kabravala, koji je posle pozdravnog govora seo u publiku i pažljivo slušao govornike. U raspravi su učestvovali, pored sudija i tužilaca, narodni poslanici Aleksandar Martinović i Đorđe Komlenski, zatim predstavnici više udruženja i organizacija među kojima su bili Društvo sudija Srbije, Udruženje tužilaca Srbije, CEPRIS, Mreža pravnika Srbije, Alumni klub Pravosudne akademije i drugi. Rasprava je tekla u mirnom i tolerantnom tonu, predstavnici Ministarstva pravde su retko odgovarali na primedbe na radni tekst, u nekoliko navrata su prihvatali pohvale, iako nisu ostavili utisak da bi neke od predloga mogli uvrstiti u novu verziju teksta.

Ivan Radojičić, član Visokog saveta sudstva, založio se da ministar ne može da pokreće disciplinske postupke rekavši da ima previše politike nad sudijama. Strahinja Sekulić iz Mreže pravnika Srbije je pitao zašto se legitimiše princip da Narodna skupština ne sme da odlučuje o bilo čemu, pa ni o sudstvu i tužilaštvu, i da li "država Srbija treba da se povuče iz sudske i zakonodavne vlasti". Branko Miladinović je govorio u ime roditelja stradalih u novosadskoj diskoteci Kontrast i udruženja građana "Istina Tamarini zakoni", tvrdeći da ih sedam godina razapinje pravosuđe, da im je odbačeno preko 400 prijava, pritužbi i podnesa-

kušaju da uporede sadašnje članove sa budućim. Radi se o članovima od 142 do 163 kojima se regulišu sudovi i tužilaštva.

Naime, u tekstu su toliko izmešane postojeće i nove odredbe, nekih rečenica nema u pojedinim članovima, ali se naprasno pojavljuju u drugim, tako da je uporedna analiza članova skoro nemoguća. Iz tog razloga se veoma lako uočavaju odredbe koje predstavljaju novinu u našoj ustavnoj praksi, a to je način izbora članova VSS i VST koje bira Narodna skupština. Prema novom rešenju, "istaknuti pravnici" se u oba tela biraju većinom od tri petine (150) narodnih poslanika, "a ako tako ne budu svi izabrani, preostali se u narednih deset dana biraju glasovima pet devetina svih narodnih poslanika, inače se izborni postupak posle 15 dana ponavlja za onaj broj članova koji nisu izabrani". Dakle, ako baš zagusti, istaknuti pravnik se može provući i sa glasovima 139 poslanika.

"Ovde ima puno prenormiranih stvari", objašnjava Vesna Petrović. "Veliki je broj odredaba koje bi trebalo da se reše zakonom, a ne Ustavom. Kada vidite kako izgleda skupštinski sastav, vama je jasno da su oni tačno namestili da imaju tih pet devetina koliko im treba. Takve stvari se Ustavom ne rešavaju, već ustavnim zakonom". S njom se slaže Nenad Stefanović: "Ovde je sve zamaskirano. Ovakav predlog Ustava je totalni zaokret u odnosu na Nacionalnu strategiju i Akcioni plan kada je u pitanju Poglavlje 23. Prvi problem je što mnoge odredbe ne pripadaju ustavnoj materiji, već su postavljena neka pitanja koja se regulišu zakonom. Recimo, mi smo rekli da Pravosudna akademija ne treba da bude regulisana Ustavom, već zakonom."

DOGODINE U USTAVU

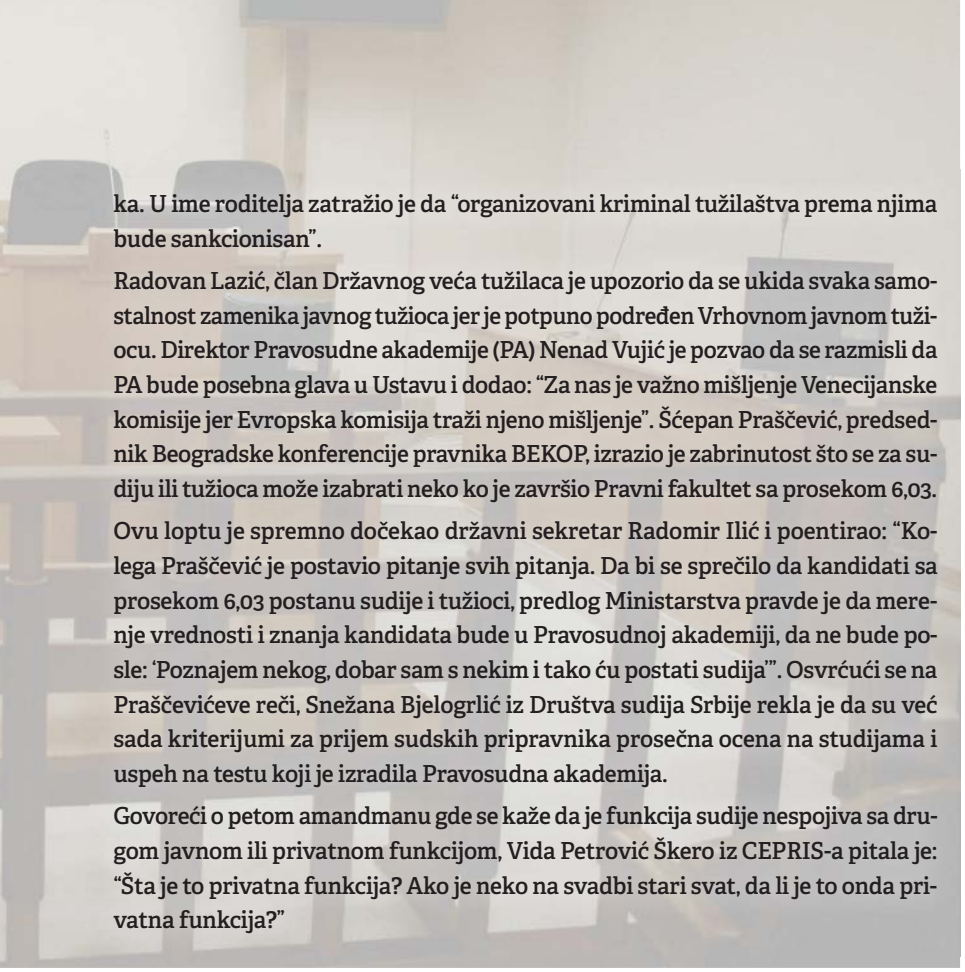
Prošle godine je održano nekoliko okruglih stolova čija je tema trebalo da bude ustavna reforma u oblasti pravosuđa. Tokom tih susreta, Alumni klub Pravosudne akademije zdušno se zalagao da ova ustanova nađe svoje mesto u Ustavu. Čak su naručili hemijske olovke sa odštampanim tekstom: "Dogodine u Ustavu!". Sudeći prema amandmanima 4 i 18, gde piše da se ubuduće na najniže sudijske i tužiteljske funkcije može birati "samo lice koje je okončalo posebnu obuku u instituciji za obuku u pravosuđu osnovanoj zakonom", čini se da im je uspelo.

"U prevodu, to bi trebalo da bude Pravosudna akademija, mada zakonodavac uvek može da napravi neku drugu ustanovu, ali mi verujemo da je to upravo Pravosudna akademija", kaže za "Vreme" Siniša Trifunović, predsednik Alumni kluba Pravosudne akademije i zaključuje: "Dakle, može se reći da smo uspeli". S njim se slaže Nenad Stefanović: "U radnom tekstu nigde ne piše Pravosudna akademija. Ali, koja je jedina institucija kod nas za obuku sudija i tužilaca? Samo Pravosudna akademija. I to je uvođenje akademije na mala vrata."

"Ovim ustavnim amandmanima su najugroženiji tužioci i sudijski i tužilački pomoćnici", dodaje Vesna Petrović: "Mi trenutno imamo u sudovima u Srbiji oko 1500 stručnih saradnika koji rade u sudu već godinama, koji pišu presude umesto sudija, koji znaju mnogo više od svakog ko je završio 'posebnu obuku u instituciji za obuku u pravosuđu osnovanoj zakonom'". Stefanović misli da treba birati najbolje kandidate bez obzira da li su završili Pravosudnu akademiju ili su sudijski i tužilački pomoćnici, kao i da je problem što je Akademija pod direktnom ingerencijom Ministarstva pravde. "Međutim, ne treba zatvarati vrata", kaže Stefanović: "Treba da ima više ulaza i to postoji u većini evropskih država. Zamislite sad da imate pomoćnika koji je više od deset godina radio sa sudijom ili tužiocem i sada mu neko kaže da mora da ide na Pravosudnu akademiju na početnu obuku u trajanju od dve godine."

Vesna Petrović smatra da niko ne treba da brani onima koji završe obuku da konkurišu, ali da se ovako isključuju ljudi koji dugo rade u sudovima i tužilaštvima, imaju po 40 godina života i mnoge se sudije i tužioci oslanjaju na njih. "Pravosudna akademija mora i treba da postoji", kategorična je Vesna Petrović. "Ali, ona ne može da bude jedini uslov za izbor sudija ili tužilaca. Sve što su predstavnici Alumni kluba rekli na prošlogodišnjim diskusijama, to piše u ovom radnom tekstu".

Siniša Trifunović kaže da ne treba da čudi što su neke odredbe ušle u radni tekst, jer je Alumni klub uradio ozbiljnu analizu i da su njihovi predlozi bazirani na evropskim standardima. Međutim, nisu potpuno zadovoljni statusom Pravosudne akademije u tom radnom tekstu: "Mi ne znamo šta znači ta posebna obuka, pod tim terminom može svašta da se podvede. Mi se plašimo da je to moguće zloupotrebiti tako što će se Evropi reći: 'Evo, mi smo uveli standard koji zahteva EU', a to je da pre stupanja na funkciju

ka. U ime roditelja zatražio je da "organizovani kriminal tužilaštva prema njima bude sankcionisan".

Radovan Lazić, član Državnog veća tužilaca je upozorio da se ukida svaka samostalnost zamenika javnog tužioca jer je potpuno podređen Vrhovnom javnom tužiocu. Direktor Pravosudne akademije (PA) Nenad Vujić je pozvao da se razmisli da PA bude posebna glava u Ustavu i dodao: "Za nas je važno mišljenje Venecijanske komisije jer Evropska komisija traži njeno mišljenje". Šćepan Praščević, predsednik Beogradske konferencije pravnika BEKOP, izrazio je zabrinutost što se za sudiju ili tužioca može izabrati neko ko je završio Pravni fakultet sa prosekom 6,03.

Ovu loptu je spremno dočekao državni sekretar Radomir Ilić i poentirao: "Kolega Praščević je postavio pitanje svih pitanja. Da bi se sprečilo da kandidati sa prosekom 6,03 postanu sudije i tužioci, predlog Ministarstva pravde je da merenje vrednosti i znanja kandidata bude u Pravosudnoj akademiji, da ne bude posle: 'Poznajem nekog, dobar sam s nekim i tako ću postati sudija'". Osvrćući se na Praščevićeve reči, Snežana Bjelogrlić iz Društva sudija Srbije rekla je da su već sada kriterijumi za prijem sudskih pripravnika prosečna ocena na studijama i uspeh na testu koji je izradila Pravosudna akademija.

Govoreći o petom amandmanu gde se kaže da je funkcija sudije nespojiva sa drugom javnom ili privatnom funkcijom, Vida Petrović Škero iz CEPRIS-a pitala je: "Šta je to privatna funkcija? Ako je neko na svadbi stari svat, da li je to onda privatna funkcija?"

postoji obuka u Pravosudnoj akademiji, a da, u stvari, imamo proces takozvane sertifikacije. Da se šakom i kapom podele sertifikati Pravosudne akademije i da mi sutra posle izmene Ustava imamo hiljade ljudi sa sertifikatom, mi tu ništa onda nismo uradili".

Ni zbog nekih drugih rešenja ili njihovog odsustva nisu preterano srećni: "Mi se zalažemo da rad pravosudnih saveta, sudijskih i tužilačkih, bude podložan kontroli", kaže Trifunović i dodaje: "To su tela koja imaju jednu vrstu vlasti, u skladu s tim imaju odgovornost i kontrolu. Oni danas nemaju tu odgovornost i kontrolu i mi smo nezadovoljni načinom kako oni obavljaju svoje funkcije. Plašimo se da ćemo, ako se u budućnosti ne budu stvorili efikasni mehanizmi njihove kontrole, imati iste posledice koje imamo danas. Te posledice su da imamo 80 procenata i tužilaca i sudija koji kažu da se izbori na funkcije i napredovanje u karijeri zasnivaju na ličnim vezama, nepotizmu, različitim vrstama uticaja. Zbog toga mislimo da je ključno da građani shvate da su ova tela, zapravo, nosioci jedne vrste vlasti i da ih tako treba posmatrati."

PODELA VLASTI

Upravo su percepcija sudske vlasti i loša komunikacija na okruglim stolovima koje je vodio pomoćnik ministra pravde Čedomir Backović bili razlozi da nekoliko stručnih i strukovnih udruženja napusti okrugle stolove prošle jeseni.

"Jedan od problema je bio što su predstavnici zakonodavne i izvršne vlasti često u dijalozima sa pripadnicima pravosudnih profesija govorili: 'Vi hoćete da osvojite vlast'", kaže Vesna Petrović: "Oni ne razumeju da postoji podela vlasti – sudska, izvršna i zakonodavna i da je sudska takođe vlast. Naravno da hoće i treba da uzmu vlast. Krajnje je vreme, po mom dubokom uverenju kao građanke ove zemlje, da sudije preuzmu odgovornost, jer su oni do sada uvek mogli da se vade. Ja, isto tako, imam zamerke na rad sudova, na sporost, na nedovoljno dobro osmišljenu mrežu sudova tako da sudije u Beogradu imaju mnogo više predmeta nego u nekom drugom mestu. Sve se da popravljati, ali kad im jednom oduzmeš nezavisnost, onda oni mogu da se vade i kažu: 'Nismo mi krivi, na nas izvršna vlast vrši pritisak'."

Udruženje tužilaca Srbije je bila jedna od organizacija koja je napustila raspravu. "Prebačena je loptica da je problem u nama, u našoj stručnosti i osposobljenosti, da nije problem u politici", smatra Nenad Stefanović. "Bukvalno, neka sublimirana poruka je bila da nam treba novi reizbor. Mi ne očekujemo novi reizbor u onom obliku kao što je bio 2009. Pretpostavljamo da, povećanjem broja članova Visokog saveta tužilaca koji nisu tužioci i davanjem ovlašćenja ministru pravde da pokreće disciplinske postupke, u narednom periodu od neke dve godine možemo da očekujemo čišćenje sistema. E sad, u svakoj profesiji, pa i našoj, postoje dobri i loši pravnici, ali se bojimo da to može da bude, kao 2009, faktički političko čišćenje".

Pošto je Ministarstvo pravde konačno, 22. januara, objavilo radni tekst, Udruženje tužilaca Srbije, Društvo sudija Srbije, Cepris, Jukom i Beogradski centar za ljudska prava odlučili su da se uključe u javnu raspravu koja će se u narednih mesec dana održati u Kragujevcu, Novom Sadu, Nišu i Beogradu. Da li će do nekog dogovora doći, šta će na sve reći ekspert Saveta Evrope, nekadašnji predsednik Međunarodnog udruženja tužilaca Džejms Hamilton, kojeg je Ministarstvo pravde angažovalo da daje komentare na radni tekst, i kakve će sve preporuke dati Venecijanska komisija, možda će se saznati posle 5. marta kad se završi poslednji planirani okrugli sto.

Vesna Petrović je skeptična: "Iz dosadašnjih komunikacija sa izvršnom vlašću, moj je utisak da su oni odlučili da se usvoje ovakve izmene Ustava i da ih uopšte ne interesuje šta ćemo reći mi iz struke i da ih, takođe, ne interesuje šta će Venecijanska komisija reći. Oni su to tako odlučili." Nenad Stefanović, ipak, ostavlja malo nade: "Nama nije jasan motiv ovog teksta. Ja sam već izjavio da je moguće da je njihov pravi motiv da im Venecijanska komisija ne da zeleno svetlo i da to bude opravdanje da se ne zatvori Poglavlje 23 i ne menja Ustav. Nama je potpuno neverovatno da će Džejms Hamilton aminovati ovakav tekst. Čuli smo predsednika Republike koji je u nekoliko navrata rekao da Evropsku uniju ništa ne zanima – ni ekonomski napredak, ni vladavina prava, ni borba protiv korupcije, njih samo zanima priznanje Kosova."

Šta će građani na sve to reći, prilično je neizvesno. Možda neće ni biti u prilici, jer postoji mogućnost da se izmene Ustava obave i bez referenduma. Zašto bi se medvedi uznemiravali? ¶

RADOSLAV ĆEBIĆ

Smena pod političkim pritiskom

Kritika zloupotreba i bahatosti bila je samo deo priče. Program Radio-televizije Vojvodine bila je otvorena tribina na kojoj se govorilo o temama za koje na drugim televizijama nije bilo mesta. Bilo je jasno da to neće potrajati

Piše: **Slobodan Arežina**

Autor je bivši direktor programa RTV

Foto: Medija centar

Čim je u novembru 2015. završeno snimanje serije „Vere i zavere“, počeo sam sa diskretnim, ali upornim pritiskom na glavnu producentkinju Saritu Matijević da se postprodukcija ubrza i sa emitovanjem krene čim budu izmontirane tri a ne, kako je planirano, šest prvih epizoda. Već tada su se čuli „komarci“ čije se zujanje i bez velike pameti moglo tumačiti kao moja skorašnja smena sa mesta direktora programa Radio-televizije Vojvodine.

Želeo sam da do kraja ostanem uz seriju koja je bila kruna četvorogodišnjih napora da RTV u punom smislu postane javni medijski servis. Dvanaest epizoda snimano je po standardima filmske produkcije. O ambiciji koja je nosila projekat govori glumačka ekipa u kojoj su, uz Gorana Bogdana i Ninu Janković, Tišmine junake odigrali Mira Banjac, Mira Furlan, Bojan Žirović, Valentin Vencel, Nada Šargin, Saša Torlaković, Danijel Sič... Ni sjajni kreativni tim nije mogao da rastera strah da će se transformacijom u pokretne slike misli i mnogoznačne poruke velikog pisca banalizovati. Međutim, u januaru, pred svečanu projekciju prve epizode, sa bine bioskopa „Arena“ koji je ispunila intelektualna i umetnička elita Novog Sada, ne krijući veliko olakšanje rekao sam da je izvesno da je tom izazovu dat odgovor kakav Aleksandar Tišma zaslužuje.

SASLUŠAVANJA I PRIJAVE

Već na koktelu posle projekcije, „zujanja“ o smeni su postala otvorena upozorenja. Nisam se čudio. Televizija Vojvodine bila je toliko drugačija da to, jednostavno, nije moglo potrajati. Na našem programu čule su se kritike gradske, pokrajinske i republičke vlasti. Krajem 2011. pred deset članova saveta RRA saslušavan sam zbog tvrdnje iznete u „Radaru“ da po realnim parametrima Vojvodina postaje nerazvijeno područje. Nešto kasnije, posle intervjua koji je Laslo Tot napravio sa tadašnjom predsednicom Kosova Atifetom Jahjagom, nakon što sam ponovo saslušavan, odlukom tog nezavisnog regulatornog tela RTV je kažnjen zabranom emitovanja, uslovno na godinu dana.

U „Radaru“, u emisijama Danice Vučenić i kasnije Ljubice Gojgić, ali i u „Jutarnjem programu“, „Razglednicama“, „Dnevniku“, „Politbirou“..., ukazivano je na nedoslednosti, zloupotrebe i bahatost političara. Predmeti kritike su bili mnogi, od ministra koji se pijan pojavljuje u javnosti do uredbi kojima se na štetu poljoprivrednika tajkunima sipa novac u džep. Kada je u redakciju došao Novosađanin sa tajno snimljenim telefonskim razgovorom u kojem mu direktor javnog komunalnog preduzeća za zapošljavanje traži dve hiljade evra i 30 sigurnih glasova za njegovu stranku, to je emitovano u „Dnevniku“. Prijavu, tada već REM-u, potpisala su četiri advokata. Iz pravne službe RTV-a stiglo je objašnjenje da odbrane nema i da mi preti zatvor. Pocepao sam njihov odgovor i REM-u uputio svoj, u kojem sam upozorio da je objavljivanje tajno zabeleženih snimaka dozvoljeno ako se time razotkriva korupcija. Tako piše u Zakonu o informisanju, i ovoga puta smo prošli bez kazne.

Kritika zloupotreba i bahatosti bila je samo deo priče. Program RTV-a bio je otvorena tribina na kojoj se govorilo o temama za koje na drugim televizijama nije bilo mesta. U emisiji bez voditelja „U nedostatku dokaza“ Želimir Žilnik, Siniša Kovačević i Mita Boarov žestoko, ali gospodski razmenjivali su argumente o ideji da se migrantima ponudi naseljavanje u demografski ispražnjenim delovima Srbije. U Panovićevoj „Presiji“ duel su imali Dragoljub Žarković i Nebojša Krstić. Ko to nije video, mnogo je propustio.

STRATEGIJA ČISTKI

Bilo je jasno da to neće potrajati. Moji kontakti su me izvestili da su već tada, u januaru, održavani sastanci u Gradskoj kući u Novom Sadu, na kojima je dogovarana strategija čistki. Znao sam poimence ko od političara i ljudi iz RTV-a i REM-a tamo traga za rešenjem kako da uz što manje buke preuzmu javni medijski servis. Ponude kolega da se organizujemo u otporu odbio sam. Nisam mogao da im ponudim bilo kakvu zaštitu, a bitno je i to da nisam bio omiljeni rukovodilac u RTV-u.

Kada sam na poziv Sande Savić u jesen 2015. preuzeo posao direktora Televizije Vojvodine, zatekla me je statistika po kojoj je broj grešaka koje su na programima RTV-a napravljene po Zakonu o informisanju i Zakonu o oglašavanju veći nego kod svih drugih emitera zajedno. To se moralo zaustaviti, pljuštale su kazne. Bilo je i komičnih situacija. Novina-

UZALUDNA POBUNA: Protest "Podrži RTV", Novi Sad, maj 2016.
Foto: Jaroslav Pap /Tanjug

ra koji je sa snimateljskom ekipom nakon policijske evakuacije iz zavejane kolone noć proveo u zadružnom domu, a da o događaju o kojem su svi javljali nije zabeležio ni kadar, niti je redakciji posao telefonski izveštaj, kaznio sam opomenom pred otkaz. Jedan član kolegijuma se usprotivio tvrdnjom da je ta ekipa krenula da napravi izveštaj o košarkaškoj utakmici u Vrbasu i da bi za sankcionisanje bilo potrebno da se ta vrsta prekršaja stavi u Pravilnik. Složio sam se uz uslov da se u Pravilnik unese i da novinari u izveštavanju moraju koristiti svih sedam padeža. Što kaznama, što nagradama posle četiri meseca po broju prekršaja RTV je bio bolji od svih drugih televizija.

Oni koji su se uhvatili posla i imali šta da ponude dobili su šansu, a ostali su stavljeni na mesta na kojima najmanje smetaju. Posle toga ništa nije moglo biti oprošteno, a najmanje uspeh. Kada sam pokrenuo projekat „Državnog posla", svi su me odvraćali jer „komedije radi Beograd, a mi to ne umemo". Budžeta nije bilo. Sa momcima sam, zato, dogovorio da za 22 epizode pišu scenario i glume za 1200 evra mesečno – podeljeno na tri dela. Predložio sam i da ako bude para od reklama i sponzora pola prihoda ide RTV-u, a pola njima. Takav ugovor je napravljen, i kada su pare počele da stižu umalo nije izbila pobuna. Što im dajemo tolike pare? Samo malobrojnima je bilo važno što uticaj RTV-a raste i što su napravljeni godišnji, mesečni i dnevni rekordi gledanosti koji ne verujem da će ikada biti dostignuti.

DVA DIREKTORA

Naravno, onima koji su pokrenuli mehanizam čistki upravo je to bio motiv. Da smo nastavili da se valjamo u blatu anonimnosti, nikome ne bismo smetali. Međutim, i pored višemesečnih priprema i sastančenja smena je izvedena šljampavo, onako kako samo to bahatost može. Sednica Upravnog odbora zakazana je na dva sata pre početka, iako Pravilnik nalaže da se pismeni materijal za sednicu članovima mora proslediti najmanje 48 sati ranije. Sa funkcije direktora programa, na koju sam nakon javnog konkursa imenovan na četiri godine, smenjen sam pre kraja prve godine mandata. Iako u Zakonu piše da je potrebno pismeno obrazloženje generalnog direktora, njega nije bilo. I pored toga svi su glasali za moju smenu, pa i četiri člana Upravnog odbora koji su pre nekoliko meseci dali najviše ocene programu RTV-a i mom radu.

Bio sam spreman da sve prihvatim kao „višu silu", ali kada sam video rešenje o smeni u kojem nema obrazloženja, insistirao sam da ga napišu. Odbili su, i ja sam odmah u intervjuu za „Istinomer" i izjavama za druge medije rekao da je reč o smeni pod političkim pritiskom. Već sutra dan smenjeno je ili na ostavke prinuđeno nekoliko ključnih urednika. Krenuli su protesti u Novom Sadu koje je organizovala grupa novinarki okupljenih u „Podrži RTV". Bili su zaista masovni, a ja sam u njima bio samo učesnik jer nisam želeo da se pitanje otimanja javnog medijskog servisa personalizuje. Podigao sam tužbu i uz pametan i pedantan rad Advokatske kancelarije „Beljanski" dobio spor i pred Osnovnim i pred Apelacionim sudom. Nalog najvišeg suda, za ovu vrstu sporova, nije izvršen.

RTV mi je uručio rešenje da sam imenovan za direktora programa, ali na moj pismeni zahtev da se smenjeni profesionalci i uklonjene emisije vrate na program, Upravni odbor nije odgovorio, uz obrazloženje da „nisam ovlašćen da im se obraćam". Na pismeni zahtev da se obavi primopredaja i ja budem uveden u posao usledilo je rešenje u kojem, suprotno Statutu i Pravilniku, stoji da RTV ima dva direktora programa. I pored mog zahteva da se to rešenje poništi, tri dana su emisije potpisivali sa dva imena. Posle ta tri dana dali su mi rešenje u kojem stoji da RTV ne može imati dva programska direktora i da ja dobijam otkaz. U tom rešenju su prepisali moje rečenice iz zahteva kojim upozoravam da je rad dva direktora programa nemoguć i suprotan zakonu. Tri dana posle otkaza dali su mi aneks ugovora za mesto menadžera projekata. Podneo sam novu tužbu. Posle dva sudska postupka, saslušavanja četiri svedoka i desetine i desetine podnetih dokaza, ponovo sam na onom istom mestu na kome sam bio pre skoro dve godine.

Nije mi žao ni truda ni vremena. Žao mi je što je posao dogradnje RTV-a u javni medijski servis po evropskim standardima prekinut. Projekat adaptacije Tišminog romana pokazivao je da smo to u stanju. Žao mi je i što sve uspomene na vreme kada se na tome žestoko radilo nisu sačuvane. Kada sam onog januara seo da vidim „Dnevnik" u 22 sata, u izveštaju sa svečane projekcije prve epizode „Vera i zavera" nisam bio ni spomenut. Nisam reagovao. Sutradan sam organizatorku promocije, na kojoj su bile tri kamere RTV-a, zamolio da mi, za uspomenu, na fleš prebaci snimak mog, sa toliko ushićenja izrečenog govora pred publikom u novosadskoj „Areni". Posle dva dana sreo sam je u hodniku. Krijući stid, rekla mi je: „Niko to nije snimio." ¶

Slabo kontrolisana

Iako je građanski nadzor nad nabavkom za obnovu železničke stanice Prokop (na fotografiji) **ukazivao na kršenje zakona, što je kasnije potvrdio i Upravni sud, ugovor je potpisan, a stanica je puštena u rad. Ignorisanje zamerki nadzornika samo je deo problema u nezavisnoj kontroli nabavki u Srbiji, koja pet godina posle uvođenja više ne funkcioniše**

U februaru 2015. godine, pred kraj zasedanja Odbora za finansije, republički budžet i kontrolu trošenja javnih sredstava, iz Narodne skupštine je udaljen građanski nadzornik Dragan Dobrašinović. Dobrašinović je predstavljao izveštaj o prvoj fazi rekonstrukcije železničke stanice Prokop kada mu je Veroljub Arsić, predsednik Odbora i poslanik Srpske napredne stranke (SNS), isključio mikrofon i oduzeo reč, nakon čega je pozvao i obezbeđenje. U trenutku prekida Dobrašinović je iznosio zaključak nadzora navodeći, između ostalog, da su Železnice Srbije prekršile Zakon o javnim nabavkama, da nadzornik tokom rada nije imao podršku Uprave za javne nabavke, ali i da rekonstrukcija Prokopa predstavlja prvu fazu izgradnje Beograda na vodi, koji je ocenio centralnim političko-marketinško-ekonomskim projektom Vlade. Arsić je izbacivanje nadzornika sa sednice objasnio time da se nadzornik bavi politikom umesto izveštajem.

Prva faza rekonstrukcije Prokopa koštala je Srbiju tri milijarde dinara, odnosno, oko 26 miliona evra. Zakonom o javnim nabavkama iz 2012. godine propisano je da za svaku nabavku čija je procenjena vrednost iznad milijardu dinara, Uprava za javne nabavke mora da imenuje građanskog nadzornika. Od početka primene zakona u aprilu 2013. godine do kraja 2017. Uprava za javne nabavke je za nadzornike u 130 javnih nabavki imenovala osam organizacija civilnog društva. One su s vremenom podnosile sve manje izveštaja, a Upravi je do danas dostavljeno manje od trećine – 42 izveštaja. Prema Zakonu, nema posledica za nadzornika ukoliko ne podnese izveštaj. Poseban problem predstavlja činjenica da je od izbacivanja Dobrašinovića do decembra 2017. godine šest nadzornika podnelo 15 izveštaja, ali skupštinski Odbor nije razmatrao nijedan. Iz Odbora kao razlog navode „brojne zakonodavne i kontrolne aktivnosti“ u vreme njihovog podnošenja. Izveštaji nadzornika su u samo nekoliko slučajeva imali odjeka u javnosti, dok je Uprava za javne nabavke reagovala samo jednom, podnošenjem prekršajne prijave.

U slučaju Prokopa nadzornik nije podneo prijavu, ali se žalio nadležnoj Republičkoj komisiji za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki. Nakon odbijanja Komisije, nadzornik je uputio tužbu Upravnom sudu, koji je u junu 2015. godine potvrdio da je Zakon o javnim nabavkama prekršen, pa je naložio Komisiji da ponovo odluči o primedbama nadzornika. Upravni sud je u presudi naveo da su Železnice Srbije, kao naručilac posla, morale da odbiju ponudu pošto je osoba koja je ranije učestvovala u pripremi nabavke na otvaranju ponuda predstavljala češkog ponuđača AŽD Praha – člana pobedničkog konzorcijuma okupljenog oko firme Energoprojekt Oprema. Nadzornik je u izveštaju opisao i problem promene uslova nabavke koji su doveli do smanjene konkurencije i uvećane vrednosti nabavke za skoro šest miliona evra, što iz Železnica Srbije nisu umeli da objasne, niti su hteli da sarađuju sve vreme nadzora. Uprkos presudi Upravnog suda, Komisija je dva dana posle otvaranja Prokopa – kada je posao već bio urađen – odlučila kao i prethodni put. Zbog toga je Dobrašinovićev Topličkи centar za demokratiju i ljudska prava podneo novu tužbu Upravnom sudu.

Prilikom otvaranja Prokopa, 26. januara 2016, Aleksandar Vučić, tada predsednik Vlade Srbije, rekao je da je posao urađen u roku, „čisto kao suza” i demantovao bilo kakve nepravilnosti. Primer Prokopa samo je jedan od onih koji pokazuju koliko je obesmišljena uloga građanskih nadzornika. Oni navode da nemaju vremena da se bave ovim poslom, da su rokovi za podnošenje izveštaja kratki, ali i da taj posao finansiraju iz vlastitih resursa. Neki su zbog toga u potpunosti odustali ili planiraju da to učine. „Sistem građanskih nadzornika je neefikasan i zato je propao. On je realno propao“, kaže nadzornik Da-

država

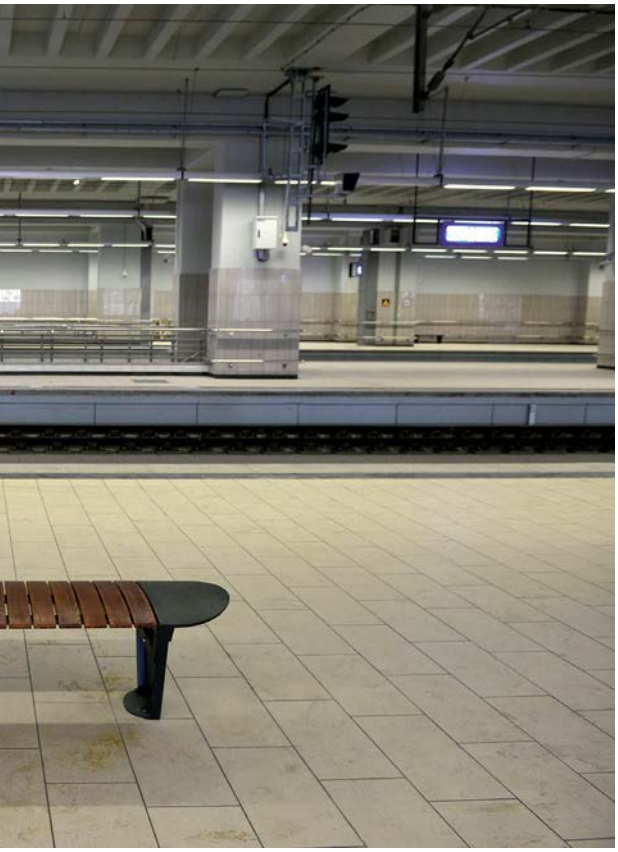

Foto: Milovan Milenković

nilo Pejović iz Transparentnosti Srbija. Iz Uprave za javne nabavke odbili su da razgovaraju sa novinarima Centra za istraživačko novinarstvo Srbije (CINS).

KO SU NADZORNICI U SRBIJI

Uprava za javne nabavke za građanske nadzornike može imenovati stručnjake ili organizacije koje se bave nabavkama, sprečavanjem korupcije ili sukoba interesa. Osobe koje rade kod naručioca ili povezanog lica i članovi političkih organizacija ne mogu biti nadzornici. Do danas je nadzor radilo osam organizacija koje su se za ovaj posao same prijavile Upravi: Društvo protiv korupcije (DRPKO) iz Zrenjanina, Poslovno udruženje ponuđača Srbije u postupcima javnih nabavki iz Kragujevca, Topličkі centar za demokratiju i ljudska prava iz Prokuplja, te beogradska udruženja Pravni skener, Centar za razvoj neprofitnog sektora, Centar za istraživanje, transparentnost i odgovornost (Crta), Beogradski centar za bezbednosnu politiku (BCBP) i Transparentnost Srbija. Njihov posao je da prate svaki korak u nabavkama, dok su naručioci, između ostalog, obavezni da ih obaveštavaju o svojim koracima u postupku i dostavljaju im dokumentaciju.

Najveći broj nabavki vrednosti iznad milijardu dinara u periodu od aprila 2013. do kraja 2017. godine sproveli su Republički fond za zdravstveno osiguranje i Elektroprivreda Srbije – po 29, nakon toga Grad Beograd – 13, a zatim i različita ministarstva, druge institucije i javna preduzeća. Oni su nabavljali lekove, gorivo, električnu energiju, radove na putevima i prugama, prevoz putnika i druga dobra i usluge. Po završetku postupka nadzornici imaju obavezu da – u roku od 20 dana – podnesu izveštaj Upravi za javne nabavke i nadležnoj gradskoj, pokrajinskoj ili republičkoj skupštini. Prema Zakonu o javnim nabavkama, ako sumnjaju u zakonitost postupka nabavke, o tome treba da obaveste nadležne državne organe i javnost. Ipak, kad to učine, reakcija institucija često izostane. Dragan Dobrašinović navodi da Topličkі centar nije imao podršku Uprave za javne nabavke: „Nijedan jedini put se nisu uključili u postupak javne nabavke gde postoji bilo šta što ukazuje na bilo kakvu zloupotrebu, iako smo ih uredno obaveštavali.“ Odbor Narodne skupštine je razmatrao i usvojio devet izveštaja, ali dalje nije preduzeo bilo kakve mere. Iz Odbora navode da je njihova Zakonom utvrđena uloga da razmotre izveštaje, dok nadzornik o sumnjama u nezakonitosti treba da obavesti pravosudne organe.

Skupština AP Vojvodine razmotrila je i prihvatila jedan izveštaj 2015. godine, o nabavci opreme za radiološku terapiju. Izveštaji su podnošeni i skupštinama pojedinih lokalnih samouprava, ali ih nisu sve razmatrale. Skupštine Beograda i Niša nisu odgovorile na CINS-ov zahtev za pristup informacijama o ovoj temi. U aprilu 2014. Gradska direkcija za javni prevoz Grada Niša tražila je autobuske prevoznike za narednih pet godina – posao vredan šest milijardi dinara. Ovog puta javnost je reagovala pre nadzornika – „Južne vesti“ su objavile audio snimke gradskih funkcionera kako se dogovaraju oko uslova nabavke koji odgovaraju određenim prevoznicima. Topličkі centar je kao nadzornik ubrzo obavestio Agenciju za borbu protiv korupcije o postojanju sumnje u korupciju, a podneo je i krivične prijave Tužilaštvu za organizovani kriminal i Višem javnom tužilaštvu u Nišu. Tužilaštva su tokom 2016. odlučila da nema mesta pokretanju krivičnog postupka, te je Agencija 2017. okončala postupak. I u ovom slučaju nadzornik je podneo žalbu, odnosno, zahtev za zaštitu prava, koji je Republička komisija odbila, a Upravni sud uvažio, odnosno poništio rešenje Komisije i vratio zahtev na ponovno odlučivanje. Komisija je donela istu odluku.

Samo nekoliko meseci nakon nabavke 26 novih autobusa, 10 je poslato u Beograd, umesto kojih su u Niš stigli stari autobusi, objavile su „Južne vesti“. „To je ono što obeshrabruje ljude, ne postoji reakcija. Kad bi postojala reakcija institucija, to bi bitno promenilo stvar. Onda bi ljudi imali više vere, ljudi koji rade nadzor u to što rade, bilo bi više vere i drugih ljudi koji to posmatraju, javnosti“, navodi Dobrašinović.

SISTEM KOJI NE FUNKCIONIŠE

Da sistem spoljnog nadzora nabavki propada, saglasili su se svi nadzornici sa kojima su novinari CINS-a razgovarali. Topličkі centar i BCBP kao problem ističu tretman nadzornika: od propuštanja naručioca da javi da je raspisao javnu nabavku do kašnjenja u dostavi dokumentacije. Tako je Gradska uprava Beograda odbijala da nadzornicima Crte dostavi konkursnu dokumentaciju prilikom nadzora »

Među nadzornicima i udruženje savetnika ministra privrede

Sistem građanskog nadzora uveden je po ugledu na Poljsku u kojoj te poslove obavlja Kancelarija za javne nabavke. Važnost ove institucije, između ostalog, nalazi se u obrazloženju Predloga zakona o javnim nabavkama: „S obzirom na to da je u našim uslovima često i pritisak javnosti veoma značajan za suzbijanje korupcije, predviđeno je da kontrolu ovih ugovora vrše pojedinci koji su stručnjaci u ovoj oblasti, sa iskustvom i društvenim ugledom, koji su nezavisni – nisu državni službenici."

Među osam organizacija koje se bave građanskim nadzorom nalazi se i udruženje Društvo protiv korupcije (DRPKO) iz Zrenjanina, koje je od 2014. do kraja 2017. godine imenovano u 18 postupaka javnih nabavki.

Zoran Bašić, predsednik ovog udruženja, od septembra 2016. godine angažovan je kao savetnik ministra privrede. Otkako je Bašić u Ministarstvu privrede, DRPKO je radio sedam nadzora, ali ni za jedan nije predao izveštaj. On kaže da su neke od tih nabavki obustavljene, dok je u drugima nadzor u toku.

Bašić ne vidi problem u tome što je deo izvršne vlasti koju nadzornici kontrolišu, te negira da može postojati sukob interesa. Dodaje da nije zaposlen, već da ima ugovor o delu sa Ministarstvom i da je o tome obavestio Upravu za javne nabavke: „Pitao sam ja, nema problema. Njih ne interesuje ko je predsednik udruženja, oni imenuju organizaciju."

nabavke prevoza putnika u beogradskom gradskom prevozu 2015. godine – tražeći da potpišu izjavu o poverljivosti.

Ivana Savić iz Crte kaže da, iako su se za pomoć obraćali Odboru Narodne skupštine i Upravi za javne nabavke, od prvih nisu dobili odgovor, dok je odgovor Uprave bilo „tumačenje koje praktično ništa nije značilo". Nadzornici ne dobijaju nikakvu naknadu, a nisu im pokriveni ni troškovi. Od njih se očekuje da idu na otvaranje ponuda bez obzira gde se u Srbiji naručioci nalaze. Među problemima je i kratak rok za pisanje izveštaja, nekad i na uštrb kvaliteta. Danilo Pejović, finansijski direktor Transparentnosti, navodi da im je za nadzor potrebno od 10 dana do nekoliko meseci rada, u zavisnosti od predmeta javne nabavke. Dodaje da je po načinu na koji je sistem postavljen jasno da nadzornici nemaju dovoljno ovlašćenja ni resursa: „Svi se oslanjamo sami na sebe, na ono što znamo i na one resurse u organizaciji koje imamo."

Nadzornici iz Transparentnosti i Topličkog centra rekli su novinarima CINS-a da su u nekim slučajevima tražili i da ih Uprava za javne nabavke razreši, jer prethodno nisu pristali na imenovanje. Posebnu poteškoću im predstavljaju nabavke lekova, generatora i drugih usluga i robe iz oblasti za koje im nedostaje stručnost. Transparentnost i Crta su zbog pojedinih nabavki tražili pomoć eksperata među svojim prijateljima. Dragan Dobrašinović je sa Topličkim centrom bio nadzornik u 12 nabavki. Kaže da ljudi iz struke neće da se prihvate ovog posla jer im može doneti probleme ili pritiske, pri čemu je odgovornost velika, a vlastiti poslovi mogu biti zapostavljeni. Po broju dobijenih nadzora prednjači Transparentnost sa 39 nabavki. Oni još prihvataju da rade nadzor u slučajevima u kojima, na primer, ukoliko odbiju, rizikuju da se ne sprovede važna nabavka lekova, ali kažu da „neće dugo". U BCBP-u navode da više ne rade nadzor mada ih Uprava i dalje imenuje. Iz Crte su ulogu građanskog nadzornika preuzeli u februaru 2014, ali su od nje u potpunosti odustali dve godine kasnije. Ivana Savić iz Crte navodi da su razlog za takvu odluku druge obaveze, odnosno nedostatak vremena malog broja onih koji su se bavili nabavkama. Objašnjava da su se za posao nadzornika prijavili kao organizacija koja se bavi praćenjem trošenja budžetskih sredstava i da im je to bila „dobra prilika da znanja primene u praksi, ali i nauče nešto novo".

ZAŠTITA PRAVA OŠTEĆENIH

Nadzornici su zakonom obavezani da prate postupak javne nabavke do zaključenja ugovora, zbog čega na konačnu odluku naručioca o dodeli ugovora imaju vremena da reaguju samo do njegovog potpisivanja. Međutim, uloga građanskog nadzornika bila bi i važnija nakon toga. „Veliki deo zloupotreba se desi posle toga. Isporučuje se roba lošeg kvaliteta, usluge koje nisu adekvatne", kaže Dragan Dobrašinović.

Jedan od slučajeva koji pokazuje probleme nakon potpisivanja ugovora je tender za ispumpavanje vode iz kopa uglja Tamnava – Zapadno polje, u Rudarskom basenu Kolubara, nakon velikih poplava 2014. godine. Posao vredan 15 miliona evra EPS je dodelio konzorcijumu Energotehnika – Južna Bačka, iako, prema istraživanju Balkanske istraživačke mreže (BIRN), Južna Bačka nije imala iskustva u ovoj oblasti. Građanski nadzornik je bio Danilo Pejović iz Transparentnosti, koji kaže da je sam proces nabavke bio u skladu sa Zakonom. Međutim, istog dana kada je potpisao ugovor sa EPS-om, konzorcijum Energotehnika – Južna Bačka je ugovorio iznajmljivanje pumpi od holandske firme Van Hek, koja je na kraju završila najveći deo posla isušivanja. Međutim, kako Van Hek u ugovoru sa EPS-om nije bio naveden kao podizvođač, već je i sam učestvovao na tenderu kao ponuđač, ovakva odluka nije bila u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama. U tom trenutku, građanski nadzor je već bio okončan. Žalbe na postupke naručioca se do zaključenja ugovora podnose Republičkoj komisiji za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki, putem zahteva za zaštitu prava. Građanski nadzornici podnosili su zahteve u devet slučajeva, među kojima i za Prokop.

Od izmena Zakona o javnim nabavkama iz 2015. godine zahtev ne zadržava naručioca da sklopi posao, a osim nadzornika mogu ga podneti oni koji bi mogli da budu direktno ugroženi greškom naručioca, kao i Uprava za javne nabavke, Državna revizorska institucija i javni pravobranilac. Prema objavljenim odlukama Komisije, Uprava za javne nabavke i revizori do danas nisu koristili ovo ovlašćenje, dok su Državni pravobranilac i Javno pravobranilaštvo Opštine Ruma podneli po jedan zahtev za zaštitu prava – u prvom slučaju postupak nabavke je delimično poništen, a zahtev pravobranilaštva Rume Komisija je odbacila kao neblagovremen. ¶

MILICA ŠARIĆ i MILICA STOJANOVIĆ, CINS

LJUBOMIR ŽIVKOV

Stari zanati

Koja bih savremena zanimanja rado video u televizijskom prilogu „zanati koji izumiru"

Iz mog vidokruga nestali su šerpenjar i čovek koji je od sela do sela, od kuće do kuće, krpio čizme; prvopomenuti je svoj dolazak obznanjivao glasom podešenim da zvuči kao megafon, „šeeerpe, loooncee, krpim, šeerpee", šerpenjara je bilo dosta, dok je gumar, majstor koji je produžavao vek gumenim čizmama i ponekom gumenom opanku, bio jedan te isti, suvonjavi dugajlija sa naočarima kakve je imao pok. Trocki i kakve će nositi još nepojavljeni Džon Lenon; čizmar je ulazio u avliju ne pitajući ni „oće kera", pobožan i samosvojan već tada je sam predstavljao ceo zanat, i nije, i da je hteo, mogao da se udruži sa drugim čizmarima u sindikat, ali i zašto bi kad je ionako imao monopol?

Ko nije na televiziji video kako živi opančar, poslednji u svojoj nahiji, čiji sinovi nisu nasledili zanat i koji će kad otac ode Bogu na istinu stogodišnju radionicu unaprediti u garažu?

Ali se zato, slava Bogu, pojavljuju nova zanimanja, hiljade ljudi žive od nečega što donedavno nije postojalo, ili je bilo usputna, povremena razbibriga, a sad je to posao od kojeg može, gle, lepo da se živi. Samo. I tome će zanimanju, koje izgleda kao da mu konca i kraja nema, jednog lepog veka ili decenije doći crni petak, ostaće svega nekolicina pripadnika tog staleža, neće ni primetiti da se primiče radni dan kad će na redakcijskom sastanku biti predloženo da uđu u ediciju „zanati koji izumiru".

Da ne bude zabune. Kolumnista je istorijska pojava, ne tako baš ni drevna, i zacelo nije daleko trenutak kad će čovečanstvo odvratiti glavu od tih privatnih, priručnih i oveštalih mudrolija koje su kolumnistima još uvek kako-tako plaćene. Kao što su stoleća protekla a da niko nije živeo od svojih propovedi u novinama, tako će promicati i milenijumi bez kolumnista, njihova veština da o naoko običnim pojavama pišu tako neobično, iznenađujuće, zabavno i poučno, neće biti više nikome potrebna.

Ali bih, i više od intervjua sa poslednjim živim kolumnistom, voleo da vidim leđa nekim drugim zanimanjima, da ne kažem zanimacijama.

„Dragi gledaoci, sutra posle drugog dnevnika na našem prvom kanalu moći ćete da uživate u razgovoru naših reportera sa poslednjim živim navijačima, sa dvojicom naših sugrađana koji su čitav svoj radni tj. neradni vek proveli navijajući jedan za Zvezdu, drugi za Partizan. Gledaocima mlađeg naraštaja moramo reći da su to bila dva sportska kluba, zvana večiti rivali. Sportski giganti zapošljavali su hiljade ljudi: igrače, trenere, sportske kako se to govorilo funkcionere, predsednike, direktore, baštovane, pralje dresova, lekare, masere, glasnogovornike, ali se potkraj 20. veka i naročito u 21. veku, koji ne bez razloga istoričari zovu vek mračnjaštva, razvila bila dotad, kao i danas što je ponovo, neshvatljiva profesija: navijač.

U prvoj polovini 20. veka navijači se nisu međusobno poznavali, štedeli su da bi povremeno kupili ulaznicu i proveli prijatno nedeljno popodne, uz kikiriki ili semenke bundeve i suncokreta, što se zvalo sportska zanimacija. Poneki odvažniji viknuo bi 'ua, sudija', ako bi delilac pravde pogrešio, ali bi se pred pogledima ostalih navijača, u mantilima i sa kravatama, kako dolikuje nedeljnom popodnevu i javnom mestu, ubrzo i on skrasio. Mic po mic, dragi gledaoci, kolo sreće će uokoliti, navijači će postati moćniji od svojih nekadašnjih idola, navijači će odlučivati kakve dresove ima da obuku prvotimci, vođa navijača će kapitenu pred svim drugim isto navijačima i saigračima skinuti sa ruke kapitensku traku, ako vođa i navijači ne budu bili zadovoljni rezultatom ili izgaranjem fudbalera. Sve više navijača dobijaće karte od kluba, putovaće u druge gradove o trošku kluba, a dobar deo navijačke elite i avangarde imaće redovne prihode, biće ne tek bliski upravi, nego deo uprave; državi će navijači i njihove vođe biti izuzetno simpatični i korisni, oni će uterivati strah u kosti ne samo protivničkim igračima i protivničkim navijačima, nego i sugrađanima ako ovi po mišljenju navijačke vrhuške popuste u rodoljublju.

Navijaštvo 21. veka tražilo je celog navijača, celog čoveka, te se vođe navijača i pravi navijači nisu ničim drugim bavili; oni kojima ni prihodi od navijaštva nisu bili dovoljni mogli su se zabaviti prodajom ili distribucijom nebogougodnih supstancija, oni skromniji živeli su od poštenog navijačkog nerada i nereda. Blagodarni klubovi koji su se u okviru svojih mogućnosti bavili prodajom igračkog roblja (u našem slučaju belog) nisu zaboravljali svoje dobrotvore, zaštitnike i promotere, kakva slava, kakvo stoleće!

Danas mladi ljudi mahom i ne znaju šta je bilo navijaštvo, a kamoli da se od navijanja u dva veka moglo još kako lepo živeti. Na periferiji Beograda našli smo deliju (ime od milja koje su navijači našeg najtrofejnijeg kluba sebi nadenuli, pre toga su ponosito nosili politički nekorektno ime jedne ravnopravne manjine), jednog od poslednjih koji je poznavao stare heroje, one koji su izneli istorijski transparent 'Šiptar, Hrvat, balija – nisu naša bratija': u prohladnom sobičku spava sa Zvezdinim šalom oko vrata, izbledelo ćebe na njegovom starom kauču još ima crveno-bele pruge.

Drugi preostali navijač, takozvani grobar, nije bio raspoložen da nas ugosti, zapravo je bacio upaljenu baklju na naš kombi, ali nećemo baš sve da vam kažemo unapred pa da sutra uveče umesto prvog kanala Javnog servisa odaberete bog te pita šta." ¶

Intervju: Svetozar Cvetković, glumac i producent

Zaboravljeni deo

"Nemam ništa protiv što sam u manjini, u redu, u manjini sam, ali na neki način to mi i imponuje. Ne mislim da je demokratija idealna varijanta za Balkan"

Rakitin, lik drame *Mesec dana na selu* Ivana Sergejeviča Turgenjeva koja je prošle nedelje premijerno odigrana u Jugoslovenskom dramskom pozorištu, najnovija je pozorišna uloga Svetozara Cvetkovića. Njegova najnovija filmska uloga je Profesor u filmu *Izgrednici* koji će premijerno biti prikazan na Festu. Rakitin i Profesor bili su povod ovom razgovoru.

"VREME": Predstava *Mesec dana na selu* ne bavi se aktuelnom svakodnevicom, kao što je uobičajeno u inscenacijama klasičnog dramskog dela – rediteljka Iva Milošević sledila je Turgenjeva u priči o ljubavi i zaljubljenosti. Zašto, da li pozorištu savremenost više nije tema?

SVETOZAR CVETKOVIĆ: Onog časa kad Jugoslovensko dramsko pozorište odluči da stavi na repertoar ovakav tekst, nije mu namera da priča o društveno-političkoj ili socijalnoj situaciji već o ljudskoj intimi i emocijama. Mi smo se time, pre svega zahvaljujući rediteljki Ivi Milošević, sa zadovoljstvom bavili, s namerom da se skrene pažnja na zaboravljeni deo svakodnevice, na emocije koje se dešavaju između muškaraca i žena, mladih i mladih, starih i mladih, starih i starih. Naše interesovanje odavno je svedeno samo na društvene i političke teme. A toga u pozorištima ne da je bilo dovoljno, nego smo ga, kako bi rekli Englezi, *fed up*. Pre trideset godina, kada o onome što nam se događa nije smelo javno da se govori, pozorište je bilo izduvni ventil našeg nezadovoljstva. Ljubiša Ristić, Dušan Jovanović, Dejan Mijač, Muci Draškić, Egon Savin, Vida Ognjenović, oni su tada predstavama pokušavali da dodirnu društveni i politički trenutak nacije, njihove predstave su nekad anatemisane i zabranjivane, ali i slavljene kod publike i gledane na kartu više. Od tad, vremena su se promenila.

Hoćete da kažete da je vreme političkog teatra prošlo?

Ako bismo to pitali Olivera Frljića, on bi sasvim sigurno rekao da nije. Ne mislim ni ja da je vreme političkog teatra prošlo. To što Frljić kaže u svom teatru je oštro, on direktno gađa, kao prstom u oko, i to je teatar kojim se on bavi. Svaku njegovu predstavu prati kontroverza: veliki uspeh ali i anatema koju bacaju na njega oni o kojima pravi predstave. Tako je i u Beogradu, u Zagrebu, Poljskoj, ali on ih i dalje smelo i hrabro radi. Dakle, politički teatar neminovno postoji. Ja samo kažem da je nama, predstavi *Mesec dana na selu*, bila namera da se vratimo nečem zaboravljenom a bitnom – emociji koja je u savremenom životu, kao tema, zaboravljena.

Kako tumačite činjenicu da osim Ignjatiju i Lizaveti, koji se spoje zbog računa, svim ostalim likovima u predstavi emocija uništi život?

Ova drama je priča o promašenim ljubavima i željama. Ljudi često pogrešno procene svoja osećanja i pogrešno ih čitaju u drugima. To je očigledno kod Turgenjeva, a očigledno je i u režiji Ive Milošević. Problemi likova ove drame nastaju upravo zbog emocija, ne razreše se takođe zbog emocija, ali pre svega zbog društvenih pravila. Jer, šta je društveno prihvatljivo a šta nije: koliko je njoj godina a koliko je on mlađi od nje? Neprihvatljivo je biti zaljubljen u nekog ko je 30 godina mlađi ili stariji od tebe. Zato ljudi kojima se to desi obično skrivaju svoje osećanje. Međutim, ako se upuste u vrtlog te strasti, dolazi se do ludila koje ne može na dobro da navede. Lično ne verujem da je između njih dvoje život nemoguć. Ne verujem da razlika u godinama i staležima ne može dovesti ta dva lika do zajedničkog života. Ali ih ipak ne dovodi! Mi smo u životu ograničeni mnogim društvenim pravilima, onim što je dozvoljeno i onim što nije. To je takođe velika tema ove predstave.

Tema je i čežnja za promenom. Glavna junakinja, Natalija, teži za promenom koja bi joj učinila život lepšim i boljim. I kod nas se svakog dana priča o promeni kao o izlazu i rešenju iz problema i lošeg života. Natalija se zaljubi, dakle desi joj se promena, ali joj ona ne donese život o kakvom sanja, naprotiv.

Mi, kao društvo, jesmo opsednuti promenom, stalno mislimo da bi nešto trebalo menjati, ali nam te promene ne polaze za rukom. Odnosno, polaze, ali to nisu one promene koje smo mi očekivali ili smo se borili za njih. One i dalje slede trag nečega što se zove negativna selekcija. Promena koju želi Natalija pojavi se u liku mladog Beljajeva. Ona je fascinirana njime i zaslepljena je ljubavlju koju oseti. Međutim, ta ljubav je promašena, neodrživa, zbog već pomenutih socijalnih zakona.

Rakitin koga vi igrate, zaljubljen u Natalију, odluči da ode kad shvati da ona čezne za drugim...

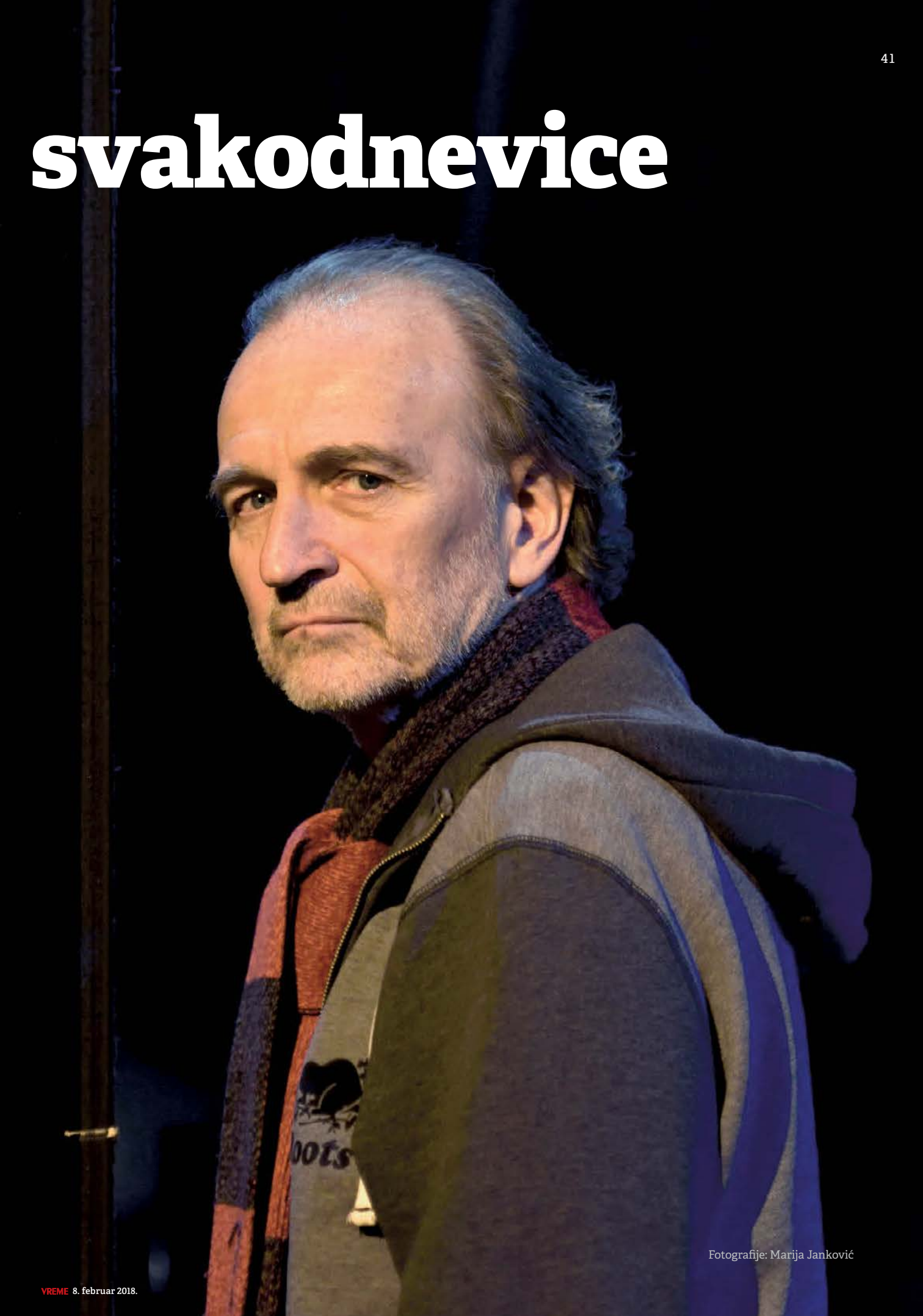
On je žrtva, žrtvuje se i odlazi da bi drugima bilo bolje...

...zato što mu je lakše da odustane umesto da se bori za svoje uverenje...

On se sve vreme borio za to što želi, ali kad je nastalo zlo, kad je video da se Natalija zaljubila u mladog čoveka, nije hteo da napravi veće zlo. Razumem zašto je Turgenjev to napisao. Rakitin kaže da taj odlazak boli, ali znate, reditelj Goran Marković kaže da je život jači i od same smrti. Smrt je neminovna, ali život će je prevazići, život teče, nastavlja da živi. Tako će i ta bol Rakitina ostaviti tragam, ali će i proći.

»

svakodnevice

Fotografije: Marija Janković

NATALIJA I RAKITIN: Mirjana Karanović i Svetozar Cvetković u

Pitala sam vas o odustajanju u kontekstu pojave da intelektualci kod nas odustaju od javnog angažmana, i vi ste letos u jednom intervjuu objasnili svoje ćutanje "pre svega odustajanjem od toga da ispravljam krivu Drinu".

Ne, ja sam se isključio, kao *unplugged*, isključite se iz angažmana koji je donelo vreme, a to je bilo vreme rata i velikih sukoba u kome smo se borili protiv nečega što smo mislili da nam se neće tako lako desiti. Moje odustajanje i isključivanje odnose se na ono što nije moj posao. Ja na svu sreću imam ovaj posao koji volim i za koji kažem da je najlepši na svetu zato što dozvoljava nešto što nijedan drugi ne dozvoljava, a to je apsolutna sloboda. A isključivanje iz nečega što je društvenopolitički rad je moja svest o tome da je taj moj angažman, u dobroj meri zahvaljujući rezultatima koje smo postigli, izigran i ismejan. I da se on ispostavio kao uzaludan upravo zato što su te bitke izgubljene. Ako krenemo od 1991. godine, od Terazijske česme i svega što smo uzvikivali, da ćemo se boriti da niko ni na koga nikada ne zapuca u zemlji u kojoj smo živeli, pa se to završi masovnim ubistvima, jer ljudski životi su nestajali a nije svejedno zašto su nestali, i nije svejedno što nas na tim prostorima ima sve manje a svi govorimo istim jezikom, to je koren mog povlačenja. Pogana je stvar što na ovim prostorima svakih nekoliko decenija dođe do nekog ratnog sukoba. I ono što mogu da poželim mojoj najmlađoj deci jeste da im se to ne desi, pošto se mojoj najstarijoj ćerki rat već desio, pošto se mojim roditeljima desio, i pošto se desio i meni. To je tako odvratno i bolno iskustvo. Naravno da iznutra nisam odustao, i da i dalje mislim da bi u ovom društvu zbilja moglo drugačije da se živi. Iznutra, dakle, nisam odustao, ali da promovišem nečije stavove i da se borim za njih, mislim da to ne da nije dobro za mene, nego je uzaludno u ovom narodu u kome živim, koji volim i kome pripadam.

Kad to kaže i kad se tako oseća neko kao vi, a vi ste, recimo, realizovali prvu posleratnu razmenu pozorišta između Beograda, Ljubljane i Sarajeva, onda to ne zvuči obećavajuće. Treba reći i da je to bilo pre nego što ste postali direktor Ateljea.

Da, vodio sam predstavu Ateljea 212 *Oleana* Dejvida Memeta u režiji Vide Ognjenović u Sloveniju, usred rata, toga dana je nekoliko granata palo na Zagreb i to baš u blizini HNK. Skinuli su nas sa voza jer je Tomaž Pandur, koji je tada vodio Dramu SNG u Mariboru, dobio direktivu da se ne može igrati predstava iz Srbije dok padaju granate na Zagreb. Ipak, Tomaž i ja smo se dogovorili da predstavu odigramo inkognito za javnost, a javno za publiku koja je došla da nas gleda, i bila je to prva predstava iz Beograda igrana na teritoriji neke od bivših republika, nakon raspada zemlje. Atelje 212 je išao u Sarajevo sa *Artom* Jasmine Reze u režiji Alise Stojanović, nekoliko meseci nakon Dejtonskog sporazuma, i posle smo zbog toga ovde bili anatemisani. Pravili smo veliku razmenu slovenačkih i beogradskih predstava. Sedam dana različitih naslova oni kod nas, sedam mi kod njih. Bilo je to životno uzbuđenje i za nas i za publiku. Ja bih to i danas radio, pozorište je tada imalo i mirotvorni i političko-društveni angažman, samo što danas to više nikog na taj način ne interesuje. Kad danas dođe predstava iz Ljubljane u Beograd, prisustvo tih ljudi ovde ne izaziva ushićenje. Danas ljudi dolaze na biletarnicu i pitaju da li ima da se gleda nešto smešno. To je prosto tako, a tada to nije bilo tako. Tada su ljudi dolazili da gledaju Slovence bez prevoda, a sada u Sloveniji po zakonu ne možete da igrate bez prevoda, u Makedoniji ne možete da igrate ako nije prevedeno na makedonski i na albanski jezik. Mi smo sve učinili da se udaljimo jedni od drugih. Dokle ja da tupim sa svojim idejama? Ja nemam ništa protiv što sam u manjini, u redu, u manjini sam, ali na neki način to mi i imponuje. Ne mislim da je demokratija idealna varijanta za Balkan kao što je idealna za neke druge države u kojima se primala vekovima pre nego što se danas primila ovako kako se prima. Ne mislim ni da je u Americi idealno, jer tamo je takva vrsta demokratije koja je dovela na vlast čoveka koji nije dobio najviše glasova na izborima i od koga se ceo svet plaši. Ali ta zemlja i dalje živi, a živimo i mi. Pitanje je samo kako, i šta nam se servira pod tim. Moram reći da vidim da postoje ljudi i nada u tim ljudima koji bi mogli i želeli da vode društvo i koji imaju plemenite namere u tome, a ne samo finansijske.

Gde su?

Tu su, među nama. Ne možemo mi u demokratiji računati na to da će intelektualizam pobediti kod nas. Zato što postoji višedecenijsko anatemisanje intelektualaca, još od kraja Drugog svetskog rata. To su ljudi koji "talasaju". Ja se trudim, čak i u ovom što zovemo aktuelnom vlašću, da kad god čujem nešto što mislim da daje neku nadu, da kažem: eto, možda ovde postoji neka nada, bez obzira što me mnoge stvari demantuju. Voleo bih da u tim vestima o uspesima aktuelne vlasti postoji nešto što su zbilja uspesi. Znate, ja sam protivnik da se ismeva naša predsednica Vlade zbog svoje pripadnosti LGBT populaciji, te da se na nju baca anatema i zato što je većina smatra nekim poslušnikom. Ja nemam takav utisak i mislim da je ona neko ko razmišlja svojom glavom. To je moj utisak. S druge strane, teško mi je i da izgovorim da većinu ljudi koji su u poziciji da odlučuju o nama čine oni koji su kao veoma mladi odlučivali o našim sudbinama u vremenu u kome smo ušli u rat. U rat iz koga se mnoga naša deca nisu vratila, u rat o kome su nas ubeđivali da se nije ni desio. Kako to da objasnite? Kako sebi da kažem: okej, ja ti verujem bez obzira šta si ti radio pre 20-30 godina. Znam, ljudi se menjaju, ali meni treba baš mnogo da

Mesec dana na selu JDP-a Foto: Nenad Petrović

me uverite u to. Ne znam kako da imam poverenja da stojite iza onoga što danas govorite, a ne iza onog što ste nekad rekli. Kome da verujem? Onome tada ili ovome sada? Zbilja moram da se isključim iz toga ili ću da poludim. To je prevashodni razlog što u to više ne želim da se mešam.

Šta danas mislite o Demokratskoj stranci? Nekada ste je podržavali. Šta mislite o aktuelnom pokušaju da se reintegriše?

Ja nisam bio član DS-a, ali sam se veoma zalagao za sve što je DS radio i nije me stid zbog toga. Mislim da su to bile izuzetno plemenite ambicije. Zoran Đinđić, Zoran Živković, Boris Tadić bili su mi drugari s kojima sam mogao da sednem i pričam o politici, ali i o pozorištu. Đinđić je recimo gledao poslednju generalnu probu Pavićevog *Hazarskog rečnika* u Pandurovoj režiji, Živković je često dolazio u pozorište, kupovao karte, i danas tako bane na predstavu. Boris je dolazio isto tako, ostajali su sa nama u Bifeu i pričali o predstavi, naravno i o politici, i u vreme opozicije ali i u vreme svoje vlasti. Pajtić se interesovao za projekte još tokom procesa, trudio se da pomogne, i bio gledalac. O Gorici Mojović da ne govorim, da nje nije bilo, toliko naših pozorišta danas ne bi bilo. Oni su ljudi intelektualci i zaista ne žalim što sam se angažovao oko svega toga. Ali u današnjoj situaciji, kad oko tako jedne jednostavne situacije kao što je izlazak na beogradske izbore ne možete da se okupite oko jednog imena, ne možete da kažete "ljudi, hajde da se dogovorimo pa makar kakve razlike bile među nama i da tu stvar izvedemo na čistac, da shvatimo koga je koliko i ko za šta glasa", onda to nije kako bi trebalo da jeste.

Hoćete li izaći na glasanje 4. marta?

Da, uvek ću izaći na izbore kad budu organizovani i glasaću onako kako mislim da bi trebalo. I ako treba stalno da gubim, gubiću stalno.

Sudeći po trejleru vašeg najnovijeg filma *Izgrednici* Đorđa Milosavljevića (scenario) i Dejana Zečevića (režija), koji ćemo uskoro videti, mladi, dakle pamet i budućnost nacije, stradaju zato što ih stariji pogrešno usmeravaju.

Jeste, i taj odrasli je Profesor, koga igram ja. U tom filmu nema nade, nema pozitivnog lika ni među mladima ni među starima. Profesor je najveći manipulator među njima, što naravno ne treba generalizovati. Na primer, Profesor izgovori rečenicu da su nove generacije bez volje i želje da sudbinu uzmu u svoje ruke, sposobni su samo da budu izgrednici. A kaže i da mlade generacije treba da se ugledaju na one koji znaju kako da ih vode. I to, naravno, zvuči prilično crno, zato što ima slučajeva kad vas vode pogrešni ljudi. Međutim, tu crnu temu su Đorđe Milosavljević i Dejan Zečević izuzetno dobro ukomponovali u nešto što je autorski film. Film je atipičan, crno-beli u formatu 4:3 kao nekadašnji crno-beli televizori, i ima neverovatnu fotografiju. Troje mladih ljudi, Raša Vujović, Marta Bjelica i Mladen Sovilj, zaista nose likove kao neko s puno iskustva. Nije to prevelika produkcija, ali je jako značajna i ostavlja gorak ukus u ustima.

Isto bi se moglo reći i za film Gorana Markovića *Mnoštvo i manjina*, prikazan je krajem novembra na poslednjem Festivalu autorskog filma. Vi u njemu glumite, a vaša produkcijska kuća "Testament film" je producent.

Da, moglo bi... Ljudi se sve više zatvaraju u ono što je profesor Slobodan Selenić nazvao "svoj zabran". Opšti interes se, čini mi se, izgubio. Opšti interes se od kraja osamdesetih kod nas zove "nedamo Kosovo". To je ideja u kojoj je nekad bilo nečeg zdravog i istorijski logičnog, ali to nije realnost na kojoj može danas da se počiva. I onda treba da dođe predsednik SANU te da vlast opomene na to, pa da se malo otvore oči ovom mom nesretnom narodu. Kažem realnost, jer dok ne odete tamo, nemate pravu sliku o tome. Film *Mnoštvo i manjina* je najvećim delom sniman na Kosovu, pa sam imao priliku da shvatim šta je to, taj deo zemlje u koji kad odavde ulazite prelazite administrativnu granicu koja izgleda isto kao međudržavna između Srbije i Hrvatske, na primer. Različite policije. Ja ne želim da se odričem nečega zbog čega bi me sutra neko stavio na kolac, ali mi moramo da shvatimo da tamo žive ljudi koji tamo ŽELE da ŽIVE. A ne da ginu!!! Pa bilo da su Srbi ili Albanci. U tom filmu Gorana Markovića, koproducent filma Isak Vorgučić priča svoju priču, pohađao je Vojnu akademiju, potom je bio monah u Dečanima, pa se zaljubio, razmonašio, oženio, osnovao porodicu, napravio svoju radio i TV stanicu, pre par meseci otvorio pivnicu, i svi kod njega dolaze... No da ne prepričavam, bolje da se pogleda film i doživi ta priča na jedan drugačiji način. Mi odavde nemamo nikakav realan odnos prema tome, mi na to gledamo samo kao na nešto što je nama neko oteo, a mi kao ne damo. Zašto ne možemo da se dogovorimo da ljudi žive tamo gde žele da žive, i da imaju sva prava. I ovde, i na Kosovu i u Hrvatskoj, u Bosni, u svim tim zemljama koje danas postoje kao priznate ili nepriznate. Ali to će se jednog dana završiti tako što će svi morati da komuniciraju jedni s drugima, tako što će neko pametniji doći na ta mesta, pružiti ruku jedno drugom i reći: ajmo bez te zle krvi, bez te zle istorije koja postoji iza nas. Samo, bojim se da moja generacija to neće doživeti!

Nisam imala nameru da razgovaramo o politici, pogotovo što predstava zbog koje smo se danas sreli, *Mesec dana na selu*, moguće započinje povratak tema koje je politika potisnula.

Nadajmo se. Voleo bih da u Beogradu ima predstava koje pobuđuju neku lepu emociju, i lepu promenu. I meni je žao što smo se dotakli politike, greška... ¶

SONJA ĆIRIĆ

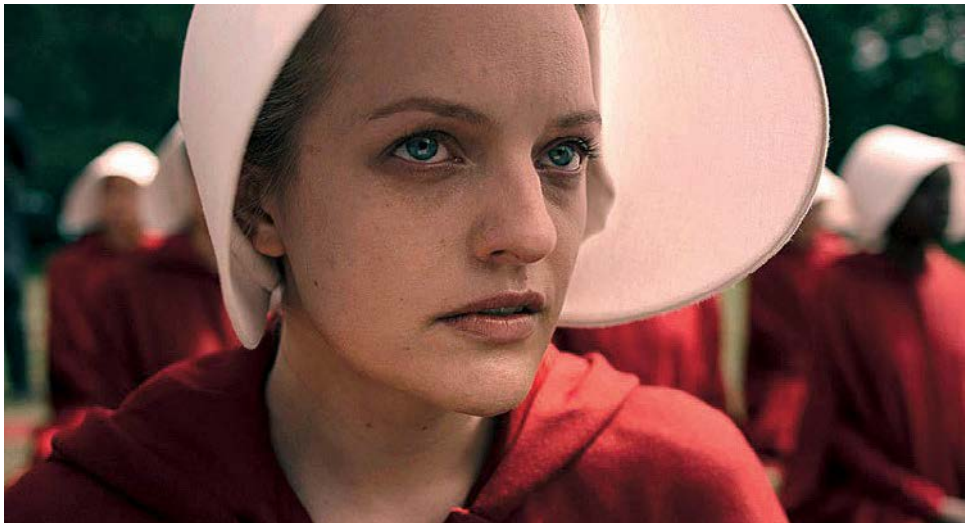
Tiranija "pravih vrednosti"

Izbor Donalda Trampa bio je idealan tajming za, po mišljenju mnogih, najbolju TV seriju u 2017, a obnovio je i zanimanje za sjajan roman Margaret Atvud

Mislim na javne perionice. O onome što sam tamo nosila: šortsevima, farmerkama, trenerkama. O onome što sam stavljala u mašine: sopstvenoj odeći, sopstvenom prašku, sopstvenom novcu, novcu koji sam sama zarađivala. Mislim o takvom vladanju sopstvenim životom.

Sada hodamo istom ulicom, u crvenim parovima, i nijedan muškarac ne dobacuje skarednosti, ne obraća nam se, ne dodiruje nas. Niko ne zviždi.

Slobodne možete biti na više načina, reče Tetka Lidija. Slobodne da *i slobodne* od. *U vreme anarhije, imale ste slobodu* da. *Sada imate slobodu* od. *Ne potcenjujte je.*

OPASNA, DIVNA, STRAŠNA: Elizabet Mos

Napolju je tekla godina 1984, svi su pametovali i esejizirali o Orvelu i upoređivali ono što vide kroz prozor (ili preko telekrana) s onim što piše u romanu, a Margaret Atvud je sedela u Berlinu i na pisaćoj mašini čukala *Sluškinjinu priču* (Handmaid's Tale), svoju romanesknu antiutopiju, ne manje strašnu od Orvelove, mada sasvim drugačiju, to jest, drugačije zasnovanu, s posve drugim iskošenjem u odnosu na one koje su se bavile klasičnim totalitarizmima 20. veka, bilo da su s levim ili desnim premazom.

U čemu je ta suštinska razlika? Sasvim nedavno, preko tri decenije nakon izlaska romana, Atvud će o tome reći za "Tajm": "I ako bi Amerika bila totalitarna zemlja, koja vrsta totalitarizma bi to bila? To svakako ne bi bio komunizam. To bi morala da bude neka vrsta teokratije, poput američkog 17. veka" (v. prevod na *Peščaniku*).

Amerika i totalitarizam? Zgodno za literaturu katastrofe, ali nekako ne ide, teško se spaja. Tako nam je bar uvek delovalo. Šta se promenilo? Možda ništa, a možda mnogo. Jedno je činjenica: izbor Donalda Trampa za predsednika iz temelja je uzdrmao pravila igre, ako ih nije i ukinuo. "Ukidanje pravila" možda zvuči slobodarski, ali samo dok se ne udubite u stvar. Ispod površine ne vreba vedra anarhija iz hipijevsko-pankerskih sanjarija, nego mračni, beskrajni, paternalistički despotizam. Odmah sutradan nakon izbora, organizovan je velelepni ženski marš na kojem su demonstranti nosili i transparent: "Make Margaret Atwood fiction again". Jer je, kažu, Amerika – a Amerika nikada nije *samo* Amerika – trijumfom trampizma, kao osobeno uvrnute varijante ultrakonzervativizma, napravila veliki korak ka *defikcionalizaciji* romana Atvudove (inače Kanađanke; u *Sluškinjinoj priči*, gle, u Kanadi je i dalje sve OK, i uglavnom služi tome da bude baza za izbeglice iz propalih, poharanih i varvarizovanih SAD, koje su sada Republika Gilead, nešto nalik na tiraniju bradatih šiitskih mula u Iranu, ali s eklektičkim parahrišćanskim verskim pokrićem).

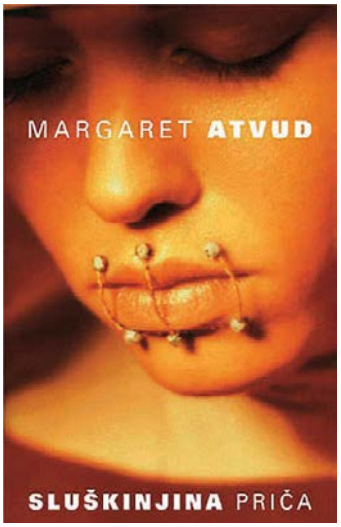
Ovde se u stvari upliće komedijant slučaj. Snimanje serije *Sluškinjina priča*, u produkciji MGM-Hulu, u deset epizoda, okončano je koji mesec pred Trampov izbor. Serija je počela da se emituje dok su Amerika i svet još varili šok od noći 8. na 9. novembar 2016. Tako je *Handmaid's Tale* masovno (pro)čitana i (od)gledana kao najbolji mogući komentar na opasnosti koje donosi regresiranje najmoćnije svetske demokratije u postdemokratski ili, što bi rekao Orban, *neliberalni* poredak, na konzervativno-mačističkim temeljima.

Ali, o čemu se radi u *Sluškinjinoj priči* (romanu koliko i seriji)? Bukvalan odgovor na to pitanje sveo bi se na prepričavanje sižea. Radi se, pojednostavljeno rečeno, o ropskom životu žena, naročito mladih i sposobnih za rađanje, u poretku uspostavljenom nasilnim prevratom (svojevrsnom oružanom konspiracijom ultrakonzervativaca) kojim su zbrisane Sjedinjene države, sa svim ustavnim slobodama, i zavedena neka vrsta teokratske tiranije. Džun, naratorka, jedna je od žena dodeljenih porodicama tzv. Zapovednika, Freda, kao *mašina za rađanje dece*. Nakon sloma demokratskog poretka, pokušala je s mužem i malom kćeri bekstvo u Kanadu; nije uspelo, i dopala je ropstva.

Kraći, a važniji je odgovor na pitanje: šta je suštinski problem koji postavlja *Sluškinjina priča*? To je problem ljudske slobode, a unutar nje – ženske slobode. Kada je ženska sloboda najugroženija? Upravo onda kada joj se negira onaj univerzalni, *ljudski* aspekt – jer ravnopravnost muškarca i žene izvire upravo iz svesti da se radi o biološki unekoliko različitim, ali jednakopravnim i jednakovrednim ljudskim bićima. U svetu *Sluškinjine priče*, čijem nastanku pripomaže neka misteriozna ekološka katastrofa zbog

koje veliki broj žena (i muškaraca, ali to je tabu, jer – muškarac je uvek u redu...) ostaje sterilan, žena biva iznova svedena na telo, a telo na svoju reproduktivnu, romantičnije rečeno *majčinsku* funkciju: to je njena jedina biološka zadatost, to je zapravo jedino važno, a sve ostalo... ako bude. Možda je bolje da ne bude. Ostalo je višak. Obrazovanje je najsuvišniji od svih viškova jer ženi daje kojekakve bespotrebne i štetne *ideje*. U svetu Republike Gilead, žene ne smeju čak ni da čitaju. Ne smeju ni bilo šta drugo osim da biološki postoje kao materijal za reprodukciju, ili pak da izvršavaju svoje bazične funkcije unutar patrijarhalnog poretka (kućna služavka, ukrasna supruga etc.). Čak ni privilegovane, Zapovedničke žene ne smeju da izlaze iz striktnih okvira "tradicionalnih supruga", a o ostalima da se i ne govori. Svaka mora da ima svoju ulogu unutar jednog malograđanskog granginjola, tog trijumfa kičerozne imaginacije "porodične sreće". Mlade i fertilne žene vlasti skupljaju u sabirne logore i odatle ih usmeravaju u domove Zapovednika kao Sluškinje, a to nisu one koje kuvaju ručak i čiste kuću (za to se brinu tzv. Marte), nego su *hodajuće maternice* koje imaju biti oplođene od Zapovednika, uz ritualno prisustvo njihovih neplodnih supruga. One, dakle, produžavaju vrstu, ali – koju vrstu? Novu, prevratničku aristokratiju, mračnjačku elitu. Šta je srž ideologije prevratnika? Da je sve što nazivamo modernitetom, recimo sve od Francuske, Američke i ostalih građanskih revolucija naovamo, sve sa idejama i praksom ljudskih i ženskih prava, sekularnosti, seksualne permisivnosti i sličnog, anomalija koja je dovela do razuzdanosti, dekadencije i nesreće. Pa sada treba sve to – milom ili silom; dakle: silom – vratiti na staro, u "prirodni poredak stvari". To je boljitak; e sad, jebiga, boljitak – kaže Zapovednik u filozofskom momentu – nikada nije boljitak baš za sve...

Roman Atvudove (srpsko izdanje preveo Goran Kapetanović; Laguna, Beograd 2006) prvorazredna je književnost, i tri decenije kasnije nije ništa izgubio na snazi i jezovitoj uverljivosti, što govori dobro o njemu, a mnogo manje dobro o svetu u kojem živimo. Zapravo, moglo bi se reći da su svakojaki konzervativizmi i fundamentalizmi danas globalno moćniji, masovniji i dublje ukorenjeni nego u vreme nastanka ove knjige. Njena je književna imaginacija impresivna, ali osim naratorskog umeća, bez daha ostavlja i autorkina veština u predstavljanju fundamentalnih izvora i korena neokonzervativnih ideologija, koje uvek polaze od nekovrsne *tiranije dobrih namera*. No, ni ta tiranija d. n. ne dolazi nužno samo zdesna: ono što je možda osobito zanimljivo, čitano u svetlu današnjih događanja i trendova unutar upravo onog progresivnijeg dela društva, ne samo u Americi, jeste i to što Atvudova ne ispušta iz vida tvrd fakat da društvo slobode uvek podrazumeva i izvesne rizike (jer su ljudi prokleto nesavršena bića, i u slobodnom međusobnom opštenju lako i često povređuju jedno drugo); u redu je pokušati na izvestan način "kultivisati" te rizike, ali ako nastojite da ih preventivno ukinete, šta ćete dobiti? Sa manje simpatičnim nuspojavama slobode, izgubićete i slobodu samu. Dobra i mudra opomena za one koji umeju da čitaju signale vremena.

Serija nije prva ekranizacija *Sluškinjine priče*. Postoji film iz 1990, snimio ga je čuveni Folker Šlendorf, a scenarista je niko drugi do Harold Pinter! Zvuči kao kombinacija u kojoj nema šta da omane, ali film, tja, naprosto nije dobar, kasting je dosta... čudan (izuzimam Roberta Duvala, kojem uloga Zapovednika stoji kao salivena), i mada je načelno "sve tu", film ostavlja kilav i traljav utisak, kao da je rađen "s pola herca" (ili već nečega), ne verujemo mu ni jednog trenutka, naročito ako smo čitali knjigu. A ako ste prethodno odgledali i seriju – onda bolje ni ne zavirujte!

Serija je, naime, televizijsko remek-delo i s razlogom je proglašena za seriju godine 2017, ne samo u SAD. Vizuelno je raskošna, ali nipošto prenacifrana i kaćiperna, svaki segment realizacije je promišljen do najsitnijeg detalja, Elizabet Mos (Mad Men) je opasna, divna i strašna kao naratorka, "sluškinja" Džun, Džozef Fajns (rođeni brat izvesnog srpskog državljanina) savršen kao pritupi ljigavac i gmaz od Zapovednika, Australka Ivon Strahovski besprekorna kao hladna kučka od gospodže supruge Serene Džoj, En Daud veličanstveno grozna kao Tetka Lidija, biće koje je u poretku Gileada ekvivalent mešavini stroge učiteljice i čuvarke u konclageru. Raskošnu Hulu-MGM produkciju, kako to već biva s današnjim serijama, potpisuju različiti reditelji i scenaristi, ali idejni tvorac i vodeći duh serije je Brus Miler. Deset epizoda od po 45-50 minuta dovoljno je prostora i vremena da se roman Atvudove u potpunosti predstavi u svakom aspektu koji je sa televizijskog stanovišta iole upotrebljiv i produktivan (tu su Šlendorf i Pinter bili hendikepirani formatom bioskopskog filma, toliko se može reći u njihovu odbranu) i taj je posao urađen bez važnije greške, a pri tome se, kako epizode odmiču, postepeno ubacuje sve više bitnih narativnih momenata i tokova kojih u romanu nema, jer valja pripremiti sve za drugu sezonu, koja s romanom više neće imati neposredne veze, pošto je on u ovih deset epizoda (ne računajući verovatne flešbekove i slično) zapravo iscrpljen. Recimo, u seriji Džunin muž Luk uspeva da preživi neuspelo bekstvo i da ipak utekne u Kanadu, a bekstvo u severnu zemlju polazi naposletku za rukom i njenoj najboljoj prijateljici Mojri, koja je i u seriji lezbejka ("izdajnica roda", po kriterijumima Gileada), ali je ovde i – tamnoputa. Baš kao i Luk. Prosto, tri i po decenije kasnije, neke su društvene datosti drugačije u odnosu na osamdesete, i to se u seriji vidi. Kao što se, naravno, vide i tehnološke promene. I ko sad da dočeka tu drugu sezonu...

U nekom boljem svetu, *Sluškinjina priča* bi možda bila manje zapažena, svim inherentnim kvalitetima uprkos; u ovom koji smo sami sebi kreirali pa mu se sada čudimo, dobro je dok još možemo da gledamo nešto ovakvo i da cokćemo... Jer, Gilead se ne dešava (samo) negde drugde i nekom drugom. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Veče rokenrol simfonije

Impresivna set lista, savršen zvuk i oduševljena publika u Beču 4. februara na koncertu Dipeš mod koji uskoro pune četrdesetu

Specijalno za "Vreme" iz Beča

Ima nečeg kontradiktornog da se u gradu valcera piše o sirovom i glasnom rokenrol događaju. Ali povod je više nego opravdan – Beč je, naime, bio jedna od stanica na svetskoj turneji „Global Spirit Tour" legendarnog britanskog benda Dipeš mod, kojom su promovisali najnoviji, četrnaesti studijski album Spirit. Prema procenama organizatora, više od 16.000 fanova ispunilo je arenu "Stadthalle" do poslednjeg mesta.

Foto: Uroš Mitrović

Dvorana svojom spoljašnjošću i četvrtastim oblikom više podseća na predimenzionirani kongresni centar nego na klasičan sportsko-rekreativni objekat. Tokom ovog koncerta u njoj je bilo izuzetno toplo i zagušljivo, pa su se prisutni rashlađivali vodom, sokovima i pivom koji su mogli da se kupe na svakom od tri nivoa arene. Cena od šest i po evra za točeno pivo servirano u brendiranoj plastičnoj čaši od pola litra delovala je skupo, ali ipak nekako u skladu sa okolnostima i događajem.

U 20.45 h članovi Dipeš mod pojavili su se na sceni. Iako aktuelna turneja promoviše njihov poslednji LP, set listu su u najvećoj meri činili vanvremenski hitovi ove grupe nastajali tokom skoro četiri decenije njihovog rada. Stihovi Džona Lenona koji su se orili arenom neposredno pred početak svirke, „*You say you want a revolution, well you know, we all want to change the world*", prigodno su opisali (muzičku) ambiciju ploče „Spirit", koja je, po rečima članova Dipeš mod u jednom od ranijih intervjua, „sigurno vrlo društveno angažovana i upire prstom ka određenim mestima".

Za koncert, izabrali su samo tri pesme sa novog albuma – uvodnu *Going Backwards*, zatim singl *Where's the Revolution*, kao i "svemirsku operu", pesmu *Cover Me*, čije izvođenje uživo ima zaista neverovatan instrumentalni i ritmički „krešendo" kraj, i spada među vrhunce večeri. Tome je doprinela i upečatljiva vizuelna projekcija na video-bimu u kojoj pevač Dejv Gan, obučen u kosmički skafander, leti ka dalekim zvezdama. Inače, on je tokom celog koncerta neumorno skakao i plesao po sceni, i u svom prepoznatljivom stilu, sa stalkom i mikrofonom u rukama, često se vrteo oko svoje ose, kao da nema skoro 56 godina. Ozvučenje u „Stadthalle" bilo je odlično, a posebno se isticao prodoran zvuk bubnja maestralnog bubnjara i perkusioniste Kristijana Ejgnera, muzičara koji već dvadeset godina svira sa ovim bendom i čini njegovu ritmičku okosnicu. Prisutni gledaoci su horski pratili svoje muzičke miljenike i videlo se da bend želi da im odgovori još emotivnijim angažovanjem na sceni.

Nizali su se hitovi *It's No Good* i *World in My Eyes*, a atmosferu je do usijanja podiglo izvođenje pesme *In Your Room*, u donekle izmenjenom živom aranžmanu, bez prepoznatljivih gitarskih deonica Martina Gora, koji je taj instrument u ovoj „prepakovanoj" verziji pesme zamenio klavijaturama. Odabir i redosled pesama je bio znalačni napravljen; u jednom delu svirke, na primer, sačinjen je gotovo savršen niz numera od *Everything counts*, pa sjajne *Stripped*, zatim besmrtne balade *Enjoy the Silence*, koju je publika horski otpevala, baš kao i pesmu *Never Let Me Down Again*.

Koncert je završen bisom, izazvani zaglušujućom bukom fanova: Martin Gor, samo u pratnji klavijaturiste, otpevao je akustičnu verziju starog hita *Strangelove*. Kada se halom zaorio legendarni rif pesme *Personal Jesus*, publika je naprosto eksplodirala – to je ujedno bila i poslednja numera koncerta.

Za kraj nešto što samo na prvi pogled nema veze sa ovom vrstom muzike: na aktuelnoj svetskoj turneji, bend se udružio sa čuvenim švajcarskim proizvođačem luksuznih satova Hublot u projektu čiji je cilj da podigne svest javnosti o sve većem civilizacijskom problemu – nedostatku pitke vode u svetu. Hublot je tržištu predstavio i ograničenu seriju satova u čast novog albuma i turneje Dipeš mod, a sredstva prikupljena prodajom namenjena su humanitarnoj organizaciji „Voda", čija je misija da ljudima u zemljama u razvoju donese čistu i sigurnu vodu za piće. ¶

UROŠ MITROVIĆ

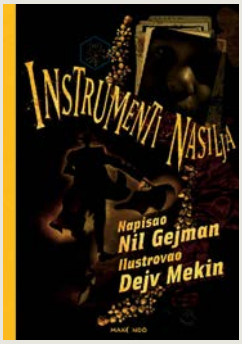

Šta je u kutiji za violinu

Autorski prvenac Nila Gejmana i Dejva Mekina *Instrumenti nasilja* je krimi priča sačuvana u sećanju na događaj iz detinjstva

Kad je 1987. godine objavljen u Britaniji, strip *Instrumenti nasilja* (*Violent cases*), možda je neko posumnjao u njegov kvalitet s obzirom na to da su Nil Gejman i Dejv Mekin, njegovi autori, bili anonimni i da pre toga nikad ništa nisu napisali, odnosno nacrtali. Međutim, ispostaviće se da je ovaj njihov prvenac decenijama bio na velikom broju svetskih top-lista najuticajnijih strip ostvarenja svih vremena, i da je postao odskočna daska za ova dva autora, koji se s pravom smatraju među najuticajnijima na britansko-američkoj sceni. Prvi put kod nas *Instrumente nasilja* objavio je nedavno beogradski Makondo.

Kao i većina dela Nila Gejmana, i *Instrumenti nasilja* su priča o pričama. U ovom slučaju neimenovani narator, koji likom neodoljivo podseća na samog Gejmana, pripoveda o događaju kada je imao četiri godine i sa roditeljima živeo u Portsmutu kod bake i deke. Gejman nikada nije živeo u Portsmutu pa, iako njegov deda sa očeve strane jeste, ne možemo sa sigurnošću govoriti u kolikoj meri Gejman pripoveda o sebi i svojoj mladosti. U svakom slučaju, odrasli muškarac pokušava da se seti tačnih događaja iz svog detinjstva. Perspektive deteta i odraslih drastično se razlikuju, svet u očima četvorogodišnjaka je veći, nerazumljiviji i subjektivniji, a likovi iz detinjstva u sećanju odraslog imaju karakteristike koje samo deca primećuju. Priča počinje scenom koju današnjim rečnikom možemo opisati kao porodično nasilje, ali i jednostavnim natezanjem između oca i tvrdoglavog deteta: "Ja sam povukao. On je potegao. Nešto je popustilo." Dečaku je ruka u zavoju, a otac ga vodi kod lokalnog osteopate, za koga se ispostavlja da je nekada u Čikagu lečio i masirao gangsterskog bosa Ala Kaponea. Osteopata oskudno prepričava fragmente priče o gangsterima, a četvorogodišnjak se upinje da shvati šta je posredi i gradi svoju sliku tog stranog sveta: "Gangsteri su nosili šešire, i vozili velike automobile. Gangsteri su imali kutije, za violine, u kojima su nosili instrumente nasilja." Otud i teško prevodiva dvosmislenost originalnog naziva *Violent cases*, odnosno *nasilni slučajevi*, ali i zvučno srodno *kutije za violine*.

Ka kraju, niže se sve više uznemirujućih događaja. Dečak je svedok nestanka osteopate, koga gangsterska prošlost ipak stiže sa godinama zakašnjenja. Nije mu sasvim jasno čemu prisustvuje, ali Gejman ne ostavlja mesta sumnji. Muškarci koji odvode osteopatu nose šešire. Voze veliki automobil. Osteopatu poslednji put vidimo dok ispija piće, sa plakatom Hičkokovog trilera *Čovek koji je suviše znao* (*The man who knew too much*, 1956) u pozadini.

Dejvid Mekin ide korak dalje njemu svojstvenim grafičkim pristupom. Njegova frenetična ekspresivnost u crtanju vešto je ukomponovana sa poigravanjem perspektivama i umetanjem štampanih materijala i fotografija. Koristio je ograničenu paletu boja zarad dočaravanja ostarelih ili nesigurnih sećanja. U istu svrhu koristio je osciliranje između realističnog i prenaglašenog stila. Shodno dečijoj perspektivi ljudski likovi se menjaju, dobijaju na volumenu i visini, deluju nekada zastrašujuće, a katkad i identifikovani sa asocijacijama deteta. Zato je otac naratora ogroman, poput džinova "čiji koraci odzvanjaju dok fi-faj-fo-famuju kroz kamene zamkove" iz priča koje dečak čita. Osteopata pak nalikuje Ajnštajnu, ali kako se sećanja kristališu odjednom se likom pretače u glumca Džeroma Kovana. Ovaj autorski tandem vodi čitaoce kroz kaleidoskop impresija, flešbekova i detinjih narativnih digresija, koji neodoljivo podsećaju na prava sećanja kakva svako ima na detinjstvo.

Gejman je pre ovog grafičkog romana radio kao novinar i strip kritičar za britanske novine. Njegova prva priča, *Featherquest*, objavljena je u magazinu "Imedžin" 1984. godine, prve kratke stripove objavljuje u magazinu "2000AD". Do presudnog susreta sa Mekinom dolazi prilikom rada na nikada dovršenoj antologiji britanskog stripa. Gejman i Mekin se tom prilikom upoznaju sa Polom Gravetom, tada urednikom strip magazina "Iskejp", koji im nudi da urade strip od pet strana. Njihova priča, međutim, narasta na više od 40 tabli, koje Gravetovim pokroviteljstvom lako pronalaze izdavača iako je i u to vreme cvetanja strip industrije bio rizik objaviti nežanrovski grafički roman dva nepoznata autora. Međutim, *Instrumenti nasilja* su bili instant hit, pa je ubrzo usledilo i američko izdanje u DC-ju.

Mekin i Gejman za DC stvaraju mini serijal *Crna orhideja* (kod nas objavljena u Darkwoodovoj biblioteci "Supernova") – opet komercijalni uspeh – i više niko nije postavljao pitanja oko njihovog daljeg angažmana. Gejman osmišljava svoj najveći uspeh u svetu stripa, serijal *Sendmen*, hororičnu pripovest o personifikaciji sna, i ostalo je istorija. Mekin je autor svih naslovnica za serijal. Zajedno potpisuju i fantazmagorični igrani film *Maska puna odraza* (*Mirror mask*), košmarno i vizuelno impresivno delo inspirisano između ostalog *Alisom u zemlji čuda*, kao i još nekoliko grafičkih romana poput *Od signala do šuma* (Darkwood 2012). Ostalo je istorija.

A sve je počelo pre 30 godina u Londonu *Instrumentima nasilja*, kratkim nežanrovskim stripom o sećanjima i gangsterima, sa šeširima, u velikim automobilima. ¶

NIKOLA DRAGOMIROVIĆ

IME KAO SUDBINA

Dok Atina i Skoplje pregovaraju o tome da se BJR Makedonija ubuduće zove Nova Makedonija, Severna Makedonija, Gornja Makedonija, Vardarska Makedonija ili Makedonija (Skoplje), nacionalistička opozicija organizuje masovne proteste u Grčkoj protiv bilo kakve upotrebe imena "Makedonija". Ipak, konačno se nazire rešenje ovog "vizantijskog spora"

Za "Vreme" iz Soluna

U nedelju 4. februara reka ljudi sa plavo-belim i žuto-crnim zastavama slivala se iz svih pravaca u centar Atine, na trg Sintagma. Ispred grčke skupštine su skandirali "Makedonija je Grčka!" Mobilni telefoni, foto-aparati, kamere, dronovi – snimalo se svim i svačim. Događaj su prenele sve veće grčke i strane, privatne i javne televizije.

Na protest su došli svi mogući desni ekstremisti, radikalni i konzervativni nacionalisti, popovi i članovi raznoraznih crkvenih organizacija, ali i "uznemireni" i nezadovoljni građani, koji su stigli u Atinu iz raznih delova Grčke. Zvanična procena policije je da je bilo 140.000 demonstranata, dok su organizatori govorili o pola miliona, a neki čak i o milion ljudi. U svakom slučaju, skup je bio velik i raznovrstan.

Svojim prisustvom i govorima skup su obeležili i pohvalili uglavnom desničarski političari, kao što su bivši premijer Adonis Samaras ili vođa neonacističke partije Zlatna zora Nikos Mihaloliakos.

MAKEDONIJA JE GRČKA

Bilo je, međutim, i levičara. Jedan od glavnih govornika na ovom svojevrsnom "molebanu" bio je i devedsettrogodišnji legendarni muzičar i kompozitor Mikis Teodorakis, stari komunista koji je u mladosti bio iskusio progone, zatvore i mučenja kako nemačkih okupatora, tako i grčke hunte (1967–1974).

Teodorakis u očima grčkog naroda predstavlja simbol otpora, borbe protiv fašizma i za slobodu. Vezan za invalidska kolica, održao je vatreni govor, vikao u mikrofon: "Ja se ne sramim kao ovi etnonihilisti na vlasti! Ostaću veran svetim senima naših predaka koji su nas učili šta znači ljubav i žrtva za domovinu. Makedonija je jedna, bila je, jeste i biće uvek grčka!"

Masa je na to klicala nacionalističke i patriotske parole: "Helada ujedinjena, nikad poražena". Vijorile su se hiljade zastava; jedna grčka zastava imala je 150 kvadratnih metara. Kao u nekom nacionalističkom transu, okupljeni ljudi su skandirali protiv upotrebe reči "Makedonija" u imenu "Republika Makedonija", iako Ujedinjene nacije privremeno koriste ime "Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija" (BJRM).

NADREALNA GRČKA

"Danas je demonstrirala nadrealna Grčka: popovi koji polažu pravo na Makedoniju i Aleksandra Velikog, iako je njihova crkva mrzela antičku grčku civilizaciju i učinila sve što je bilo u njenoj moći da je uništi. Mikis Teodorakis se danas našao u zagrljaju potomaka onih koji su ga mučili na Makronisosu (jedno od grčkih "golih otoka"), koji su ga prognali iz zemlje i zabranili njegove pesme, koje i danas većina organizatora ovog skupa mrzi," komentarisao je događaj poslanik vladajuće Sirize u Evropskom parlamentu Steljos Kouloglou.

Ovaj atinski "moleban" za Makedoniju bio je nastavak prethodnog koji je održan 21. januara 2018. godine u Solunu, gde se oko Bele kule i spomenika Aleksandru Velikom okupilo više od 100.000 Grka. I oni su došli da izraze svoje neslaganje sa bilo kakvim kompromisom između Atine i Skoplja koji bi dozvolio severnom komšiji Grčke da svojim zvaničnim imenom obuhvati i ime Makedonija; pa makar i u

MAKEDONIJA JE GRČKA:
Protest u centru Atine

kombinaciji sa nekim opisnim pridevom, kako bi mu se konačno otvorila vrata za ulazak u NATO i Evropsku uniju, na šta Atina uporno stavlja veto.

VIZANTIJSKI SUKOB

Ovaj spor oko imena između Grčke i njenog "malog severnog suseda" traje već četvrt veka, spada u jedno od "otvorenih pitanja na Balkanu" i zbunjuje strance i evropske posmatrače. Za racionalne i nepristrasne evropske analitičare radi se o sukobu "vizantijskog tipa", ili čak nekoj vrsti civilizacijskog ili kulturnog rata koji je započeo 1992. kada se BJRM osamostalila pod imenom "Republika Makedonija".

Nije se tada radilo, niti se sada radi, o promeni granica i osvajanju teritorija, već o prisvajanju simbola i imena, zastave slavnih predaka i odbrane kulturnog nasleđa, istorije i identiteta obeju suprotstavljenih strana.

U demonstracijama koje su održane u Solunu i Atini, u periodu kada se razbuktavao rat u Jugoslaviji, skupilo se gotovo po milion demonstranata da protestuje zbog toga što Makedonci upotrebljavaju ime "Makedonija". Još tada su primorali grčke političke partije da zauzmu nepokolebljiv stav prema Skoplju.

PRIVREMENO REŠENJE I VETO

Nekoliko godina kasnije, 1996. godine, zavađene strane su pod pritiskom SAD i EU potpisale "privremeni sporazum" kojim su ublažile razlike imenom BJRM, ili na engleskom "former Yugoslav Republic of Macedonia" (FYROM). Istovremeno, ekonomski odnosi dveju zemalja su procvetali: u BJRM su Grci ostvarili mnoge investicije, posete Makedonaca Grčkoj prelaze milion na godišnjem nivou, a hiljade Makedonaca kupile su vikendice na obalama severne grčke Makedonije, u okolini njenog glavnog grada Soluna.

2008. godine na samitu NATO u Bukureštu, u vreme dok je u Skoplju na vlasti bila nacionalistička partija VMRO DPMNE sa premijerom Nikolom Gruevskim na čelu, Grčka je stavila veto na ulazak severnog suseda u Severnoatlantski savez dok se pitanje imena trajno ne reši. »

GRČKA UJEDINJENA, NIKAD PORAŽENA:
Muzičar, kompozitor i komunista Mikis Teodorakis
Fotografije: AP Photo

Većina grčkih političkih stranaka tada se složila oko tolerantnije "nacionalne linije", da prihvate da zvanično ime severnog suseda uključuje i ime Makedonije, ali sa geografskom odrednicom i pod uslovom da isto ime bude korišćeno *erga omnes*, tj. isto od svih.

Tada je to Gruevski ne samo odbio, već je njegova vlast počela da stvara "antičke makedonizme" menjajući imena aerodroma i puteva, gradeći u centru Skoplja "nacionalistički Diznilend" gde statue Aleksandra Velikog koegzistiraju sa bugarskim carem Samuilom i vizantijskim carem Justinijanom. To je naljutilo Grke i zamrzlo pregovore, sve dok se na izborima 2017. nije promenila politička situacija u Skoplju i na vlast došao pomirljivi lider socijaldemokrata Zoran Zaev, koji je ponovo podgrejao nadu za pronalaženje uzajamno prihvatljivog rešenja.

ČEMU TOLIKO UZBUĐENJE

Makedonija je najveća od devet grčkih pokrajina i sastoji se od Zapadne Makedonije, Centralne Makedonije, Istočne Makedonije i Trakije. Graniči sa tri zemlje: Bugarskom, Turskom i BJR Makedonijom. Prostire se na površini od 34.000 kvadratnih kilometara na kojoj živi 2,7 miliona stanovnika. Glavni grad grčke Makedonije je Solun sa 1,2 miliona stanovnika. Grčka Makedonija čini 51 odsto čitave geografske Makedonije (38 odsto pripada BJRM, deset odsto Bugarskoj i jedan odsto Albaniji), a obuhvata istovremeno i gotovo celu istorijsku, tj. antičku Makedoniju sa bezbrojnim arheološkim nalazištima koja po svemu imaju helenske, tj. grčke karakteristike.

Antički Makedonci (*Makedonoi*) su bili Grci, tvrde ne samo današnji Grci, nego i većina svetskih istoričara, arheologa, klasičnih filologa i ostalih naučnika koji se bave antikom. Njihov jezik i imena su bili grčki, bogovi koje su obožavali bili su grčki, njihova arheološka nalazišta dokazuju grčko, tj. helensko poreklo. Aleksandar Veliki koji je pobedio Persijance i osvojio celu zapadnu Aziju stigavši do Indije, sagradio je desetine gradova po uzoru na grčke gradove i otvoreno i svesno širio helensku kulturu. Njegov učitelj Aristotel je bio jedan od najvećih grčkih filozofa. A to, da li su Aleksandar i stari Makedonci bili poreklom Heleni, sa čim se slaže većina naučnika smatrajući Makedonce jednim od grčkih plemena, ili su rezultat dugovekovne i stalne helenizacije, to ne bi trebalo da bude toliko važno pitanje za političare, koliko za istoričare i arheologe.

SVETLO NA KRAJU TUNELA

Danas, posle četvrt veka neefikasnog spora Atine i Skoplja, nazire se svetlo na kraju tunela. U Skoplju je prošle godine došlo do promene vlasti, a levičarska vlada u Atini, koja je na vlast došla 2015, pokušava da poboljša odnose sa svim svojim susedima.

Naročito poslednjih godinu dana sve ide u prilog tome da su obe strane spremne da izvade "trn iz oka" koji ometa poboljšanje bilateralnih odnosa. Ako pobedi politički realizam, brzo će se naći obostrano prihvatljivo rešenje i ime će prestati da izaziva raznovrsne emocionalne reflekse na obema stranama.

Sredinom januara 2018. godine specijalni izaslanik Ujedinjenih nacija Metju Nimic nominovao je pet imena u pregovorima Atine i Skoplja: Nova Makedonija, Severna Makedonija, Gornja Makedonija, Vardarska Makedonija, Makedonija (Skoplje). Dogovoreno ime trebalo bi da se primenjuje *erga omnes*, kako na međunarodnom nivou, tako i u bilateralnim odnosima dveju zemalja. Grčka vlada za sada preferira dva imena: Gornja Makedonija i Nova Makedonija, bez prevođenja na engleski *Macedonia*.

GESTOVI DOBRE VOLJE

Krajem januara su se u švajcarskom Davosu sastali premijeri Aleksis Cipras i Zoran Zaev ne bi li približili stavove do juna, kada Skoplje očekuje zvaničan poziv za članstvo u NATO. Kao gest dobre volje, Zaev je odlučio da preimenuje skopski aerodrom "Aleksandar Veliki" u "Kiro Gligorov", a makedonsku deonicu nekadašnjeg Titovog autoputa Bratstvo i jedinstvo "Aleksandar Makedonski" u "Bulevar prijateljstva".

Cipras je, sa svoje strane, obećao da će u grčkom parlamentu izglasati dva Sporazuma o pridruživanju BJR Makedonije Evropskoj uniji i da će povući veto sa ulaska ove zemlje u takozvanu "Jadransku inicijativu". Obećao je i da će, kako se bude odmicalo sa radom na rešenju pitanja imena, slediti i druge pozitivne mere izgradnje poverenja.

S obzirom na to da se pregovori intenziviraju i željeni kompromis je na vidiku, burnije su i reakcije opozicije na obema stranama, posebno iz redova nacionalista i ekstremne desnice. Tako su dva nedavna masovna mitinga u Solunu i Atini pokazala da put do rešenja neće biti ni lak ni politički jeftin.

"Očigledno je da Grci i inače ne veruju svom premijeru Ciprasu i ministru inostranih poslova Kotziasu, a kamoli kada se radi o nacionalnom pitanju od vrhunskog značaja kao što je ovo", izjavio je Kiriakos Micotakis, predsednik najveće opozicione stranke Nova Demokratija (ND).

Većina Grka, pak, smatra da se veliki problemi spoljne politike ne smeju rešavati u znaku fanatizma i netolerancije. Sredinom devedesetih godina tadašnji ministar spoljnih poslova Grčke Teodoros Pangalos je rekao nešto za BJR Makedoniju što se pamti i danas: "Da ta zemlja ne postoji, trebalo bi da je izmislimo", jer je njeno postojanje, čak i sa imenom koje se ne sviđa Grcima, geopolitički isplativo za Grčku.

Atina, koja izlazi iz dugogodišnje krize i ekonomski se oporavlja, želi konačno da na severu ima stabilnog suseda koji napreduje i integriše se u evroatlantske strukture kako bi bliže i direktnije sarađivali promovišući zajedničku politiku o "zajedničkom balkanskom razvoju". Po svemu sudeći, i vlada u Skoplju želi isto. Komplikovano pitanje imena mnogi nazivaju i Gordijevim čvorom, pa kako je Aleksandar Veliki umesto da ga reši izabrao da ga preseče, nije isključeno da nešto tako na kraju uradi i Aleksis Cipras.¶

GEORGIOS STAMKOS, MILICA KOSANOVIĆ

Opasnije od antisemitizma

Zbog poljskog "zakona o Holokaustu" u Varšavu stižu oštri protesti Izraela. Zakon ne samo da je nepotreban već je kontraproduktivan i glup

POLJSKA NA PRVOM MESTU: Predsednica vlada Beata Šidlo i predsednik Stranke prava i pravde Jaroslav Kačinski

Foto: AP Photo

Piše: **Ivan Ivanji**

Vlada Republike Poljske je 27. januara, na dan koji su Ujedinjene nacije proglasile Danom sećanja na Holokaust, donela novi zakon čiji najbitniji paragraf glasi: "Ko god javno, a protivno činjenicama, poljsku naciju ili poljsku državu nazove odgovornom ili suodgovornom za zločine koje je učinio Treći nemački rajh, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine. To jednako važi za zločine protiv humanosti i mira, kao i za ratne zločine."

Kada su najavljivali ovaj zakon, predstavnici poljske vlade bili su još oštriji zapretivši zatvorskom kaznom svakome ko bi logore smrti u Poljskoj nazvao "poljskim logorima", pošto su njima upravljale nemačke esesovske jedinice. U toku diskusije u poljskom parlamentu o nacrtu ovog zakona čulo se i da je njegova svrha da "štiti dobar glas Poljske".

U vreme kada nastaje ovaj tekst, 5. februara, predsednik Poljske Andžej Duda još nije bio potpisao zakon i teoretski još može da ga vrati parlamentu, mada se to čini malo verovatnim.

NEPOTREBNO I GLUPO

Ja lično ne bih potpao pod udar novog poljskog zakona jer mi nikada na pamet nije padalo da Aušvic, Aušvic-Birkenau, Treblinku, Sobibor, Geto u Varšavi i slična mučilišta u Poljskoj nazovem "poljskim". Uvek sam insistirao na tome da kada pišem ili kažem Aušvic, mislim na koncentracione logore kojima su pod tim zajedničkim imenom rukovodili Nemci, preciznije esesovci, a ne na poljski grad Osvjećim i Poljake.

Uprkos tome mislim da je taj zakon nepotreban, štaviše glup i kontraproduktivan. Jer, nikakve poljske vlasti nisu podržavale ili učestvovale u osnivanju i održavanju tih koncentracionih logora – za razliku od zemalja poput Norveške pod Vidkunom Kvislingom, Francuske pod maršalom Filipom Petenom, Hrvatske pod Antom Pavelićem ili Srbije pod "vladom nacionalnog spasa" generala Milana Nedića, nacistička Nemačka nije ni pokušala da postavi marionetsku vlast u Poljskoj, nju su nazivali i tretirali kao "generalni guverneman".

Ovim zakonom današnja poljska vlada samo skreće pažnju i na antisemitizam i na pogrom Jevreja u svojoj zemlji, koji su i te kako postojali i pre i za vreme i posle nemačke (i ruske) okupacije Poljske, ali nisu uzročno povezani sa nemačkim logorima smrti. »

MESTO SPORENJA I KRITIKA POLJSKOG ZAKONA: Ostaci varšavkog Geta i premijer Izraela Netanjahu

Foto: AP Photo

Ne bih se zadržavao na upoređivanju aktuelnog poljskog slučaja sa ponašanjem trenutne vlade u Hrvatskoj u vezi s izložbom o logoru Jasenovac u zgradi Ujedinjenih naroda u Njujorku, jer je o tome bilo dosta reči. Tek, glupost je očigledno zajednička osobina nacionalističkih vlada širom sveta.

PROTEST IZRAELA

Nije nimalo iznenađujuće što je smesta došlo do reakcije iz Izraela. Ambasadorka Izraela u Poljskoj Ana Azari na brzinu je promenila svoj govor, koji je održala istog dana u Aušvicu-Birkenau, i zahtevala da se sporni zakon promeni, jer u ovom obliku može da pogodi i same žrtve, svedoke onog vremena.

Predsednik vlade Izraela Benjamin Netanjahu je tim povodom izjavio: "Ovom zakonu nedostaje utemeljenje. Ja sam odlučno protiv njega. Istorija ne može da se promeni, Holokaust ne sme da se negira." Dodao bih tome da Netanjahu voli da preteruje, jer zakon ne negira Holokaust, samo odbija poljsku odgovornost za njega.

A Jad Vašem, najvažniji memorijalni centar koji proučava genocid nad Jevrejima, poručuje da bi Poljska na probleme trebalo da reaguje jačim obrazovnim merama, a da novi zakon "predstavlja opasnost za slobodnu i otvorenu diskusiju". U sličnom tonu govorili su svi imalo značajni Izraelci.

POSTOJBINA EŠKENAZA

Istorijski gledano, jevrejska zajednica u Poljskoj, kao i u Ukrajini, u zapadnom delu Rusije i u Belorusiji, bila je veoma jaka, postojbina jevrejskog plemena Eškenaza. Nastala je snažna književnost na jeziku kojim su govorili, na jidišu; snažni su bili i prilozi takozvanih velikih "čudotvorećih" rabina judaističkoj teologiji.

Kao zakleti beletrista, ja se ne bih toliko osvrnuo na istoriju, koliko na jedan od najboljih mjuzikala *Violinista na krovu*, koji je napravljen u Americi na osnovu priče koju je Šolem Alehem na jidišu napisao u Poljskoj, koja je tada bila pod ruskom vlašću. U Pozorištu na Terazijama svojevremeno se igrala veoma uspešna predstava *Violiniste na krovu*. Nedavno je u Beogradu gostovala novosadska predstava tog mjuzikla. O odnosu između Rusa i Poljaka prema Jevrejima, o suštini tamošnjeg antisemitizma, pogromima, užasima zbog kojih na kraju komada stanovnici malog mesta Anatevka moraju da beže iz svoje postojbine. Za dva sata sjajne muzike i nezaboravnih pesama može da se sazna više nego na mnogo stotina stranica naučnih knjiga. Ko želi, može na Jutjubu da pogleda američki film; naročito treba obratiti pažnju na scenu pretećeg, zlokobnog nadigravanja Jevreja i Rusa u zajedničkoj krčmi; mnogo toga može da se shvati, a da se nasluti gotovo sve.

Jidiš se dobrim delom oslanja na prevaziđeni, stari nemački jezik sa dodatkom ruskih, hebrejskih, aramejskih i reči romanskog porekla, ali piše se hebrejskim slovima. Najslavniji pisac na jidišu bio je Isak Baševis Singer, koji je 1978. godine dobio Nobelovu nagradu za književnost.

POGROM

Pojam "pogrom" počeo je da se koristi u drugoj polovini 19. veka. Poreklo same reči pokazuje i gde je sve to nastalo: na ruskom jeziku "pogrom" znači nešto posle udara groma, "gromič" – kao na srpskom zgromiti – znači uništavanje nečega. Mislilo se pritom na paljevinu zgrada, prebijanje i ubijanje Jevreja u njihovim naseljima, koja su na jidišu nazivali "štetl". Do toga je dolazilo sve više posle ubistva ruskog cara Aleksandra II 1881. godine, jer se atentat na njega neopravdano povezivao sa Jevrejima. Poljska, Ukrajina i Belorusija tada su bile deo Ruskog carstva. U odgovarajućoj literaturi posebno se pominje pogrom u Bjalistoku 1905. godine, kada je istoga dana ubijeno više od stotinu Jevreja.

Ja za te prve užasne, ali ipak pojedinačne i lokalne napade imam sociološko tumačenje. Većina ljudi živela je kao najamna radna snaga pod nepodnošljivo teškim uslovima na velikim gazdinstvima.

Do istrebljenja

Poljska je respektabilna evropska država, kako po broju stanovnika tako i po teritoriji, šesta je po veličini na kontinentu. Prema popisu stanovništva iz 2015. godine, ima 38.562.000 stanovnika, a jedna je od etnički najhomogenijih zemalja na svetu: preko 95 odsto stanovništva izjašnjava se da je poljske narodnosti, 87 odsto građana kao rimokatolici.

Rimokatolička crkva ima veliki uticaj na društveni i politički život Poljske. Mnogi protagonisti te crkve su svojim izjavama da su Jevreji ubili Hrista doprineli porastu antisemitizma i pogromima. Jevreja danas u toj zemlji ima između osam i dvanaest hiljada, ne zna se tačno, jer se Jevreji radije ne izjašnjavaju o svom poreklu. To je oko 0,1 odsto građana. Pre početka Drugog svetskog rata u Poljskoj je živelo oko 3.350.000 Jevreja; oko 90 odsto ih je ubijeno u logorima smrti, mnogi preživeli su se posle rata iselili upravo zbog novog talasa antisemitizma, pa čak i pogroma koji su ponovo započeli. Da ironija bude kompletna, bežali su iz Poljske u Nemačku pod okrilje Amerikanaca, pa malo-pomalo u Izrael, delom u druge, najčešće prekomorske zemlje.

Vlasnici su bili aristokrate, posebno u Poljskoj, ali upravnici imanja najčešće Jevreji. Namučeni seljak nije video nikakvu vezu sa gospodinom grofom, ali jeste sa upraviteljem i mrzeo je njega i njegovu sortu. Međutim, nema sumnje da je početkom 20. veka na pogrome dobronamerno gledala i delimično ih podjarivala ruska carska tajna služba Ohrana. Tek mnogo kasnije reč "pogrom" počela se koristiti i za napade ne samo na Jevreje.

Poseban, ali ne i jedinstven slučaj, jeste pogrom od 10. jula 1941. godine u gradiću Jedvabne na severoistoku Poljske. On je posle podele zemlje između Nemačke i SSSR prvo pao pod sovjetsku upravu. Po naređenju iz Moskve, većina Jevreja iz tog kraja prebačena je u Sibir. O tome mi je pričao moj pokojni prijatelj Gabriel Laub, koji je bio jedan od njih. Oni su formalno bili slobodni, ali najbliža autobuska stanica je od njihovog logora bila udaljena pedesetak kilometara, do nje se moglo stići samo pešice kroz sneg i led. Nemci su Jedvabne zauzeli 23. juna. Poljski građani su samoinicijativno saterali oko 300 preostalih Jevreja na glavni trg i počeli da ih ubijaju, zatim ih odveli u jednu štalu na rubu grada i žive spalili. Uzrok je bila ničim dokazana glasina da su Jevreji kidnapovali jedno hrišćansko dete. Prisutni esesovci su sve to snimali, ali nisu se mešali. To je nesumnjiv pogrom koji su počinili Poljaci još i pre nego što je počelo masovno uništavanje Jevreja na osnovu naređenja iz Berlina.

Navešću samo još jedan pogrom u Poljskoj i to posle završetka Drugog svetskog rata u mestu Kielce 4. jula 1946. godine. Kielce je grad 180 kilometara južno od Varšave. Ubijeno je četrdesetak, a prebijeno još osamdesetak Jevreja i dva Poljaka, koji su hteli da spasu svoje jevrejske sugrađane. Komunističke vlasti su posle toga devetoricu poljskih krvnika osudili na smrt i pogubili.

Poljski istoričar Marcin Zaremba je aprila 2017. godine u Muzeju istorije poljskih Jevreja održao predavanje u kome je ustanovio da su od oktobra 1939. do leta 1944. godine Poljaci ubili mnogo više Jevreja nego Nemaca: prema podacima do kojih je on došao, ubijeno je 1300 Nemaca i 10.000 Jevreja.

Kao zaključak bih izvukao da je pogroma Jevreja u Poljskoj bilo, da su u njima učestvovali i Poljaci, ali nikada nije bilo nikakve zvanične odluke neke poljske instance da se to učini, da se Jevreji proteraju ili pobiju. Kroz sve te decenije ima mnogo strašnih slučajeva, ali oni su pojedinačni. Ne treba da se prećute, ali ni da se na osnovu njih izvlače opšti zaključci. Mnogi su Poljaci spasavali Jevreje, neki jer su bili velikodušni, drugi, jer im je za to plaćeno. Primer za to je filmski reditelj Roman Polanski.

Atmosfera pogroma može da se oseti i kod Danila Kiša, ili kod austrijskog pisca Jozefa Rota u romanu *Ispovest jednog ubice* koji, koliko znam, kod nas nije preveden.

NOVI RASIZAM

Antisemitizam je po mom mišljenju danas manje opasan od drugih pojava rasizma, jer Jevreji imaju veoma glasnog i medijski prilično snažnog branioca, državu Izrael, iza koje stoje Sjedinjene Američke Države. Imaju kuda da idu i da se spasu ako se osećaju ugroženim, a jevrejska država ih usrdno poziva da dođu. To je važna činjenica bez obzira na kritički pogled koji mnogi, pa i ja, imamo na politiku današnje vlade Izraela koja ima običaj da političku kritiku predstavlja kao antisemitizam.

Za mene je strašno da strašnije ne može biti kada čitam da i u Nemačkoj, jednoj uređenoj, demokratskoj, evropskoj državi, na ulici premlaćuju osobe koje izgledaju arapski ili azijatski i pale kuće u kojima stanuju stranci, kada jedna politička partija, koja takva nedela ne podržava direktno, ali stvara atmosferu u kojoj do njih dolazi, Alternativa za Nemačku, kao treća najjača stranka, ulazi u parlament. Nije daleko od toga ni politika aktuelnog predsednika SAD Donalda Trampa. Pažnju svih nas, koji smo užasnuti takvim novim pojavama nasilja i pretnji smrću, usmerio bih pre svega u tom danas aktuelnom pravcu.

Važnije od ukazivanja na tuđe primere, naravno, uvek je čišćenje praga pred sopstvenom kućom. Ne smemo od trnja u tuđem da ne zapazimo balvan u sopstvenom oku. ¶

Kriza, nepoveren

Demokratijama se smatra 76 (45,5 odsto) od 167 zemalja, ali opet, tu nešto nije u redu. Indeks demokratije londonskog "Ekonomista" za 2017. (*The Economist Intelligence Unit's Democracy Index 2017*) pokazuje da je u odnosu na 2016. u 89 zemalja zabeleženo pogoršanje ocena o stanju demokratije. To je tri puta više zemalja u odnosu na zemlje (27) u kojima je zabeleženo poboljšanje. Najgori rezultat od 2010.

Indeks ukazuje na demokratsku recesiju koju karakterišu opadanje broja građana koji participiraju u izborima i u političkom životu, slabosti u funkcionisanju vlada, opadanje poverenja u institucije, smanjivanje privlačnosti reprezentativnih političkih partija, povećavanje uticaja neizabranih institucija i ekspertskih tela.

I istraživanje Centra Pju (*Pew Research Centre*) pokazalo je u oktobru 2017. raskol između široke javne podrške demokratiji i dubokog javnog razočaranja načinom funkcionisanja predstavničkih sistema.

Taj trend pogoršanja stanja demokratije u "staroj" Zapadnoj Evropi, u kojoj je nivo demokratskih tekovina visok, podjednako je loš kao u "Novoj Evropi", u nekonsolidovanom istočnom delu kontinenta u kome caruju slaba politička kultura, haotična tranzicija, nemoć institucija koje bi trebalo da obezbeđuju vladavinu zakona, endemska i hronična korupcija, favorizovanje konzervativne politike i jakih lidera.

Decenije opadanja kvaliteta demokratije i neuspeh najuticajnijih partija da odraze zabrinutost i nesigurnost mladih i radničke klase rezultirali su rastom podrške partijama koje su protiv establišmenta u zapadnoj Evropi, kako na levici, tako i na desnici.

OSVETA JADNIKA

Podrška desnim partijama zabeležena je u Nemačkoj, Britaniji, Francuskoj, Italiji, Austriji, Belgiji, Danskoj, Grčkoj,

RAZLIČITI STEPENI DEMOKRATIJE I HIBRIDNI REŽIMI: Tajip Redžep Erdogan, Vladimir Putin, Emanuel Makron, kip slobode...

Foto: Francisco Diez

je i jaz

Indeks demokratije 2017. londonskog "Ekonomista" pokazuje pogoršanje stanja demokratskih društava u svetu, povećanje jaza između političkih elita i izbornih tela, sužavanje medijskih i erozije građanskih sloboda, uključujući ograničavanja slobode govora

Mađarskoj, Holandiji, Poljskoj, Švedskoj i Švajcarskoj. U prethodnom "Ekonomistovom" izveštaju taj trend je nazvan "osvetom jadnika".

Na izborima 2017. u Francuskoj, Holandiji i Nemačkoj dvokružni proporcionalni izborni sistemi su pomogli da se radikalne partije zadrže izvan vlasti, ali, po "Ekonomistovoj" analizi, negativno raspoloženje prema vladajućem establišmentu će u doglednoj budućnosti ostati na sceni i može primorati najuticajnije partije da na rast uticaja populista odgovore usvajanjem neliberalnih stanovišta. Pojedini publicisti su upozoravali na opasnost od takozvane "nove autoritarnosti" ili "neliberalne demokratije".

Zanimljiva je konstatacija "Ekonomistovih" istraživača da je i Francuska postala poprište socijalne i političke polarizacije uprkos porazu kandidata krajnje desnice Marine le Pen i pobede centrističkog kandidata Emanuela Makrona u maju 2017. Uspostavljanje vanrednog stanja predstavlja potencijalnu pretnju pravima i slobodama mnogih grupa u Francuskoj, a ne samo potencijalnim terorističkim grupama ili individuama.

Reakcija na populistički talas u pojedinim političkim, akademskim i medijskim krugovima otkriva rasprostranjene predrasude o prosečnim glasačima. Neki od publicista su krivili narodno neznanje i ksenofobiju za bregzit ili pobedu Donalda Trampa u SAD, a one koji su za to glasali proglašavali su za političke anafalbete, nasamarene "politikom posle istine" (*post-truth politics*, izraz koji je u modi), za ksenofobične ljude pune predrasuda, koji predstavljaju pretnju demokratiji.

U svojoj knjizi *Povlačenje zapadnog liberalizma* novinar i vašingtonski komentator "Fajnenšel tajmsa" Edvard Lus uočava da je "oiklofobija realnost"

...Marjano Rahoj, Donald Tramp i Si Điping
Foto: AP Photo

("*oikophobia is real*"). To je "strah od kuće", odbacivanje sopstvene, a hvaljenje tuđe kulture, nešto suprotno od ksenofobije. Lus smatra da je srž i najupečatljiviji trend krize zapadnih demokratija rascep između volje naroda i vladavine eksperata, između tiranije većine i kluba sebičnih insajdera, između otuđenih birača i političke klase arogantne prema ekonomskim gubitnicima i nakon pada Berlinskog zida sve skeptičnije prema demokratiji.

Londonski "Ekonomist" u sveobuhvatnom eseju o demokratiji krajem prošle godine konstatuje da ni Evropa u tom pogledu nije uzor demokratije (upotrebljava novogovorni izraz "paragon demokratije", što je i naziv jedne "epske" video-igre koju onlajn igra više igrača uz pucanje i osvajanje baza protivnika). Odluku da se 1999. uvede evro donele su tehnokrate. Samo dve zemlje, Švedska i Danska, održale su referendume o tome (obe su rekle ne). Kada su Irci na referendumu glasali protiv ratifikacije Lisabonskog ugovora iz 2007. koji je trebalo da konsoliduje vlast u Briselu, ubedili su ih da referendum ponove. Tokom najtežih godina evro-krize, evro-elita je naterala Italiju i Grčku da legalno izabrane vlade zamene tehnokratima.

AMERIKA U DRUGOJ LIGI

Prema analizi "Ekonomistovih" istraživača, reakcija birača na ekonomski i politički sistem koji ih je unazadio posle ekonomske krize 2007/09, Britanija protiv Brisela, Zapadna Virdžinija protiv Vašingtona, nije uzrok krize, već njen opominjući simptom.

U SAD, koje su po "Ekonomistovom" indeksu 2016. pale u kategoriju "slabih demokratija" (tek 21. u svetu), koju obeležava polarizacija ne samo između demokrata i republikanaca nego i načelno po pitanju migracije, ekologije (odnosno globalnog zagrevanje), zdravstvenog osiguranja (*Obamacare*), pa i smanjenja poreza koje pogoduje bogatima, progurano kroz Kongres 2017. Trend ka "partizanštini" (*partisanship*, partijskoj pristrasnosti) nakon izbora Donalda Trampa tamo koincidira sa rastućom socijalnom nejednakošću i dugogodišnjom erozijom poverenja u vladu i javne institucije koje su decenijama potkopavale kontroverze oko Vijetnamskog rata (1965–1973), Votergejta (1972–1974), ratova u Iraku (1990. i 2003), finansijske krize 2008/09. i krize finansiranja vlade koje se ponavljaju.

"Njuzvik" sa izvesnom zabrinutošću piše da "Ekonomistov" indeks upozorava na rastuću socijalnu polarizaciju u SAD i upozorava da će ako Tramp nije u mogućnosti da obuzda svoje postupke, "demokratija u SAD biti pod većim rizikom."

Ta degradacija, stvarna ili fiktivna, trenutna ili trajnija, prilično je nezgodna stvar za Ameriku, s obzirom na to da su sloboda i demokratija njeni važni izvozni proizvodi – i neporecivi izgovori.

U tom kontekstu, valjalo bi citirati i autora "Ekonomistovog" eseja iz 2017. o "demokratskom neredu" u kome se podseća i na to da je američki predsednik Džordž Buš mlađi irački rat 2003. opravdavao kao borbu za slobodu i demokratiju, ali je tim ratom demokratskoj stvari naneo veliku štetu. "Usaglašeni napori slobodnih naroda da promovišu demokratiju predstavljaju uvod u poraz našeg neprijatelja...", rekao je Buš koji je, navodno, iskreno verovao da će Bliski Istok ostati kolevka terorizma sve dok tamo dominiraju diktatori. Levičari su to smatrali dokazom da je demokratija samo smokvin list američkog imperijalizma.

Za spoljnopolitičke realiste rastući haos u Iraku bio je dokaz da američki recept promovisanja demokratije predstavlja recept za nestabilnost, a razočarani konzervativci, poput američkog politikologa Frensisa Fukujame, videli su to kao dokaz da demokratija "ne može da pusti koren u kamenitom tlu"...

MERILA DEMOKRATIJE

Da li se može izmeriti gde je razlika između demokratije i terora većine, između vladavine rulje i tehnokratije, između "državničke mudrosti" i diktature?

Londonski "Ekonomist" deset godina zaredom pokušava da pokaže "merljivost demokratije" objavljujući pomenuti Indeks, prema kome se od 0 do 10 ocenjuju odgovori na šezdeset pitanja u pet oblasti važnih za funkcionisanje demokratije (izborni proces i pluralizam, funkcionisanje vlade, politička participacija, politička kultura, građanske slobode).

Teško je reći da li je taj metod baš naučno zasnovan, ali su indikatori za kojima se tim istraživanjem traga prilično očigledni i manje-više proverivi. Primer:

– Da li slobodno izabrani predstavnici određuju vladinu politiku?

Da (1 poen). Ne (0 poena)

– Imaju li neki značajan uticaj?

Da (0,5). Ne. (0)

– Da li je zakonodavno predstavničko telo očigledno nadmoćno nad vladom?

Da (1).Ne (0)

– Koliki je stepen do kog je pravosuđe nezavisno od uticaja vlade?

Razmotrite stavove međunarodnih pravnih i sudskih posmatrača (watchdogs, "pasa čuvara" – reč u modi, uvredljiva za one na koje se odnosi). Da li su sudovi ikada doneli važne presuda protiv vlade ili viših zvaničnika vlade?

Visok (1)

Umeren (0,5)

Nizak (0)

– Da li postoje slobodni elektronski mediji?

Da (1). Pluralistički su, ali mediji pod kontrolom države su veoma favorizovani. Jedan ili dva privatna vlasnika dominiraju medijima (0,5). Ne (0).

– Da li postoji slobodna štampa?

Da (1). Pluralistička je, ali listovi pod kontrolom države su veoma favorizovani. Postoji visok stepen koncentracija privatnog vlasništva nacionalnih novina (0,5). Ne (0).

Na osnovu odgovora na takvih 60 pitanja i verifikacije u različitim fokus grupama, "Ekonomistovi" istraživači su 167 zemalja koje su analizirali razvrstavali u četiri kategorije: pune demokratije (*full democracy*, prosečna ocena veća od 8); nepostojane, slabe demokratije (*flawed democracy*, skor veći od 6 a manji od 8), hibridni režimi (skor veći od 4 a manji od 6) ili autoritarni režimi (skor manji od 4).

Tako mereno, gotovo polovina svetske populacije (49,3 odsto) je 2017. živela u nekoj vrsti demokratije, mada samo 4,5 odsto njih u "punoj demokratiji, što je znatno manje od onih 8,9 odsto u 2015".

Broj država koje po tom izveštaju spadaju u kategoriju tzv. "punih demokratija" (19) u 2017. je ostao isti kao 2016. godine, kada je "izbacivanjem SAD iz prve lige" smanjen sa 20 koliko ih je bilo u 2015.

Stanje demokratije u istočnoj Evropi 2017.

	Skor	Globalni rang	Regionalni rang	Tip režima
Estonija	7,79	30	1	Slaba demokratija
Češka	7,62	34	2	Slaba demokratija
Slovenija	7,50	36	3	Slaba demokratija
Litvanija	7,41	37	4	Slaba demokratija
Letonija	7,25	40	5	Slaba demokratija
Slovačka	7,16	44	6	Slaba demokratija
Bugarska	7,03	47	7	Slaba demokratija
Poljska	6,67	53	8	Slaba demokratija
Mađarska	6,64	56	9	Slaba demokratija
Hrvatska	6,63	58	10	Slaba demokratija
Rumunija	6,44	64	11	Slaba demokratija
Srbija	6,41	66	12	Slaba demokratija
Albanija	5,98	77	13	Hibridni režim
Moldavija	5,94	78	14	Hibridni režim
Gruzija	5,93	79	15	Hibridni režim
Ukrajina	5,69	83	16	Hibridni režim
Crna Gora	5,69	83	17	Hibridni režim
Makedonija	5,57	88	18	Hibridni režim
Kirgizija	5,11	95	19	Hibridni režim
BiH	4,87	101	20	Hibridni režim
Jermenija	4,11	111	21	Hibridni režim
Rusija	3,17	135	22	Autoritarni režim
Belorusija	3,13	138	23	Autoritarni režim
Kazahstan	3,06	141	24	Autoritarni režim
Azerbejdžan	2,65	148	25	Autoritarni režim
Uzbekistan	1,95	158	26	Autoritarni režim
Tadžikistan	1,93	159	27	Autoritarni režim
Turkmenistan	1,72	162	28	Autoritarni režim

Izvor: democracy index 2017

PUNE DEMOKRATIJE

U Evropi ima 14 "punih demokratija", šest "slabih demokratija", a Turska, koja je prema "Ekonomistu" evropska zemlja, njen je jedini "hibridni režim".

Zemlje OEBS-a dominiraju među zemljama rangiranim kao "pune demokratije", što sugeriše da je razvijenost važna, ako ne i granična konstanta demokratije. Norveška je tako na vrhu svetske rang-liste Indeksa demokratije 2017. Slede Švedska, Island, Novi Zeland, Danska... Finska nije daleko, na devetom mestu sa prosekom 9.

Pune demokratije su prema tom indeksu zemlje u kojima su, prema oceni istraživača, osnovne političke slobode i građanske slobode poštovane, a politička kultura pogoduje cvetanju demokratije, u kojima je funkcionisanje vlade zadovoljavajuće, u kojima postoji sistem međusobne kontrole triju grana vlasti (*checks and balances*), u kojima je sudstvo nezavisno, sudske odluke se izvršavaju, a mediji su nezavisni i raznoliki.

Uprkos ukupnom pogoršanju, evropske zemlje zauzimaju najviših deset mesta na Indeksu demokratije, a sedam evropskih zemalja je u 2017. godini poboljšalo svoj demokratski skor: Island, Danska, Holandija, Velika Britanija, Austrija, Belgija i Grčka. Nijedna evropska "slaba demokratija" – Italija, Portugalija, Francuska, Belgija, Kipar i Grčka – nije se, međutim, preselila u kategoriju "pune demokratije".

U izveštaju se pominje slučaj Španije čija je nacionalna vlada pokušavala da osujeti katalonski referendum o nezavisnosti i da suspenduje autonomiju. Njen rejting je smanjen više nego Francuskoj ili Turskoj, koja je po padu demokratskog rejtinga karakteristična, naročito zbog upotrebe vanrednih ovlašćenja Redžepa Tajipa Erdogana nakon propalog puča 2016.

SLABE DEMOKRATIJE

"Slabe demokratije" su koncentrisane u Latinskoj Americi (16), Aziji (13) i u Istočnoj Evropi (12), ali je indikativno da i zapadna Evropa ima takođe šest "slabih demokratija" u koje su pre jedne decenije zapale i zemlje kao što su Francuska i Italija.

Istočna Evropa (28 zemalja u koje su uvršteni i Balkan, višegradska grupa plus Slovenija i Zajednica Nezavisnih Država) tradicionalno ima niske rezultate na Indeksu demokratije . Ima više nedemokratskih nego demokratskih država – 16 "hibridnih" ili "autoritarnih režima" i 12 "slabih demokratija" (11 članica EU plus Srbija). Istočna Evropa nema ni jednu "punu demokratiju".

U istočnoevropskom regionu 17 od 28 zemalja iskusilo je 2017. demokratsku regresiju. Regionalni prosečni skor je pao na najniži nivo od kada se Indeks demokratije meri (5,40 u 2017. u odnosu na 5,76 iz 2006).

Srbija se, kao "slaba demokratija", kotira na 12. mestu u Istočnoj Evropi – iza Mađarske, Hrvatske i Rumunije, a ispred Albanije, Moldavije i Ukrajine; a na 66. u svetu – iza El Salvadora, a ispred Meksika i Indonezije.

"Nepostojane" ili "slabe demokratije" su po "Ekonomistovom" indeksu one zemlje koje takođe imaju slobodne i poštene izbore, čak i ako postoje problemi (kao što su kršenja slobode medija), u kojima se poštuju osnovne građanske slobode, ali u kojima postoje značajne slabosti demokratije, uključujući nerazvijenu političku kulturu, nizak stepen političkog učešća i problemi u upravljanju.

PAD SRBIJE

U izveštaju se konstatuje da Srbija spada u zemlje koje su u poređenju sa 2016. smanjile demokratski skor – 6,41 u 2017. u odnosu na 6,57 u 2016. Kada je počelo merenje tog indeksa, skor Srbije je bio viši

– iznosio je 6,62, što znači da u deceniji tranzicije demokratske institucije u Srbiji nisu unapređene. Najniži rejting Srbije (6,33) bio je u atmosferi nakon ekonomske krize 2008/9. u godinama 2010, 2011. i 2012.

Kako se konstatuje u Indeksu demokratije 2017, sadašnje smanjenje skora odražava neformalnu konsolidaciju vlasti u rukama predsednika Aleksandra Vučića, slabost političke opozicije, parlament koji slabo funkcioniše i pogoršanje medijskih sloboda. U komentaru "Ekonomistovog" indeksa konstatuje se da Srpska napredna stranka dominira u zakonodavnom telu i izvršnoj vlasti i kontroliše sudstvo. Mediji su finansijski ograničeni, nedovoljno robusni, snažno kontrolisani od strane vlade i skloni samocenzuri.

"Ekonomistovi" istraživači konstatuju da je Srpska napredna stranka Aleksandra Vučića zauzela beskompromisno neprijateljski stav prema novinskim organizacijama koje su bile otvorenije protiv vlade, da se oslanja na provladin tabloid "Informer", koji osujećuje novinare koji su kritikovali vladu optužujući ih da su strani plaćenici ili da imaju veze sa organizovanim kriminalom. Kaže se i da su se vlade u Srbiji, jedna za drugom, trudile da oblikuju informacije pomoću političkog uticaja na javne emitere i podržavanjem određenih privatnih medijskih kuća koje su manje kritički raspoložene prema vladi, kao što je TV Pink.

Na problematičan odnos vlasti u Srbiji prema medijima pokazuje i izveštaj vašingtonskog Fridom hausa o slobodi medija za 2017. u kome se kaže da su među zemljama u kojima je zabeleženo najveće opadanje medijskih sloboda Poljska, Turska, Burundi, Mađarska, Bolivija, Kongo i – Srbija.

Za štampu u Srbiji se kaže da je delimično slobodna – uz konstataciju da je Srbija u opadajućem trendu zbog kontinuirane konsolidacije vlasti predsednika Aleksandra Vučića koja uključuje metode nejasnih stranačkih finansiranja, politizaciju sprovođenja zakona i pokušaja da se kritički novinari podvrgnu finansijskim istragama i uprljaju u medijima prijateljski naklonjenih vladi.

U izveštaju Reportera bez granica za 2017. takođe se konstatuje da su medijske slobode u Srbiji opale nakon što je Aleksandar Vučić, ministar za informisanje Slobodana Miloševića, postao premijer u maju 2014, a da one koji su kritičniji vlada često javno napada. Reporteri u tom kontekstu pominju napade na istraživačke medijske grupe BIRN i CINS, na istraživački vebsajt KRIK, na dnevni list "Danas" i na nedeljnik "Vreme".

Stanje demokratije u Zapadnoj Evropi 2017.

	Skor	Globalni rang	Regionalni rang	Tip režima
Norveška	9,87	1	1	Puna demokratija
Island	9,58	2	2	Puna demokratija
Švedska	9,39	3	3	Puna demokratija
Danska	9,22	5	4	Puna demokratija
Irska	9,15	6	5	Puna demokratija
Finska	9,03	9	6	Puna demokratija
Švajcarska	9,03	9	6	Puna demokratija
Holandija	8,89	11	8	Puna demokratija
Luksemburg	8,81	12	9	Puna demokratija
Nemačka	8,61	13	10	Puna demokratija
V. Britanija	8,53	14	11	Puna demokratija
Austrija	8,42	15	12	Puna demokratija
Malta	8,15	17	13	Puna demokratija
Španija	8,08	19	14	Puna demokratija
Italija	7,98	21	15	Slaba demokratija
Portugal	7,84	26	16	Slaba demokratija
Francuska	7,80	29	17	Slaba demokratija
Belgija	7,78	32	18	Slaba demokratija
Kipar	7,59	35	19	Slaba demokratija
Grčka	7,29	38	20	Slaba demokratija
Turska	4,88	100	21	Hibridni režim

izvor: democracy index 2017

ISTOČNOEVROPSKO OGLEDALO

Izveštaju o Indeksu demokratije "Ekonomist" je dodao izveštaj Fridom hausa iz koga proizlazi da to nije usamljen primer u Istočnoj Evropi: konstatuje se da je medijska atmosfera problematična čak i u onim istočnoevropskim zemljama u kojima je demokratija napredovala.

U Mađarskoj je vlada Fidesa nakon preuzimanja vlasti 2010. demonstrirala netoleranciju prema kritičkoj štampi, nekoliko medija je prodala vlasnicima koji izgleda da su bliski vladi, a zatvorila je pa prodala najstariji i mađarski list "Népszabadság". Sve "slabe demokratije" u regionu, osim Bugarske, beleže pad demokratskog indeksa, uz opadanje javnog poverenja u vlade i političke partije.

U Poljskoj, vlada koju vodi nacionalistička Partija zakona i pravde je nakon 2015. podstakla niz spornih reformi koje su potkopale demokratske institucije, sebi je podredila Ustavni sud, promenila način upravljanja državnim medijima i javnim servisom, uspostavila veću kontrolu nad finansiranjem građanskih organizacija, donela zakon kojim se ograničava sloboda okupljanja i promenila pravila koja regulišu imenovanje sudija.

Rumunija je takođe iskusila opadanje demokratskog skora, što odražava nastojanje vladajuće koalicije da oslabi nezavisnost i efektivnost sudstva, da blokira aktivnost nekih tela koja suzbijaju korupciju.

HIBRIDNI REŽIMI

Devet zemalja Istočne Evrope imaju "hibridne režime" (zemlje zapadnog Balkana, ne računajući Srbiju, zatim Ukrajina, Moldavija, Jermenija, Gruzija i Kirgizija). Neke od zemalja "hibridnog režima" beleže poboljšanje u 2017, posebno Albanija i Makedonija, ali mnogo im treba da

bi došle u kategoriju "slabih demokratija".

Moldavija je prošle godine bila "slaba demokratija", a sada je "hibridni režim", što je rezultat problematičnih izbora. Jermenija je iz kategorije "autoritarnih" prebačena u "hibridne režime", što je rezultat ustavnih promena i transfera vlasti od (proruskog) predsednika ka (proevropskom) parlamentu.

"Hibridni režimi" su oni u kojima ima značajnih izbornih nepravilnosti, u kojima postoji

pritisak vlade na opozicione stranke i kandidate, u kojima se ozbiljno ispoljavaju slabosti kada su u pitanju politička kultura, funkcionisanje vlada, u kojima je korupcija rasprostranjena, sudstvo nije nezavisno, vladavina prava slaba, a u kojima je uobičajen pritisak na novinare.

NAJDEMOKRATSKIJA ZEMLJA NA SVETU: Norveška

AUTORITARNI REŽIMI

"Hibridni" i "autoritarni" režimi su, inače, koncentrisani u Podsaharskoj Africi (36 od 44 zemalja), na Bliskom Istoku i Severnoj Africi (18 od 20) i u Istočnoj Evropi (16), Aziji i Australiji (13).

Rusija, Belorusija, Azerbejdžan i sve centralnoazijske zemlje, osim Kirgizije, okarakterisane su u izveštaju Indeks demokratije 2017. kao autoritarne države.

Autoritarni režimi su prema "Ekonomistovom" indeksu one države u kojima nema političkog pluralizma ili je on u velikoj meri ograničen, u kojima neke formalne institucije demokratije postoje, ali imaju malo suštine, u kojima se toleriše ugrožavanje građanskih sloboda, u kojima postoji represija nad kritičarima vlade i sveobuhvatna cenzura, u kojima su mediji u državnom vlasništvu ili ih kontrolišu grupe povezane sa režimom, u kojima izbori, ukoliko se dogode, nisu slobodni i pošteni, u kojima ne postoji nezavisno pravosuđe.

U tom kontekstu se, uz rezerve, konstatuje da među autoritarnim zemljama u regionu postoji nekoliko pozitivnih znakova. U Rusiji, gde je poverenje javnosti u državne institucije veoma nisko, a jaz između stanovništva i političke elite veoma visok, u periodu pred izbore u martu 2018. vlasti su zainteresovane da pokažu da se bore protiv korupcije, što dovodi do hapšenja i suđenja na visokom nivou, kao što je bilo hapšenje Alekseja Uliukajeva, bivšeg ministra ekonomije, u decembru 2017. Međutim, takvi slučajevi uglavnom služe za kozmetičke svrhe, pa analitičari "Ekonomista" prognoziraju da će se malo učiniti kako bi se povećala transparentnost i borba protiv korupcije na najvišem političkom nivou. Prema "Ekonomistovom" indeksu, trećina svetske populacije (najveći deo čini Kina) živi pod autoritarnom vladavinom.

Dublje u autoritarizam potonule su Kambodža (rang 124), Vijetnam (140) i svakako Mjanmar (120), u kome je došlo do represije nad manjinskom muslimanskom zajednicom Rohindža i do izbegličke krize 2017. Posebno svetlo analiza "Ekonomista" usmerava na Venecuelu, nalazeći da se ona od "hibridnog režima" pridružila Kubi postavši "autoritarni režim" koji klizi u diktaturu.

U Latinskoj Americi prosečni skor je opao sa 6,33 u 2016. na 6,26 u 2017. mada je taj region ostao najdemokratskije orijentisan u svetu u razvoju. Na dnu "Ekonomistovog" Indeksa demokratije su Severna Koreja (1,08), Sirija, Čad, Centralna Afrička Republika i Demokratska Republika Kongo.

U zemljama Bliskog istoka i Severne Afrike koje predstavljaju koncentraciju apsolutističkih monarhija, autoritarnih režima i rasprostranjenosti vojnih konflikata, Indeks demokratije je pogoršavan svake godine nakon 2012, što po zaključku "Ekonomistovih" istraživača znači da se proćerdava demokratski entuzijazam koji je pratilo tzv. Arapsko proleće u decembru 2010.

IZVOR OČAJANJA LJUDSKE DUŠE

Od Svetskog ekonomskog foruma do raznih drugih skupova kriza demokratije je dežurna tema. Kofi Anan, bivši generalni sekretar UN je govoreći u septembru prošle godine na Atinskom demokratskom forumu nabrojao tri uzroka krize demokratije: rastuću nejednakost među zemljama, s obzirom da koristi od globalizacije stvaraju dobitnike i gubitnike bez presedana; to što se demokratski izabrane vlade često osećaju nemoćno u mreži globalizacije i što su postale zarobljenici specijalnih interesa, kao grčka Siriza, kada se uprkos mandatu nije mogla odupreti nametnutim merama štednje zarad uravnoteženja bilansa evropskih banaka, pa i kriza efikasnosti koja u zemljama u razvoju širi uverenje da autoritarni režimi obezbeđuju brži razvoj.

On smatra da je ta kriza ipak prolazna, jer mereno indeksom ljudskog razvoja UN-a, od dvadeset zemalja na najvišim nivoima razvoja, devetnaest su liberalne demokratije. Među najvećih četrdeset ekonomija, trideset i šest su liberalne demokratije. Čak i građani siromašnih demokratija žive u proseku devet godina duže od građana loših autokratija jer imaju bolji pristup zdravlju i obrazovanju. Anan je tu citirao i indijskog filozofa i ekonomistu Amartju Šina koji je rekao da je i sloboda razvoj – jer podređenost kapricima drugih ljudskih bića, a ne zakonu, predstavlja izvor očajanja ljudske duše. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

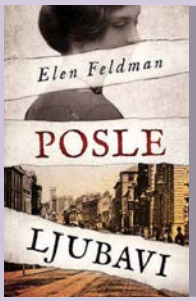
Knjige za 399 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 399 dinara.
Akcija traje od 19. januara do 16. februara 2018.

E. M. Houms:
HOĆE LI NAM BITI OPROŠTENO?

Priča o dva brata i njihovim slomljenim porodicama, duhovita i emotivna drama o ljubomori, iskupljenju i oproštaju. Knjiga za koju je Dženet Vinterson rekla da je najveći američki roman našeg vremena.

Elen Feldman:
POSLE LJUBAVI

Roman o tome kako je Drugi svetski rat promenio živote tri prijateljice iz jednog američkog gradića iz kojeg je devetnaest mladića poginulo pri iskrcavanju u Normandiji. Priča o hrabrim ženama u očajnim vremenima, inspirisana istinitim događajima.

Čezare Paveze i Bjanka Garufi:
VELIKA VATRA

Roman pisan u četiri ruke, s poglavljima u kojima se smenjuje „muško" i „žensko" viđenje istih događaja. Rukopis pronađen u ostavštini Čezarea Pavezea nakon njegovog samoubistva, jedna od najpotresnijih ljubavnih priča u istoriji književnosti, u kojoj se prepliću stvarnost i fikcija.

Ivan Zlatković:
ČESTOSKOK

Antologija erotskih narodnih priča koje su zabeležili naši najznačajniji sakupljači narodnog blaga, od Vuka Karadžića do novijih folklorista. Izdanje je priredio dr Ivan Zlatković.

Vanja Bulić:
DEVEDESETE

Četiri kratka romana sabrana u jednoj knjizi posvećena devedesetim godinama prošlog veka, među kojima je i roman Lepa sela gore, priča po kojoj je Srđan Dragojević snimio svoj čuveni film.

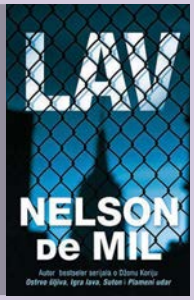
Luk Mekolin:
ČOVEK IZ BERLINA

Izvrstan istorijski triler smešten u Sarajevo 1943. godine. Nemački oficir i lepa hrvatska filmska rediteljka i fotografkinja svirepo su ubijeni. Istraga koju vodi nemački obaveštajac vodi ga u srce mračne zavere.

Nelson de Mil:
LAV

Triler iz bestseler serijala o njujoroškom detektivu Džonu Koriju, koji se u ovom romanu sukobljava sa inteligentnim i okrutnim libijskim teroristom s nadimkom Lav, upravo pristiglim u SAD s paklenim planom.

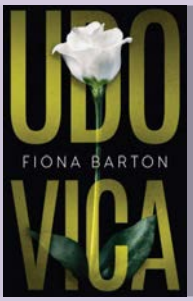
Doroti Kumson:
PLAŽA RUŽINIH LATICA

Jedne večeri policija dolazi u njihov stan i hapsi njenog muža sa optužbom za pokušaj silovanja – i to njene najbolje prijateljice. U tom trenutku se čitav njen život ruši. Uzbudljiv psihološki triler pun preokreta iz pera poznate britanske spisateljice.

Fiona Barton:
UDOVICA

Nakon smrti muža osumnjičenog za jedan zločin, ona odlučuje da progovori. Usledиće uzbudljiva rekonstrukcija zločina, ali i nemilosrdno preispitivanje najmračnih bračnih tajni. Psihološki triler o lažima koje ljudi govore i sebi i jedni drugima, kada je istina poslednje što ih zaista zanima.

Lora Barnet:
SVI NAŠI ŽIVOTI

Seoskim putem ide jedan muškarac. U susret mu dolazi žena na biciklu koja naglo skreće da bi izbegla psa. U zavisnosti od toga kako će postupiti pri ovom slučajnom susretu, njihov život će uzeti drugačiji tok. Pripovedajući njihove moguće sudbine, roman govori o onim trenucima kada nam je život mogao ispasti drugačije.

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Laguna Klub čitalaca, Resavska br. 33, Beograd
Delfi knjižara **Momo Kapor,** Stanoja Glavaša 1, Beograd
Delfi knjižara **Immo**, Gandijeva 21, Beograd
Delfi knjižara **SKC**, Kralja Milana 48 (ulaz iz Resavske), Beograd
Delfi knjižara **Borislav Pekić,** Knez Mihailova 40, Beograd
Delfi knjižara **Branislav Nušić**, Makedonska 12, Beograd
Delfi knjižara **Dobrica Ćosić**, Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd
Delfi knjižara **Vuk Karadžić**, Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd
Delfi knjižara **Miljakovac**, RK Beograd, Vareška 4, Beograd
Delfi knjižara **Banovo brdo**, Požeška 118a, Beograd
Delfi knjižara **Zira**, Ruzveltova 33, Beograd
Delfi knjižara **Terazije**, Terazije 38, Beograd
Delfi knjižara **Dositej Obradović**, Glavna 20, Zemun
Delfi knjižara **Kruševac,** Mirka Tomića 88
Delfi knjižara **Subotica**, Korzo 8
Delfi knjižara **Jovan Jovanović Zmaj**, Zmaj Jovina 12, Novi Sad
Delfi knjižara **Sremska Mitrovica**, TC Rodić
Delfi knjižara **Niš**, Voždova 4
Delfi knjižara **Niš**, TC Kalča, lam. E, lok. 11
Delfi knjižara **Radoje Domanović**, Kralja Petra I 12, Kragujevac
Delfi knjižara **Valjevo**, Kneza Miloša 33
Delfi knjižara **Branko Ćopić**, Omladinska 16/1, Kraljevo
Delfi knjižara **Vladislav Petković Dis**, Gradsko šetalište bb., Čačak
Delfi knjižara **Isidora Sekulić**, TC Aviv Park, Miloša Obrenovića 12, Pančevo
Delfi knjižara **Požarevac**, Stari korzo 2
Delfi knjižara **BIG Novi Sad**, Sentandrejski trg 11, Big Shopping centar
Delfi knjižara **Užice**, Trg Svetog Save 46, Užice
Delfi knjižara **Jagodina,** VIVO shopping PARK, lokal A10, Stevana Ivanovića bb.
Delfi knjižara **Gornji Milanovac,** Vojvode Milana 4
Delfi knjižara **Zrenjanin,** TC Aviv park Zrenjanin, Bagljaš Zapad 5
Delfi knjižara **Vasko Popa,** Trg Sv. Teodora Vršačkog 5, Vršac
Delfi knjižara **Zvezdara**, TC Aviv Park, Živka Davidovića 86**,** Beograd
Delfi knjižara **Miloš Crnjanski**, Vase Čarapića 2–4, Beograd
Delfi knjižara **Subotica,** TC Shoppi, Segedinski put 88
Delfi knjižara **Novi Beograd**, Bulevar Mihajla Pupina 181, Beograd
Delfi knjižara **TC Stop Shop, lokal 15.4,** Bulevar Medijana 21, Niš
Delfi knjižara **Borča**, Tržni centar SHOPPI, Zrenjaninski put bb., Beograd
Delfi knjižara **Karaburma**, **TC BIG FASHION**, Višnjička 84, Beograd
Delfi knjižara **Lebane**, Cara Dušana 57
Delfi knjižara **Šabac,** Gospodar Jevremova 18
Delfi knjižara **Lazarevac,** TC Stop Shop, Železnička bb.

Pozlaćivanje sredine

U vreme kada su mobilni telefoni imali dugmiće, nije bilo baš bogzna koliko prostora za luksuziranje, barem što se hardvera tiče. Dokaz izuzetnosti bila je veličina: što manji aparat, to veće čudo, pa i cena. Ipak, nije bilo baš prostora za velika iskakanja po tom pitanju, te su nastale firme poput Vertua, koji je više bio komad nakita sposoban za komunikaciju nego telefon. Tako mu se određivala i cena, baš kao što su se i kasnije pojavljivali aparati čija su kućišta bila optočena dijamantima dok je unutra bio procesor, memorija i ostalo dostupno i prosečnom korisniku.

Onda je pre par godina taj trend naprosto zamro. Vertu je poslednji aparat izbacio još u septembru 2015. I tada je zaostajao za Eplom i Samsungom, bogami i za Hjuavejom, što znači da bi se vlasnik vertua postideo u društvu onih sa poslednjim modelima pomenutih "narodnih" telefona, i bolje bi mu bilo da svoj nakit skloni u džep ili torbu i sačuva se od pogleda nerazumevanja. Prestiž se od tada demonstrira posedovanjem najnovijeg i najskupljeg aparata koji postoji, u čemu prednjače vlasnici Epla. Sve dok i njima nije došlo "ali".

Gromoglasno najavljeni iPhone X nije se pokazao na tržištu kako su se u Eplu nadali. Jedan od razloga je, možda, što trideset odsto jeftiniji model iste kompanije (8 plus) ima iste tehničke karakteristike na drugačijem ekranu. Kompaniju je posebno zabolelo što se aparat slabo prodaje u Kini, gde je posedovanje Epl telefona statusni simbol.

No i to bi se moglo nekako progutati da prodaja mobilnih telefona, naročito onih najskupljih, nije u laganom padu u 2017. godini. Ukupno osam odsto telefona prodato je manje nego u (kraćem) kvartalu na kraju prošle godine, s tim da je Epl imao najmanji pad. I to ne bi bilo toliko strašno da pad nije krenuo još u prvoj polovini 2016, što govori da je tržište zasićeno pametnim telefonima, makar ovakvim kakve nam danas nude.

O tome su kritičari govorili prilikom pojave svake nove generacije aparata. Novi modeli bili su obavezno skuplji, ali u suštini nisu nudili nijednu novu revolucionarnu opciju. Procesori su bili brži, memorije veće, kao i ekrani koji se razlivaju po ivicama, ako to nekome nešto znači. Ali ako se negde i dešavaju promene onda je to na strani provajdera od kojih se očekuje da uvedu brži prenos podataka (5G), snize cene, a povećaju bezbednost komunikacije.

Zbog toga se proizvođači telefona sada sve više okreću ka segmentu tržišta koji su prilično preskakali, srednjem. Novi aparati u tom cenovnom razredu (kako ih struka obeležava) sve više imaju karakteristike premijum aparata. Samsung je najavio da će im ugrađivati dve kamere i procesore brze gotovo kao u onim najboljim. Kineske kompanije, pre svega ZTE i Sjaomi, imaju drugačiju taktiku. One premijum telefone prodaju po ceni srednje klase. A sve više se priča o tome da Epl po prvi put pravi planove za silazak u tu klasu, gde se do sada relativno neuspešno uguravao svojim modelom SE.

Dakle, ako nameravate da kupite nov telefon, nemojte se odmah zaletati na najskuplje. Srednji modeli sada nude gotovo isti kvalitet uz znatno nižu cenu. Kad kažemo nižu, govorimo o minimalno 400 evra, da ne bude zabune.

Dodatni razlog za ojačavanje srednje klase (pa i nižih) nameće finansijski sektor kojem mobilni telefon postaje glavni vid komunikacije sa klijentima. Takav aparat mora da zadovolji tri uslova, da bude praktičan, bezbedan i ne preterano skup, jer će u suprotnom klijenti i dalje opsedati filijale, kojih bi banke da se reše. Kao i zaposlenih u njima.

Ipak, kome je i dalje do prestiža kada svoj aparat izbaci na sto u kafiću, eno mu kompanije Gresso koja pravi telefonske maske. Dominiraju zlato, titanijum, plemenito drvo i (sluzo) koža. Najpovoljnije su one titanijumske, od bednih 550 dolara, a mogu da vam sačuvaju telefon od pada sa deset metara i tereta od 250 kilograma. Ostali ukrasi doteraće cenu na sedam, osam hiljada. Najbolje pasuju uz ajfon, mada nude i sopstvene, preskupe aparate, znatno skromnijih karakteristika.¶

PRODAJA&PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz Srbije **u redakciji**	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—		1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—		5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	**1500 RSD**	23,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	**2000 RSD**	30,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	**2900 RSD**	37,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	**3800 RSD**	50,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo).

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

Linoleum

Veliki praznici u našoj kući su mirisali na mast za parket.

Nekoliko dana pred Božić, Uskrs i Svetog Nikolu glancali su se podovi. Počinjalo se nekoliko dana pred praznik da bi miris masti za parket iščilio a miomirisi bombica sa rumom, rozen torte i ostalih đakonija neometano napajali čulo mirisa u velikoj gostinskoj sobi.

Podovi u našoj kući nisu bili od parketa, već zastrti linoleumom. Kada je proizvodnja ovog podnog prekrivača stigla i u naše krajeve, svi smo se grdno razočarali. To nije bilo ni prineti ovom našem linoleumu, koji je početkom tridesetih donesen u kuću pravo iz Pešte. Sve prostorije u kući zastrte su njime od zida do zida, a po ivicama je fiksiran lakiranom, lepo profilisanom lajsnom. Posao je urađen pred venčanje mladog trgovca i još mlađe ćerke poznatog hotelijera i kafedžije. Dosta kasnije, oni će postati moj otac i majka. Ali to će biti neko drugo vreme u kojem će lepota linoleuma biti manje bitna. Jedino će biti bitno da se preživi i da deca budu zdrava i lepo vaspitana.

Ilustracija: Katalog firme Kastner & Öhler, Graz, 1900. godina; *wikipedia.org*

Taj naš linoleum je bio pravo čudo. Nisu ga uništile ni nemačke čizme, ni potkovane cokule ruskih oficira, koji su za vreme okupacije i oslobođenja od dela naše kuće pravili sebi boravište bez pitanja i bez našeg pristanka. Dosta godina kasnije ustanovićemo da je preživeo i stanare koji su posle rata useljeni u naš "višak" stambenog prostora. Supruga čuvara gradilišta, mlada seljanka iz Blaznave, ribala je naš linoleum rastvorom drvenog pepela, a on je preživeo. Jednog letnjeg popodneva, potpuno bez veze i potrebe, odao sam mu počast namazavši ga mašću za parket. Rekao sam već – pravo čudo. Imao je nekoliko slojeva. Prvi, noseći sloj bio je mrežica od nekakvog nepoderivog kanapa, koji se jedva mogao presećи vrlo oštrim nožem. To je bilo zaliveno nekakvom, danas potpuno nepoznatom masom, a preko svega je išao prilično tvrd završni sloj, islikan lepim diskretnim nijansama braon i tamnozelene boje.

Dakle, najmanje nedelju dana pred praznik u gostinskoj sobi se pomerao nameštaj, rolao se veliki persijski tepih i iznosio u dvorište na trešenje prašine. Zbog tog tepiha majka je posle oslobođenja bila mobilisana čitavih nedelju dana od strane Narodnooslobodilačke vojske Demokratske Federativne Jugoslavije. Jednog dana banula je u naše dvorište komšinica, koja je sa mužem, majorom Ozne, nekoliko dana ranije useljena u "višak" stambenog prostora naših prvih komšija. Drugarica komšinica je "drugarici" majci strogim, ali pravednim tonom saopštila da traži naš persijski tepih radi ukrašavanja bine na zboru Narodnog fronta, koji će se uskoro održati u centru grada. Majka je uzvratila istinom da se takve stvari kao što je persijski tepih jednom unose u kuću, i jednom iznose iz nje – kad ih pojedu moljci. Dijalog je završen zalupljivanjem teških bukovih vrata ispred nosa naše drugarice komšinice. Na tim istim vratima majka je već sutradan primila iz ruku vojnog kurira rešenje "da se ima u roku odmah javiti bolnici NOV DFJ, radi mobilizacije u trajanju od 7 (sedam) dana, radi obavljanja poslova u vešernici", tj. pranja krvavog veša i zavoja ranjenika koji su pristizali iz obračuna sa bandama diljem naše tek oslobođene domovine.

Drugarica komšinica se nije dugo zadržala u našem susedstvu. Promenila je adresu jer je njen muž, major Ozne, dobio preseljenje na Goli otok. Oni su otišli, a mi smo ostali da i dalje pred praznike iznosimo persijski tepih u dvorište i mažemo naš lepi linoleum parketnom mašću, što je bio lakši deo posla. Najteže je bilo isterivanje sjaja flanelskim krpama. Taj posao se radio sve dok majka ne uzvikne "dosta više".

Ali miris parketne masti nikada nije mogao da izvetri, već se mešao sa mirisima london štangli, rum kugli i rozen torte u nozdrvama naših gostiju. ¶

JOVAN KALE GLIGORIJEVIĆ

UBICE 2
MOG OCA
PONEDELJKOM
U 20:00
NA NOVOM KANALU
TOP
SAMO NA
SBB
totalTV
IKOM
D3i
EON

NOVI BMW X3.
SPREMAN ZA MISIJU.

5 GODINA SERVICE INCLUSIVE

Potpuno novi BMW X3 je stav o bezgraničnim mogućnostima i izraz čiste pojave i slobode. Od samog prvog pogleda, on zadivljuje svojim atletskim izgledom i opčinjava uzbudljivim doživljajem vožnje. Zahvaljujući delimično autonomnoj vožnji i inteligentnom sistemu pogona na sva četiri točka BMW xDrive, on nudi vrhunsku udobnost vožnje kako na putu, tako i van njega. Stoga on redefiniše limite u svojoj klasi i jedno čini krajnje jasnim: postoji velika razlika u načinima na koje ćete doći do svojih odredišta.

Zakažite test vožnju na www.bmw.rs

BMW

Zadovoljstvo u vožnji

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec